

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Посібник із застосування статті 5
Європейської конвенції
з прав людини

Право на свободу та особисту
недоторканність

Оновлено 31 грудня 2019 року

Видавці або організації, які бажають повністю або частково перекласти і/або відтворити цей посібник у вигляді друкованого або електронного (в мережі Інтернет) видання, мають звертатись за адресою publishing@echr.coe.int для ознайомлення з умовами отримання дозволу.

Інформацію щодо запланованого перекладу довідників з практики Суду можна знайти у документі: [Переклади в роботі](#).

Цей посібник був підготовлений під керівництвом юрисконсульта і не є обов'язковим для Суду. До нього можуть бути внесені редакційні зміни.

Оригінал посібника складено англійською мовою. Він регулярно оновлюється, і останнє оновлення підготовлено 31 грудня 2019 року.

Посібники з практики Суду можна завантажити за адресою: www.echr.coe.int (Case-law (Судова практика) – Case-law analysis (Аналіз судової практики) – Case-law guides (Посібники із судової практики)). Для отримання останніх відомостей про публікації стежте за сторінкою Суду у Twitter за адресою: https://twitter.com/ECHR_CEDH

Цей переклад враховує переклад першого видання (2012 р.), зроблений юридичною фірмою «Інюрполіс» (ILF) та переклад другого видання (2014 р.), проектом РЄ «Подальша підтримка реформи кримінальної юстиції в Україні». Даний переклад публікується за домовленістю між Радою Європи та Європейським судом з прав людини і є виключною відповідальністю ILF, проектів РЄ «Подальша підтримка реформи кримінальної юстиції в Україні» та «Дотримання прав людини в системі кримінальної юстиції України».

© Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2020 рік

ЗМІСТ

Передмова	7
I. Сфера застосування	9
A. Позбавлення волі	9
B. Критерії, що застосовуються	9
C. Заходи, які застосовуються у в'язниці.....	11
D. Перевірка авіапасажирів службами безпеки	11
E. Позбавлення волі, яке не є формальним арештом та триманням під вартою.....	12
F. Позитивні зобов'язання щодо позбавлення волі.....	13
II. Законність тримання під вартою відповідно до частини 1 статті 5	13
A. Мета статті 5	13
B. Дотримання вимог національного законодавства	14
C. Перевірка дотримання вимог національного законодавства	14
D. Загальні принципи	15
E. Принцип правової визначеності.....	15
F. Неприпустимість свавілля.....	16
G. Рішення суду.....	17
H. Обґрунтування рішень і вимога щодо неприпустимості свавілля	17
I. Деякі прийнятні процесуальні порушення	18
J. Затримка у виконанні постанов про звільнення	18
III. ПРАВОМІРНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ВІДПОВІДНО ДО ЧАСТИНИ 1 СТАТТІ 5	19
A. Позбавлення волі після засудження	19
1. Наявність обвинувального вироку	19
2. Компетентний суд	20
3. Позбавлення волі повинно здійснюватися «після» засудження.....	20
4. Значення апеляційного провадження	22
B. Позбавлення волі за невиконання законного припису суду або юридичного обов'язку	22
1. Невиконання законного припису суду	22
2. Виконання обов'язку, встановленого законом	23
C. Попереднє ув'язнення	24
1. Мета арешту або тримання під вартою.....	25
2. Значення «обґрунтованої підозри»	26
3. Поняття «правопорушення»	27
D. Затримання неповнолітнього	28
1. Загальні положення	28
2. Наглядові заходи виховного характеру	28
3. Компетентний орган	29
E. Тримання під вартою з медичних або соціальних підстав	30
1. Загальні положення	30
2. Запобігання поширенню інфекційних захворювань.....	30
3. Тримання під вартою психічнохворих	30
4. Тримання під вартою наркозалежних та алкоголіків.....	34

5. Бродяги	34
F. Затримання іноземця.....	34
1. Взяття під варту для запобігання недозволеному в'їзду в країну	34
2. Взяття під варту з наміром депортації або екстрадиції.....	36

IV. ГАРАНТІЇ ДЛЯ ОСІБ, ПОЗБАВЛЕНИХ ВОЛІ 38

A. Інформація про підстави арешту (частина 2 статті 5)	38
1. Сфера застосування	38
2. Мета	38
3. Особа, якій повинні бути повідомлені підстави	39
4. Підстави має бути повідомлено «невідкладно».....	39
5. Порядок, відповідно до якого повідомляються підстави	39
6. Необхідний обсяг інформації про підстави.....	40
7. Зрозумілою мовою	40
B. Право негайно постати перед суддею (частина 3 статті 5)	41
1. Мета положення	41
2. Невідкладний та автоматичний судовий контроль.....	41
3. Поняття посадової особи, наділеної судовою владою.....	43
4. Незалежність	43
5. Процесуальна вимога	44
6. Матеріально-правова вимога	44
a. Перегляд рішення про тримання під вартою по суті.....	44
b. Повноваження для звільнення.....	44
C. Право на судовий розгляд протягом розумного строку або на звільнення до початку судового розгляду (частина 3 статті 5).....	45
1. Період часу, який береться до уваги	45
2. Загальні принципи	46
3. Обґрунтування будь-якого періоду тримання під вартою	47
4. Підстави для тривалого тримання під вартою	47
a. Ризик втечі.....	47
b. Перешкоджання судовому розгляду.....	48
c. Повторне скоєння правопорушень	48
d. Охорона громадського порядку	49
5. Особлива ретельність.....	49
6. Альтернативні заходи.....	49
7. Застава	50
8. Попереднє ув'язнення неповнолітніх	51
D. Право на невідкладний розгляд судом законності тримання під вартою (частина 4 статті 5) 52	
1. Мета положення	52
2. Сфера застосування	52
3. Характер необхідної перевірки	53
4. Процесуальні гарантії	56
5. Вимога «невідкладності»	57
a. Період часу, який береться до уваги	58
b. Фактори, які беруться до уваги при оцінці невідкладності.....	59
E. Право на відшкодування за незаконне тримання під вартою (частина 5 статті 5)	61
1. Сфера застосування	61
2. Судовий засіб захисту	61
3. Доступність відшкодування.....	61
4. Характер відшкодування	62
5. Наявність шкоди	62
6. Розмір відшкодування	63

Передмова

Цей Посібник є складовою серії посібників із застосування Конвенції, опублікованих Європейським судом з прав людини (надалі – «Суд», «Європейський суд» або «Страсбурзький суд») для інформування практикуючих юристів про основні рішення, винесені Страсбурзьким судом. У цьому посібнику аналізується та узагальнюється судова практика щодо статті 5 Європейської конвенції з прав людини (надалі – «Конвенція» або «Європейська конвенція»). У цьому посібнику читачі зможуть ознайомитися з основними принципами, напрацьованими в цій галузі, та відповідними прецедентами.

Процитовані рішення Суду були обрані поміж ключових, важливих і/або нещодавніх рішень.*

Призначення рішень Суду полягає не лише у вирішенні справ, переданих на розгляд Суду, але й загалом у роз'ясненні, охороні та розвитку норм, встановлених Конвенцією, сприяючи тим самим дотриманню державами зобов'язань, взятих ними як договірними сторонами («Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*, § 154, 18 січня 1978 року, серія А № 25, та, з-поміж нещодавніх рішень, «Йєроновіч проти Латвії [ВП]» (*Jeronovičs v. Latvia [GC]*), № 44898/10, § 109, 5 липня 2016 року).

Відповідно, задача конвенційної системи полягає у вирішенні, в інтересах суспільства, питань державної політики, тим самим підвищуючи стандарти захисту прав людини і поширюючи судову практику у сфері прав людини серед держав-учасниць Конвенції («Константин Маркін проти Росії [ВП]» (*Konstantin Markin v. Russia [GC]*), § 89, № 30078/06, Збірник ЄСПЛ 2012). Суд наголосив на ролі Конвенції як «конституційного інструменту європейського громадського порядку» у сфері прав людини («Босфорус Хава Йолларі Турізм ве Тікарет Анонім Шіркети проти Ірландії [ВП]» (*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland [GC]*), № 45036/98, § 156, Збірник ЄСПЛ 2005-VI).

У цьому Посібнику містяться посилання на ключові слова для кожної цитованої статті Конвенції та Додаткових протоколів до неї. Узагальнений огляд правових питань, що розглядаються в кожній справі, наведений в *Переліку ключових слів*, вибраних з тезаурусу термінів, взятих (у більшості випадків) безпосередньо з тексту Конвенції та Протоколів до неї.

База даних HUDOC практики Суду дозволяє здійснювати пошук за ключовими словами. Пошук за такими ключовими словами дає можливість знайти документи з подібним правовим змістом (обґрунтування та висновки Суду в кожній справі узагальнені за допомогою ключових слів). Ключові слова до кожної справи містяться у довідковій картці у вкладці «Інформація про справу» (Case Details). Додаткову інформацію про базу даних HUDOC та ключові слова можна знайти у *Керівництві користувача HUDOC*.

* Цитовані судові рішення можуть бути викладені однією або обома офіційними мовами Суду та Європейської комісії з прав людини (англійською та французькою). За відсутності інших вказівок, усі посилання стосуються рішень щодо суті, винесених Палатою Суду. Скорочення «(dec.)» вказує на те, що наводиться цитата з рішення Суду про неприйнятність, а скорочення «[ВП]» означає, що справа розглядалася Великою Палатою. Рішення Палати, які не були остаточними на момент опублікування цієї редакції, позначені зірочкою (*).

Стаття 5 Конвенції – Право на свободу та особисту недоторканність

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

- a) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;
- b) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;
- c) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;
- d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;
- e) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;
- f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.

2. Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту "с" пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання.

4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.»

Ключові слова у HUDOC

- 1. Свобода особистості (5-1) – Особиста недоторканність (5-1) – Позбавлення свободи (5-1) – Процедура, встановлена законом (5-1) – Законний арешт або затримання (5-1)
 - (a) Засудження (5-1-a) – Після засудження (5-1-a) – Компетентний суд (5-1-a)
 - (b) Законний припис суду (5-1-b) – Невиконання припису суду (5-1-b) – Забезпечення виконання обов'язку, встановленого законом (5-1-b)
 - (c) Допровадження до компетентного органу (5-1-c) – Кримінальне правопорушення (5-1-c) – Обґрунтована підозра (5-1-c) – Обґрунтована необхідність запобігти правопорушенню (5-1-c) – Обґрунтована необхідність запобігти втечі (5-1-c)
 - (d) Неповнолітні (5-1-d) – Наглядні заходи виховного характеру (5-1-d) – Допровадження до компетентного органу (5-1-d)
 - (e) Запобігання поширенню інфекційних захворювань (5-1-e) – Особи, які страждають на психічні розлади (5-1-e) – Алкоголіки (5-1-e) – Наркомани (5-1-e) – Бродяги (5-1-e)
 - (f) Запобігання недозволеному в'їзду в країну (5-1-f) – Вислання (5-1-f) – Екстрадиція (5-1-f)

2. Негайне інформування (5-2) – Інформація зрозумілою мовою (5-2) – Інформація про підстави арешту (5-2) – Інформація про обвинувачення (5-2)
3. Суддя чи інша посадова особа, яка здійснює судову владу (5-3) – Негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою (5-3) – Судовий розгляд упродовж розумного строку (5-3) – Звільнення під час провадження (5-3) – Тривалість попереднього ув'язнення (5-3) – Обґрунтованість попереднього ув'язнення (5-3) – Умовне звільнення (5-3) – Гарантії з'явитися на судове засідання (5-3)
4. Перевірка законності затримання (5-4) – Ініціювати провадження (5-4) – Перевірка судом (5-4) – Перевірка без зволікання (5-4) – Процесуальні гарантії (5-4) – Прийняття рішення про звільнення (5-4)
5. Відшкодування (5-5)

I. Сфера застосування

Стаття 5 § 1 Конвенції

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: ...»

Ключові слова у HUDOC

Свобода особистості (5-1) – Особиста недоторканність (5-1) – Позбавлення свободи (5-1) – Процедура, встановлена законом (5-1) – Законний арешт або затримання (5-1)

A. Позбавлення волі

1. Проголошуючи «право на свободу», стаття 5 стосується фізичної свободи людини; її мета полягає в забезпеченні того, щоб жодна особа не могла бути свавільно позбавлена волі. Її положення не стосуються звичайних обмежень свободи пересування, які регулюються статтею 2 Протоколу № 4 («Де Томмазо проти Італії [ВП]» ([De Tommaso v. Italy \[GC\]](#)), § 80; «Крянге проти Румунії [ВП]» ([Creangă v. Romania \[GC\]](#)), § 92; «Енгель та інші проти Нідерландів» ([Engel and Others v. the Netherlands](#)), § 58).

2. Різниця між обмеженням свободи пересування, котре є достатньо серйозним для того, щоб кваліфікуватись як позбавлення волі згідно з частиною 1 статті 5, та звичайними обмеженнями свободи пересування, які регламентовані статтею 2 Протоколу № 4, полягає у ступені або інтенсивності прояву, а не в характері або сутності («Де Томмазо проти Італії [ВП]» ([De Tommaso v. Italy \[GC\]](#)), § 80; «Гуццарді проти Італії» ([Guzzardi v. Italy](#)), § 93; «Ранцев проти Кіпру та Росії» ([Rantsev v. Cyprus and Russia](#)), § 314; «Станев проти Болгарії [ВП]» ([Stanev v. Bulgaria \[GC\]](#)), § 115).

3. Позбавлення волі не обмежується класичним випадком тримання під вартою після арешту або засудження, проте може мати багато інших форм («Гуццарді проти Італії» ([Guzzardi v. Italy](#)), § 95).

B. Критерії, що застосовуються

4. Суд не вважає себе зв'язаним правовими висновками національних органів влади щодо того, чи мало місце позбавлення волі, та здійснює автономну оцінку обставин справи («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 71; «Х.Л. проти Сполученого Королівства» ([H.L. v. the United Kingdom](#)), § 90; «Х.М. проти Швейцарії» ([H.M.](#)

5. Для того, щоб визначити, чи було особу «позбавлено волі» у значенні статті 5, відправною точкою повинна бути її конкретна ситуація, і необхідно враховувати ряд критеріїв таких, як тип, тривалість, наслідки і спосіб реалізації відповідного заходу («Де Томмазо проти Італії [ВП]» ([De Tommaso v. Italy \[GC\]](#)), § 80; «Гуццарді проти Італії» ([Guzzardi v. Italy](#)), § 92; «Медведєв та інші проти Франції» ([Medvedyev and Others v. France](#)) [ВП], § 73; «Крянге проти Румунії [ВП]» ([Creangă v. Romania \[GC\]](#)), § 91).

6. Вимога враховувати «тип» та «спосіб реалізації» заходу дозволяє Суду брати до уваги контекст та обставини, які стосуються застосування обмежень, відмінних від ув'язнення у камері («Де Томмазо проти Італії [ВП]» ([De Tommaso v. Italy \[GC\]](#)), § 81; «Нада проти Швейцарії [ВП]» ([Nada v. Switzerland \[GC\]](#)), § 226; «Остін та інші проти Об'єднаного Королівства [ВП]» ([Austin and Others v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 59).

7. При визначенні різниці між обмеженням свободи пересування та позбавленням волі в контексті утримання іноземців у транзитних зонах аеропорту та центрах прийому, ідентифікації та реєстрації мігрантів, фактори, які враховуються Судом, можуть бути узагальнені наступним чином: i) індивідуальне становище заявників та їхні альтернативи, ii) правовий режим відповідної країни, що підлягає застосуванню, та його мета; iii) відповідна тривалість, особливо з огляду на мету та процесуальний захист, що надається заявникам, під час подій у справі, і iv) характер та ступінь фактичних обмежень, накладених на заявників або зазначених ними («З.А. та інші проти Росії [ВП]» ([Z.A. and Others v. Russia \[GC\]](#)), § 138; «Іліас і Ахмед проти Угорщини [ВП]» ([Ilias and Ahmed v. Hungary \[GC\]](#)), § 217).

8. Навіть заходи, призначені для захисту або вжиті в інтересах відповідної особи, можуть розглядатися як позбавлення волі («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 71).

9. Мета заходів, що вживаються органами влади та позбавляють осіб волі, не є визначальною для оцінки того, чи дійсно відбулося позбавлення волі. Суд враховує це лише на більш пізньому етапі свого аналізу, вивчаючи сумісність заходів з частиною 1 статті 5 («Рожков проти Росії №2» ([Rozhkov v. Russia \(no. 2\)](#)), § 74).

10. Поняття позбавлення волі за змістом частини 1 статті 5 містить як *об'єктивний* елемент поміщення людини у певний обмежений простір на значний період часу, так і додатковий *суб'єктивний* елемент, який полягає в тому, що людина не давала законної згоди на таке поміщення («Шторк проти Німеччини» ([Storck v. Germany](#)), § 74; «Станєв проти Болгарії [ВП]» ([Stanev v. Bulgaria \[GC\]](#)), § 117).

11. До відповідних об'єктивних факторів, які мають братись до уваги, належать: можливість покинути зону обмеження, рівень нагляду та контролю за переміщенням особи, ступінь ізоляції і наявність соціальних контактів («Гуццарді проти Італії» [Guzzardi v. Italy](#)), § 95; «Х.М. проти Швейцарії» ([H.M. v. Switzerland](#)) § 45; «Х.Л. проти Сполученого Королівства» ([H.L. v. the United Kingdom](#)) § 91; та «Шторк проти Німеччини» ([Storck v. Germany](#)), § 73). Однак, коли восьмирічна дитина була залишена на самоті у відділенні поліції більше ніж на двадцять чотири години, не було необхідності проводити оцінку того, чи тримали його у закритих та охоронюваних приміщеннях, оскільки він не зміг би покинути відділ поліції один («Тарак і Деппе проти Туреччини» ([Tarak and Depe v. Turkey](#)), § 61).

12. Коли факти вказують на те, що мало місце позбавлення волі за змістом частини 1

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ
статті 5, відносно короткої строк тримання під вартою не впливає на цей висновок («Ранцев проти Кіпру та Росії» ([Rantsev v. Cyprus and Russia](#)), § 317; «Іскандаров проти Росії» ([Iskandarov v. Russia](#)), § 140).

13. Елемент примусу при здійсненні повноважень поліції з обшуку та затримання є свідченням позбавлення волі, незважаючи на короткочасність такого заходу («Крупко та інші проти Росії» ([Krupko and Others v. Russia](#)) § 36; «Фока проти Туреччини» ([Foka v. Turkey](#)) § 78; «Джиллан та Квінтон проти Сполученого Королівства» ([Gillan and Quinton v. the United Kingdom](#)), § 57; «Шимоволос проти Росії» ([Shimovolos v. Russia](#)), § 50; та «Брега та інші проти Молдови» ([Brega and Others v. Moldova](#)), § 43).

14. Той факт, що до особи не були застосовані наручники, ув'язнення в камері чи інші фізичні стримуючі заходи, є вирішальним фактором при встановленні наявності позбавлення волі («М.А. проти Кіпру» ([M.A. v. Cyprus](#)), § 193).

15. Право на свободу є занадто важливим в демократичному суспільстві, тому людина не втрачає можливість скористуватися захистом, передбаченим Конвенцією, навіть якщо вона, можливо, сама дала згоду на взяття під варту, особливо, якщо ця людина не має дієздатності для того, щоб погодитись або не погодитись із запропонованими діями («Х.Л. проти Сполученого Королівства» ([H.L. v. the United Kingdom](#)), § 90; «Станев проти Болгарії [ВП]» ([Stanev v. Bulgaria \[GC\]](#)), § 119; див. також справу «Н. проти Румунії» ([N. v. Romania](#)) §§ 165-167, в якій подальше тримання заявника під вартою після ухвалення рішення про його звільнення було визнано свавільним заходом, навіть якщо заявник погодився залишитися під вартою до тих пір, поки соціальні служби не знайдуть належного рішення для його ситуації).

16. Той факт, що особа є недієздатною, не обов'язково означає, що вона не в змозі розуміти ситуацію і погоджуватися з нею ([там само](#), § 130; «Штукатуров проти Росії» ([Shtukaturov v. Russia](#)), §§ 107-109; «Д.Д. проти Литви» ([D.D. v. Lithuania](#)), § 150).

C. Заходи, які застосовуються у в'язниці

17. Дисциплінарні заходи, введені у в'язниці, які мають вплив на умови тримання під вартою, не можуть розглядатися як позбавлення волі. Такі заходи повинні розглядатися в нормальних умовах як зміни умов законного тримання під вартою та не підпадають під дію частини 1 статті 5 Конвенції (рішення про неприйнятність у справі «Боллан проти Сполученого Королівства» ([Bollan v. the United Kingdom \(dec.\)](#)); див. також справу «Мунджаз проти Сполученого Королівства» ([Munjaz v. the United Kingdom](#)), в якій поміщення заявника в лікарню строгого режиму не становило подальшого позбавлення волі).

D. Перевірка авіапасажирів службами безпеки

18. Якщо пасажир був затриманий прикордонниками під час прикордонного контролю в аеропорту з метою уточнення його ситуації, і якщо строк цього затримання не перевищив час, чітко необхідний для дотримання відповідних формальностей, питання відповідно до статті 5 Конвенції не виникають (рішення про неприйнятність у справі «Гахраманов проти Азербайджану» ([Gahramanov v. Azerbaijan \(dec.\)](#)), § 41; див., на противагу, справу «Каспаров проти Росії» ([Kasparov v. Russia](#)), в якій затримання заявника протягом п'яти годин значно перевищило час, чітко необхідний для перевірки формальностей, які зазвичай пов'язані з авіаперельотами).

Е. Позбавлення волі, яке не є формальним арештом та триманням під вартою

19. Питання про можливість застосування статті 5 виникали в різних обставинах, у тому числі:

- поміщення осіб у психіатричні або соціальні установи («Де Вільде, Оомс і Версип проти Бельгії» ([De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium](#)); «Нільсен проти Данії» ([Nielsen v. Denmark](#)); «Х.М. проти Швейцарії» ([H.M. v. Switzerland](#)); «Х.Л. проти Сполученого Королівства» ([H.L. v. the United Kingdom](#)); «Шторк проти Німеччини» ([Storck v. Germany](#)); «А. та інші проти Болгарії» ([A. and Others v. Bulgaria](#)); «Станев проти Болгарії [ВП]» ([Stanev v. Bulgaria \[GC\]](#)));
- тримання в транзитних зонах аеропорту («З.А. та інші проти Росії [ВП]» ([Z.A. and Others v. Russia \[GC\]](#)); «Амуур проти Франції» ([Amuur v. France](#)); «Шамса проти Польщі» ([Shamsa v. Poland](#)); рішення про неприйнятність у справі «Могос та інші проти Румунії» ([Mogos and Others v. Romania \(dec.\)](#)); рішення про неприйнятність у справі «Махдід та Хаддар проти Австрії» ([Mahdid and Haddar v. Austria \(dec.\)](#)); та «Ріад та Ідіаб проти Бельгії» ([Riad and Idiab v. Belgium](#));
- тримання в транзитних зонах в пунктах пропуску через державний кордон для сухопутного сполучення («Іліас і Ахмед проти Угорщини [ВП]» ([Ilias and Ahmed v. Hungary \[GC\]](#)));
- допит у поліцейській дільниці («Кажан проти Румунії» ([Cazan v. Romania](#)); «І.І. проти Болгарії» ([I.I. v. Bulgaria](#)); «Осипенко проти України» ([Osyenko v. Ukraine](#)); «Салаєв проти Азербайджану» ([Salayev v. Azerbaijan](#)); «Фарад Алієв проти Азербайджану» ([Farhad Aliyev v. Azerbaijan](#)); та «Крянге проти Румунії [ВП]» ([Creangă v. Romania \[GC\]](#)));
- затримання та обшук поліцією («Фока проти Туреччини» ([Foka v. Turkey](#)), «Джиллан та Квінтон проти Сполученого Королівства» ([Gillan and Quinton v. the United Kingdom](#)) та «Шимоволос проти Росії» ([Shimovolos v. Russia](#)));
- обшук житла («Станкулеану проти Румунії» ([Stănculeanu v. Romania](#)));
- примусовий привід поліцією («Рожков проти Росії №2» ([Rozhkov v. Russia \(no. 2\)](#)); «Цветкова та інші проти Росії» ([Tsvetkova and Others v. Russia](#));
- заходи для контролю масових зібрань, вжиті поліцією з міркувань громадського порядку («Остін та інші проти Сполученого Королівства [ВП]» ([Austin and Others v. the United Kingdom \[GC\]](#)));
- домашній арешт («Бузаджи проти Республіки Молдова [ВП]» ([Buzadji v. the Republic of Moldova \[GC\]](#)); «Манчіні проти Італії» ([Mancini v. Italy](#)); «Лавенц проти Латвії» ([Lavents v. Latvia](#)); «Ніколова проти Болгарії (№ 2)» ([Nikolova v. Bulgaria \(no. 2\)](#)); та «Дакоста Сілва проти Іспанії» ([Dacosta Silva v. Spain](#)));
- утримання мігрантів, що прибули морем, в пунктах прийому або на кораблях («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)));
- тримання нелегальних мігрантів у пунктах прийому та ідентифікації біженців («Дж.Р.

F. Позитивні зобов'язання щодо позбавлення волі

20. У першому реченні частини 1 статті 5 встановлюється позитивне зобов'язання держави не тільки утримуватися від активного порушення зазначених прав, а й вживати відповідних заходів для забезпечення захисту від незаконного втручання в ці права всіх осіб, які перебувають в межах її юрисдикції («Ель-Масрі проти колишньої Югославської Республіки Македонія [ВП]» ([El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia \[GC\]](#)), § 239).

21. Таким чином, держава зобов'язана вживати заходів, що забезпечують ефективний захист вразливих осіб, у тому числі розумні кроки для запобігання позбавлення волі, про яке органи влади знали або повинні були знати («Шторк проти Німеччини» ([Storck v. Germany](#)), § 102).

22. Підставою для настання відповідальності держави є її мовчазна згода на позбавлення особи свободи приватними особами або неспроможність врегулювати ситуацію («Ріера Блуме та інші проти Іспанії» ([Riera Blume and Others v. Spain](#)); «Ранцев проти Кіпру та Росії» ([Rantsev v. Cyprus and Russia](#)), §§ 319-321; «Медова проти Росії» ([Medova v. Russia](#)), §§ 123-125).

II. Законність тримання під вартою відповідно до частини 1 статті 5

A. Мета статті 5

23. Основною метою статті 5 є запобігання свавільному або необґрунтованому позбавленню волі («С., В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), § 73; «Маккей проти Сполученого Королівства [ВП]» ([McKay v. The United Kingdom \[GC\]](#)), § 30). Право на свободу та особисту недоторканість має першочергове значення в «демократичному суспільстві» у значенні, наданому Конвенцією («Медведев та інші проти Франції [ВП]» ([Medvedev and Others v. France \[GC\]](#)), § 76; «Ладент проти Польщі» ([Ladent v. Poland](#)), № 11036/03, § 45, 18 березня 2008 року).

24. Таким чином, Суд вважає, що невизнане тримання особи під вартою є повним запереченням принципово важливих гарантій, що містяться у статті 5 Конвенції, та найтяжчим порушенням цього положення («Ель-Масрі проти колишньої Югославської Республіки Македонія [ВП]» ([El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia \[GC\]](#)), § 233; «Ал Наширі проти Польщі» ([Al Nashiri v. Poland](#)), § 529; «Белозоров проти Росії та України» ([Belozorov v. Russia and Ukraine](#)), § 113). Відсутність записів щодо дати, часу і місця затримання, імені затриманого, причин затримання та імені особи, яка провадила це затримання, повинні розглядатися як несумісні, зокрема з самою метою статті 5 Конвенції («Курт проти Туреччини» ([Kurt v. Turkey](#)), § 125;). Це також суперечить вимогам законності згідно з Конвенцією («Ангелова проти Болгарії» ([Anquelova v. Bulgaria](#)), § 154).

25. Жодне позбавлення волі не буде законним, якщо воно не базується на одній із допустимих підстав, зазначених у підпунктах (а) - (f) частини 1 статті 5 («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 88).

26. В практиці Суду можна виділити три основні напрямки мотивування: вичерпний характер винятків, які слід тлумачити вузько і які не допускають наведення широкого спектру обґрунтувань в межах інших положень (зокрема, статті 8-11 Конвенції); неодноразовий наголос на законності тримання під вартою, що передбачає дотримання як процесуальних норм, так і норм матеріального права, та неухильного дотримання принципу верховенства права; та важливість невідкладного або оперативного судового контролю (відповідно до положень частини 3 та 4 статті 5) («С., В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), § 73; «Бузаджи проти Республіки Молдова [ВП]» ([Buzadji v. the Republic of Moldova \[GC\]](#)), § 84).

27. Щодо тримання під вартою під час міжнародного збройного конфлікту, то гарантії, запроваджені статтею 5, повинні тлумачитися та застосовуватися з урахуванням контексту і положень міжнародного гуманітарного права («Хасан проти Сполученого Королівства [ВП]» ([Hassan v. the United Kingdom \[GC\]](#)), §§ 103- 106).

28. Якщо певний випадок позбавлення волі не підпадає під сферу дії будь-якого з підпунктів статті 5, як їх тлумачить Суд, він не може бути включений до сфери дії цих положень в порядку звернення до необхідності дотримання балансу інтересів держави та затриманої особи («Мерабішвілі проти Грузії [ВП]» ([Merabishvili v. Georgia \[GC\]](#)), § 298).

В. Дотримання вимог національного законодавства

29. Для того, щоб тримання під вартою відповідало вимогам законності, воно повинно здійснюватися «відповідно до процедури, встановленої законом». Конвенція містить посилання переважно на національне законодавство, а також, де це доречно, на інші правові стандарти, що підлягають застосуванню, включаючи ті, які входять до сфери міжнародного права («Медведєв та інші проти Франції [ВП]» ([Medvedyev and Others v. France \[GC\]](#)), § 79; «Тоніоло проти Сан-Маріно та Італії» ([Toniolo v. San Marino and Italy](#)), § 46) чи європейського права («Пасі проти Бельгії» ([Paci v. Belgium](#)), § 64 та «Піроцці проти Бельгії» ([Pirozzi v. Belgium](#)), §§ 45-46, щодо затримання на підставі Європейського ордеру на арешт). У всіх випадках вона встановлює зобов'язання дотримуватися відповідних матеріальних та процесуальних норм ([там само](#)).

30. Наприклад, суд встановив, що мало місце порушення статті 5 в ситуації, коли органи влади не подали клопотання про продовження строку тримання під вартою протягом строку, встановленого законом («Г.К. проти Польщі» ([G.K. v. Poland](#)), § 76). З іншого боку, стверджуване порушення розпорядження щодо способу проведення розслідування певних видів злочинів не впливає на чинність правових підстав для арешту та подальшого тримання під вартою, передбачених національним законодавством («Талат Тепе проти Туреччини» ([Talat Tepe v. Turkey](#)), § 62). Якщо суд першої інстанції відмовив у звільненні заявника, незважаючи на рішення Конституційного суду, в якому тримання заявника під вартою визнане незаконним, подальше тримання під вартою не може вважатися таким, що здійснюється «відповідно до процедури, встановленої законом» («Шахін Алпай проти Туреччини» ([Sahin Alpav v. Turkey](#)), § 118; «Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» ([Mehmet Hasan Altan v. Turkey](#)), § 139).

С. Перевірка дотримання вимог національного законодавства

31. Хоча тлумачення та застосування національного права є в першу чергу прерогативою органів державної влади, особливо судів, ситуація є іншою у випадках, коли недотримання такого законодавства тягне за собою порушення Конвенції. У випадках, коли розглядається питання щодо дотримання частини 1 статті 5 Конвенції, Суд повинен

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ

здійснювати певні повноваження щодо перевірки дотримання національного законодавства («Крянге проти Румунії [ВП]» ([Creangă v. Romania \[GC\]](#)), § 101; «Барановський проти Польщі» ([Baranowski v. Poland](#)) § 50; «Бенхем проти Сполученого Королівства» ([Benham v. the United Kingdom](#)), § 41). При цьому Суд повинен враховувати правову ситуацію, якою вона була у відповідний момент («Влох проти Польщі» ([Włoch v. Poland](#)), § 114).

D. Загальні принципи

32. Вимога щодо законності не може бути дотримана лише шляхом дотримання національного законодавства; національне законодавство саме по собі повинно відповідати Конвенції, включаючи загальні принципи, що визначені або маються на увазі в ній («Плесо проти Угорщини» ([Plesó v. Hungary](#)), § 59).

Загальними принципами, що впливають з Конвенції та на яких ґрунтується практика Суду щодо частини 1 статті 5, є: принцип верховенства права і пов'язаний з ним принцип правової визначеності, принцип пропорційності і принцип захисту від свавілля, який, більше того, відповідає основній меті статті 5 (рішення про неприйнятність у справі «Сімонс проти Бельгії» ([Simons v. Belgium \(dec.\)](#)), § 32).

E. Принцип правової визначеності

33. У ситуаціях з позбавленням волі особливо важливим є дотримання загального принципу правової визначеності. Таким чином, дуже важливо, щоб умови позбавлення волі були чітко визначені у національному законодавстві, а правозастосовна практика була передбачувана для того, щоб був дотриманий стандарт «законності», встановлений Конвенцією, який вимагає, щоб всі закони були достатньо чіткими, щоб дозволити особі (в разі необхідності користуючись порадою) в розумній мірі за конкретних обставин передбачити наслідки, які можуть бути результатом конкретних дій («Хлаїфія і інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 92; «Дел Ріо Прада проти Іспанії [ВП]» ([Del Río Prada v. Spain \[GC\]](#)), § 125; «Крянге проти Румунії» ([Creangă v. Romania](#)), § 120; та «Медведев та інші проти Франції [ВП]» ([Medvedev and Others v. France \[GC\]](#)), § 80).

34. Частина 1 статті 5, таким чином, не лише відсилає до національного законодавства, але також стосується «якості закону», маючи на увазі, що, якщо позбавлення волі допускається на підставі норми національного законодавства, таке законодавство повинно бути достатньою мірою доступним, чітким та практика його застосування має бути передбачуваною. Фактори, що мають значення для оцінки «якості закону» (які в деяких випадках називаються «гарантіями проти свавілля»), включають наявність чітких правових положень щодо порядку прийняття рішення про тримання під вартою, продовження строку тримання під вартою та встановлення граничних строків для тримання під вартою; та наявність ефективного засобу правового захисту, за допомогою якого заявник може оскаржити «законність» та «тривалість» тримання під вартою («Дж.Н. проти Сполученого Королівства» ([J.N. v. the United Kingdom](#)), § 77).

35. Наприклад, практика тримання особи під вартою у зв'язку із складанням обвинувального висновку, якщо при цьому конкретних підстав для тримання під вартою не передбачено національним законодавством або правозастосовною практикою, є порушенням частини 1 статті 5 («Барановський проти Польщі» ([Baranowski v. Poland](#)), §§ 50-58). Так само, практика автоматичного продовження строку попереднього ув'язнення без будь-яких законних підстав суперечить частині 1 статті 5 («Свіпста проти Латвії» ([Sviņpsta v. Latvia](#)), § 86). З іншого боку, безперервне тримання особи під вартою на підставі

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ
розпорядження Обвинувальної палати щодо необхідності подальшого слідства, без винесення формального рішення про взяття під варту не було визнано порушенням цієї статті («Ломон проти Франції» ([Laumont v. France](#)), § 50).

36. Положення, які тлумачаться національними органами влади непослідовним та взаємовиключним чином, так само не відповідають стандарту «якості закону», передбаченому Конвенцією («Насруллоєв проти Росії» ([Nasrulloev v. Russia](#)), § 77; «Єчус проти Литви» ([Ječius v. Lithuania](#)), §§ 53-59). Однак, за відсутності будь-якої судової практики, тлумачення національного законодавства не належить до повноважень Суду. Таким чином, він може і не дійти висновку про порушення національними судами процедури, встановленої законом («Влох проти Польщі» ([Włoch v. Poland](#)), §§ 114-116; «Вінтерверп проти Нідерландів» ([Winterwerp v. the Netherlands](#)), §§ 48-50).

37. Хоча дипломатичні ноти є джерелом міжнародного права, затримання екіпажу на підставі таких нот не є законним відповідно до змісту частини 1 статті 5 Конвенції, якщо вони не є достатньо чіткими і передбачуваними. Зокрема, відсутність конкретної вказівки на можливий арешт та тримання під вартою членів екіпажу є порушенням вимоги принципу правової визначеності та передбачуваності, встановлених частиною 1 статті 5 Конвенції («Медведев та інші проти Франції [ВП]» ([Medvedev and Others v. France \[GC\]](#)), §§ 96-100).

F. Неприпустимість свавілля

38. Слід також відзначити, що будь-яке позбавлення волі має узгоджуватися з метою захисту особи від свавілля («С., В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), § 74; «Вітольд Літва проти Польщі» ([Witold Litwa v. Poland](#)), § 78).

39. Поняття «свавілля» у частині 1 статті 5 має більш широке значення, ніж просто недотримання національного законодавства, так що позбавлення волі може бути законним з точки зору національного права, але все ж свавільним в розумінні Конвенції, порушуючи тим самим її положення («Крянге проти Румунії» ([Creangă v. Romania](#)), § 84; «А. та інші проти Сполученого Королівства [ВП]» ([A. and Others v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 164).

40. Поняття свавілля може змінюватися в певній мірі в залежності від виду позбавлення волі. Суд вказав, що свавілля може виникнути, якщо має місце елемент несумлінності або обману з боку органів влади; якщо рішення про позбавлення волі і виконання цього рішення не відповідають цілям обмежень, що допускаються відповідним підпунктом частини 1 статті 5; якщо не існує зв'язку між згаданими підставами для допустимого позбавлення волі і місцем та умовами утримання під вартою; і якщо не дотримана пропорційність між згаданими підставами для позбавлення волі і відповідним триманням під вартою (детальний огляд основних принципів див. у справах «Джеймс, Уеллс і Лі проти Сполученого Королівства» ([James, Wells and Lee v. the United Kingdom](#)), §§ 191-95; і «Сааді проти Сполученого Королівства [ВП]» ([Saadi v. the United Kingdom \[GC\]](#)), §§ 68-74).

41. Оперативність, з якою національні суди замінюють рішення про тримання під вартою, строк дії якого закінчився, або в якому було виявлено юридичний дефект, є ще одним суттєвим аспектом при оцінці того, чи має тримання особи під вартою розглядатися як свавільне («Моорен проти Німеччини [ВП]» ([Mooren v. Germany \[GC\]](#)), § 80). Таким чином, Суд вважає, в контексті підпункту (с), що період тривалістю менше місяця між закінченням строку дії первісного рішення про тримання під вартою та виданням нового, обґрунтованого рішення про тримання під вартою, після повернення апеляційним судом справи на новий розгляд до суду нижчої інстанції, не дає підстав вважати тримання заявника під вартою

Посібник зі статті 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ свавільним («Мінжат проти Швейцарії» ([Minjat v. Switzerland](#)), §§ 46 та 48). Однак було встановлено, що період часу тривалістю більше року, що минув після повернення справи апеляційним судом до суду нижчої інстанції, протягом якого заявник перебував в стані невизначеності щодо підстав для його тримання під вартою, в поєднанні з відсутністю граничного строку, протягом якого суд нижчої інстанції повинен переглянути питання його тримання під вартою, дозволяє визнати таке тримання заявника під вартою свавільним («Худойоров проти Росії» ([Khudoyorov v. Russia](#)), §§ 136-37).

G. Рішення суду

42. Період тримання під вартою, в принципі, є «законним», якщо він базується на рішенні суду. Тримання під вартою на підставі рішення, яке пізніше було визнано незаконним судом вищого рівня, все ж таки може вважатися правомірним відповідно до національного права («Бозано проти Франції» ([Bozano v. France](#)), § 55). Тримання під вартою може вважатися таким, що здійснюється відповідно до «процедури, встановленої законом», навіть якщо національні суди визнали, що мали місце певні процесуальні порушення у провадженні щодо винесення рішення про тримання під вартою, проте визнали тримання під вартою правомірним («Еркало проти Нідерландів» ([Erkalo v. the Netherlands](#)), §§ 55-56). Таким чином, навіть недоліки в рішенні про тримання під вартою не обов'язково тягнуть за собою незаконність відповідного періоду тримання під вартою за змістом частини 1 статті 5 («Єчус проти Литви» ([Ječius v. Lithuania](#)), § 68; «Бенхем проти Сполученого Королівства» ([Benham v. the United Kingdom](#)), §§ 42-47).

43. Суд розрізняє рішення національних судів, які прийняті в межах їх юрисдикції, та такі, що виходять за ці межі ([там само](#), §§ 43 і т. д.). Рішення про тримання під вартою були визнані недійсними *ex facie* у справах, коли зацікавлену сторону не було належним чином повідомлено про слухання («Худойоров проти Росії» ([Khudoyorov v. Russia](#)), § 129), національні суди не провели розслідування відносно (фінансових) засобів відповідно до вимог національного законодавства («Ллойд та інші проти Сполученого Королівства» ([Lloyd and Others v. the United Kingdom](#)), §§ 108, та 116), або суди нижчого рівня не розглянули належним чином альтернативи тюремному ув'язненню (там само, § 113). З іншого боку, за відсутності доказів того, що дії національних судів становили «грубе або очевидне порушення», Суд вважав тримання під вартою законним (там само, § 114).

H. Обґрунтування рішень і вимога щодо неприпустимості свавілля

44. Відсутність або недостатність обґрунтування в рішеннях про тримання під вартою є одним з елементів, який враховується Судом при оцінці законності тримання під вартою згідно з частиною 1 статті 5 («С., В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), § 92). Таким чином, відсутність будь-яких підстав у рішеннях судових органів, які санкціонують тримання під вартою протягом тривалого періоду часу, може бути несумісним з принципом захисту від свавілля, закріпленим у частині 1 статті 5 («Шашайтіс проти Литви» ([Štašaitis v. Lithuania](#)), §§ 66-67). Так само, надто коротке рішення, у якому відсутні посилання на будь-які правові положення, що дозволяли б тримання під вартою, не може забезпечити достатнього захисту від свавілля («Худойоров проти Росії» ([Khudoyorov v. Russia](#)), § 157).

45. Однак, Суд може дійти висновку про те, що тримання заявника під вартою, відповідає вимогам національного законодавства, незважаючи на відсутність обґрунтування у рішенні про тримання під вартою, якщо національні суди знайшли підтвердження тому, що для обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою існували певні підстави

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ («Мінжат проти Швейцарії» ([Minjat v. Switzerland](#)), § 43). Крім того, у випадках, якщо національні суди скасовували рішення про затримання через відсутність обґрунтування, але при цьому визнавали, що для тримання заявника під вартою існували певні підстави, відмова у винесенні постанови про звільнення особи, яка тримається під вартою, та направлення справи у суд нижчого рівня для визначення законності тримання під вартою не становили порушення частини 1 статті 5 (там само, § 47).

46. Порушення частини 1 статті 5 мало місце у ситуації, коли відсутність будь-якого обґрунтування для обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою поєднувалося з відсутністю вказівок щодо строку тримання під вартою. Однак, Конвенція не вимагає від національних судів встановлювати строк дії запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у своїх рішеннях незалежно від того, як це питання регулюється у національному законодавстві («Мерабішвілі проти Грузії [ВП]» ([Merabishvili v. Georgia \[GC\]](#)), § 199; «Оравец проти Хорватії» ([Oravec v. Croatia](#)), § 55). Наявність або відсутність граничних строків є одним із факторів, які Суд може врахувати під час надання загальної оцінки того, чи була практика застосування національного законодавства передбачуваною та чи були забезпечені гарантії проти свавільного затримання («Дж.Н. проти Сполученого Королівства» ([J.N. v. the United Kingdom](#)), § 90; «Мелоні проти Швейцарії» ([Meloni v. Switzerland](#)), § 53).

47. Крім того, органи влади повинні розглянути можливість застосування заходів, які меншою мірою обмежують права заявника, ніж тримання під вартою («Амбрушкевич проти Польщі» ([Ambruszkiewicz v. Poland](#)), § 32).

I. Деякі прийнятні процесуальні порушення

48. Наступні процесуальні порушення були визнані такими, що не тягнуть за собою незаконності тримання заявника під вартою:

- неповідомлення обвинуваченого в офіційному порядку про рішення про тримання під вартою не було визнано «грубим або очевидним порушенням» в розумінні практики Суду, оскільки органи влади дійсно вважали, що заявника було повідомлено про таке рішення («Мартурана проти Італії» ([Marturana v. Italy](#)), § 79; однак у справі «Воскуїл проти Нідерландів» ([Voskuil v. the Netherlands](#)), Суд встановив порушення, яке полягало у тому, що органи влади не повідомили про взяття під варту протягом встановленого законом строку: знадобилось 3 дні замість 24 годин);
- звичайна канцелярська помилка в постанові про взяття під варту або тримання під вартою, яку було пізніше виправлено органом судової влади («Ніколов проти Болгарії» ([Nikolov v. Bulgaria](#)), § 63; «Дуййеб проти Нідерландів [ВП]» ([Duijeb v. the Netherlands \[GC\]](#)), § 52);
- заміна формальних підстав для тримання заявника під вартою з огляду на факти, зазначені судами на підтримку своїх висновків (рішення про неприйнятність у справі «Гайдьюргіс проти Литви» ([Gaidjurgis v. Lithuania \(dec.\)](#)). Однак нездатність вказати адекватну причину такої заміни може дозволити Суду дійти висновку про порушення частини 1 статті 5 («Кальмановичі проти Румунії» ([Calmanovici v. Romania](#)), § 65).

J. Затримка у виконанні постанов про звільнення

49. Неприпустимо, щоб у будь-якій правовій державі людина продовжувала перебувати під вартою, незважаючи на наявність постанови суду про її звільнення («Асанідзе проти

Посібник зі статті 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ Грузії [ВП]» ([Assanidze v. Georgia \[GC\]](#)), § 173). Однак Суд визнає, що у деяких випадках затримки у виконанні рішення про звільнення затриманого зрозумілі і часто неминучі. Однак, національні органи влади повинні докладати зусиль для того, щоб звести їх до мінімуму («Джулія Манцоні проти Італії» ([Giulia Manzoni v. Italy](#)), § 25).

Адміністративні формальності, пов'язані зі звільненням, не можуть обґрунтувати затримку більш ніж на декілька годин («Руслан Яковенко проти України» ([Ruslan Yakovenko v. Ukraine](#)), § 68, де відбулася затримка у два дні, та «Куїнн проти Франції» ([Quinn v. France](#)), §§ 39-43, щодо затримки на одинадцять годин при виконанні рішення про звільнення заявника «негайно»).

III. ПРАВОМІРНЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ВІДПОВІДНО ДО ЧАСТИНИ 1 СТАТТІ 5

A. Позбавлення волі після засудження

Стаття 5 § 1 (а) Конвенції

«1. ... Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

а) законне ув'язнення особи після засудження її компетентним судом;»

Ключові слова у HUDOC

Позбавлення свободи (5-1) – Процедура, встановлена законом (5-1) – Законний арешт або затримання (5-1)

Засудження (5-1-а) – Після засудження (5-1-а) – Компетентний суд (5-1-а)

1. Наявність обвинувального вироку

50. Пункт (а) частини 1 статті 5 застосовується до будь-якого винесеного судом обвинувального вироку, на підставі якого особу позбавлено волі, та не передбачає жодних відмінностей залежно від юридичного характеру правопорушення, у вчиненні якого особу було визнано винною, незалежно від того, належить воно до кримінальних чи дисциплінарних правопорушень відповідно до внутрішнього законодавства відповідної держави («Енгель та інші проти Нідерландів» ([Engel and Others v. the Netherlands](#)), § 68; «Галстян проти Вірменії» ([Galstyan v. Armenia](#)), § 46).

51. Це поняття означає встановлення вини, а також призначення покарання або іншого заходу пов'язаного з позбавленням волі («Дел Ріо Прада проти Іспанії [ВП]» ([Del Río Prada v. Spain \[GC\]](#)), § 125; «Джеймс, Уеллс і Лі проти Сполученого Королівства» ([James, Wells and Lee v. the United Kingdom](#)), § 189; «М. проти Німеччини» ([M. v. Germany](#)), § 87; «Ван Дроогенбрук проти Бельгії» ([Van Droogenbroeck v. Belgium](#)) § 35; «Б. проти Австрії» ([B. v. Austria](#)) § 38).

52. Питання належності призначеного покарання загалом виходять за межі сфери дії Конвенції. До завдань Суду не належить вирішення таких питань, як належний строк позбавлення волі, який має бути обрано при призначенні покарання за вчинення конкретного правопорушення. Однак заходи, пов'язані з виконанням вироку або його коригуванням, можуть вплинути на право на свободу, захищене частиною 1 статті 5, оскільки фактична тривалість позбавлення волі залежить від їх застосування («Александр

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ
Александров проти Росії» ([Aleksandr Aleksandrov v. Russia](#)), § 22; «Хамтоху та Аксенчик проти Росії [ВП]» ([Khamtokhu and Aksenchik v. Russia \[GC\]](#)), §§ 55-56).

53. Дане положення не перешкоджає державам-учасницям у виконанні постанов про тримання під вартою, виданих компетентними судами за межами їхньої території («Х. проти Федеративної Республіки Німеччина» ([X. v. Federal Republic of Germany](#)), рішення Комісії від 14 грудня 1963 року). Хоча держави-учасниці не зобов'язані перевіряти відповідність провадження в іноземній державі, в результаті якого особу було засуджено, усім вимогам статті 6 («Дрозд та Янусек проти Франції та Іспанії» ([Drozdz and Janousek v. France and Spain](#)), § 110), обвинувальний вирок не повинен бути винесений в результаті грубої відмови в правосудді («Ілашку та інші проти Молдови та Росії [ВП]» ([Ilascu and Others v. Moldova and Russia \[GC\]](#)), § 461). Якщо обвинувальний вирок був винесений у провадженні, яке «явно суперечило положенням статті 6 або принципам, закріпленим в ній», позбавлення волі не буде правомірним відповідно до пункту (а) частини 1 статті 5 (рішення про неприйнятність у справі «Вілкокс та Хурфорд проти Сполученого Королівства» ([Willcox and Hurford v. the United Kingdom \(dec.\)](#)), § 95, із прикладами порушень, що можуть вважатись грубою відмовою у здійсненні правосуддя; «Стоїчков проти Болгарії» ([Stoichkov v. Bulgaria](#)), §§ 56-58, щодо застосування цього принципу до провадження на національному рівні).

2. Компетентний суд

54. Термін «суд» позначає органи, які не лише мають загальні фундаментальні характеристики, серед яких найважливішою є незалежність від виконавчої влади та від сторін у справі, але також надають гарантії судового провадження («Уікс проти Сполученого Королівства» ([Weeks v. the United Kingdom](#)), § 61; «Де Вільде, Оомс та Версип проти Бельгії» ([De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium](#)) § 78). Проте форми провадження не обов'язково повинні бути ідентичними в кожній справі, в якій необхідне втручання суду. Для того, щоб визначити, чи забезпечує судовий розгляд належні гарантії, необхідно враховувати особливий характер обставин, за яких здійснюється провадження ([там само](#)).

55. Крім того, такий орган повинен не лише мати консультативну функцію, а також мати повноваження приймати рішення про законність тримання під вартою та про звільнення, якщо тримання під вартою є незаконним («Х. проти Сполученого Королівства» ([X. v. the United Kingdom](#)), § 61; «Уікс проти Сполученого Королівства» ([Weeks v. the United Kingdom](#)) § 61).

56. Суд не є «компетентним», якщо склад суду не був «встановлений законом» («Єфіменко проти Росії» ([Yefimenko v. Russia](#)), §§ 109-11).

3. Позбавлення волі повинно здійснюватися «після» засудження

57. Поняття «після» означає не тільки те, що ув'язнення повинно відбуватися після винесення обвинувального вироку з точки зору часу: крім того, ув'язнення повинно бути результатом, наслідком засудження, залежати від чи здійснюватися на підставі обвинувального вироку. Іншими словами, повинен існувати достатній причинно-наслідковий зв'язок між обвинувальним вироком та відповідним позбавленням волі («Джеймс, Уеллс і Лі проти Сполученого Королівства» ([James, Wells and Lee v. the United Kingdom](#)), § 189; «Моннел та Морріс проти Сполученого Королівства» ([Monnell and Morris v.](#)

58. Проте, з плином часу, причинно-наслідковий зв'язок поступово слабшає та зрештою може бути розірваний за умов, коли рішення про відмову у звільненні та повторне ув'язнення (в тому числі продовження строку запобіжного (превентивного) ув'язнення) ґрунтувались на підставах, не пов'язаних з цілями законодавчого органу або суду, або на міркуваннях, які були необґрунтованими з огляду на такі цілі. За таких обставин тримання під вартою, яке було законним з початку, перетворилося б на свавільне позбавлення волі, несумісне зі статтею 5 (там само, § 124; «Х.У. проти Німеччини» ([H.W. v. Germany](#)), § 102; «§ 102» ([M. v. Germany](#)), § 88, щодо тривалого превентивного ув'язнення).

59. Суд встановив, що різні форми превентивного ув'язнення, яке не було частиною призначеного покарання у вигляді позбавлення волі, становили ув'язнення заявника «після засудження компетентним судом». За таких обставин відповідне тримання під вартою не було частиною покарання, призначеного судом, а радше впливало з іншого «заходу, пов'язаного з позбавленням свободи» (див. «Руслан Яковенко проти України» ([Ruslan Yakovenko v. Ukraine](#)), § 51 з подальшими посиланнями).

60. Рішення не звільняти затриманого може стати таким, що не відповідає меті, з якою було винесено рішення про тримання під вартою, якщо відповідну особу продовжували утримувати під вартою на підставі існування ризику повторного вчинення злочину такою особою, але особа, в той же час, позбавлена необхідних засобів, як-от відповідної терапії, щоб продемонструвати, що він або вона більше не становлять небезпеку («Клінкенбуґ проти Німеччини» ([Klinkenbuß v. Germany](#)), § 47).

61. Обґрунтованість рішення про продовження строку тримання особи під вартою з метою захисту громадськості може бути поставлена під сумнів, коли національні суди, вочевидь, мали в своєму розпорядженні недостатньо факторів, що підтверджують висновок про те, що ця особа все ще становить небезпеку для громадськості, особливо через те, що судам не вдалося отримати обов'язкового висновку нещодавно проведеного експертного дослідження. Відповідь Суду на питання про те, чи була медична експертиза досить нещодавньою, є варіативною, та залежить від конкретних обставин справи, зокрема, чи відбулися потенційно значні зміни в ситуації заявника з моменту проведення останньої експертизи («Д.Дж. проти Німеччини» ([D.J. v. Germany](#)), §§ 59-61). Більше того, коли правопорушника утримували в одному й тому ж закладі протягом значного періоду часу, а його терапевтичне лікування зайшло в глухий кут, особливо важливим є проведення консультації із зовнішнім експертом для отримання нових пропозицій щодо ініціювання необхідного лікування («Тім Хенрік Брун Хансен проти Данії» ([Tim Henrik Bruun Hansen v. Denmark](#)), §§ 77-78).

62. Засуджений вважається таким, що перебуває під вартою «після засудження компетентним судом» у розумінні пункту (а) статті 5 Конвенції, з моменту винесення вироку судом першої інстанції, навіть якщо він ще не набрав законної сили і його можна оскаржити («Руслан Яковенко проти України» ([Ruslan Yakovenko v. Ukraine](#)), § 46). Вираз «після засудження» не може тлумачитися обмежувально, як такий, що стосується лише остаточного обвинувального вироку, оскільки в такому випадку виключається арешт засуджених осіб, які постали перед судом, перебуваючи на волі. Також не можна не враховувати той факт, що вина особи, яку було взято під варту під час апеляційного чи касаційного провадження, була встановлена в ході провадження в суді першої інстанції, яке відповідало вимогам статті 6 («Вемхофф проти Німеччини» ([Wemhoff v. Germany](#)), § 9).

63. Підпункт (а) частини 1 статті 5 застосовується, коли особи, які страждають на психічні розлади, поміщуються в психіатричні заклади після винесення обвинувального вироку («Клінкенбус проти Німеччини» ([Klinkenbuß v. Germany](#)), § 49; «Раду проти Німеччини» ([Radu v. Germany](#)), § 97; «X. проти Сполученого Королівства» ([X. v. the United Kingdom](#)), § 39). Проте, дія даного підпункту не поширюється на випадки поміщення осіб у такі заклади після винесення виправдувального вироку («Люберті проти Італії» ([Luberti v. Italy](#)), § 25).

4. Значення апеляційного провадження

64. Тримання під вартою, в принципі, буде законним, якщо воно здійснюється відповідно до рішення суду. Якщо у подальшому виявляється, що суд при винесенні рішення невірно застосував національне законодавство, це не обов'язково ретроспективно вплине на законність відповідного періоду позбавлення волі. Конвенційні органи у Страсбурзі відмовляли у задоволенні скарг, поданих особами, засудженими за вчинення злочинів, коли заявники посилаються на те, що обвинувальні вирoki в їхніх справах або призначені міри покарання були визнані національними апеляційними судами такими, що ґрунтуються на помилці щодо фактів або права («Бенхем проти Сполученого Королівства» ([Benham v. the United Kingdom](#)), § 42). Проте ув'язнення після засудження є незаконним у разі, якщо воно не має підстав відповідно до внутрішнього законодавства або є свавільним («Цирліс та Кулумпас проти Греції» ([Tsirlis and Kouloumpas v. Greece](#)), § 62).

В. Позбавлення волі за невиконання законного припису суду або юридичного обов'язку

Стаття 5 § 1 (b) Конвенції

«1. ... Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

б) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;»

Ключові слова у HUDOC

Позбавлення свободи (5-1) – Процедура, встановлена законом (5-1) – Законний арешт або затримання (5-1)

Законний припис суду (5-1-b) – Невиконання припису суду (5-1-b) – Забезпечення виконання обов'язку, встановленого законом (5-1-b)

1. Невиконання законного припису суду

65. Формулювання першої частини пункту (б) частини 1 статті 5 передбачає, що заарештована або затримана особа мала можливість виконати припис суду та не зробила цього («Бейере проти Латвії» ([Beiere v. Latvia](#)), § 49).

66. Жодну особу не може бути притягнуто до відповідальності за невиконання судового

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ
припису, якщо її не було повідомлено про нього (*там само*, § 50).

67. Відмова особи підкоритися певним заходам або дотриматися певної процедури до винесення відповідного припису компетентним судом, не має презумпційного значення при прийнятті рішень, що стосуються виконання такого судового припису («Петухова проти Росії» ([Petukhova v. Russia](#)) § 59).

68. Національні органи влади повинні встановити справедливую рівновагу між важливістю забезпечення дотримання законного припису суду в демократичному суспільстві та необхідністю поважати право на свободу. Слід враховувати такі фактори як мета припису, можливість його виконання, та строк тримання під вартою. Питання про пропорційність набуває особливого значення в загальній системі обставин («Гатт проти Мальти» ([Gatt v. Malta](#)), § 40).

69. Конвенційні органи мають практику застосування першої частини пункту b) частини 1 статті 5 в справах, що стосуються, наприклад, несплати судового штрафу («Велінов проти колишньої Югославської Республіки Македонія» ([Velinov v. the former Yugoslav Republic of Macedonia](#)); «Ейрі проти Ірландії» ([Airey v. Ireland](#)), рішення Комісії), відмови у проходженні медичного обстеження, пов'язаного зі станом психічного здоров'я («Х проти Німеччини» ([X v. Germany](#)), рішення Комісії від 10 грудня 1975 року), або відмови у здачі аналізу крові за розпорядженням суду («Х. проти Австрії» ([X. v. Austria](#)), рішення Комісії), порушення обмежень стосовно місця проживання («Фреда проти Італії» ([Freda v. Italy](#)), рішення Комісії), невиконання рішення про передачу дітей одному з батьків (рішення про неприйнятність у справі «Параді проти Німеччини» ([Paradis v. Germany \(dec.\)](#)), невиконання розпоряджень, що мають обов'язкову силу («Стіл та інші проти Сполученого Королівства» ([Steel and Others v. the United Kingdom](#))), порушення умов звільнення під заставу («Гатт проти Мальти» ([Gatt v. Malta](#))) і поміщення в психіатричну лікарню («Трутко проти Росії» ([Trutko v. Russia](#)) та «Бейере проти Латвії» ([Beiere v. Latvia](#)), де було визнано, що національне провадження не надавало достатніх гарантій проти свавільності).

2. Виконання обов'язку, встановленого законом

70. Друга частина пункту b) частини 1 статті 5 передбачає затримання тільки для «забезпечення виконання» будь-якого обов'язку, встановленого законом. Таким чином, повинно мати місце невиконання зобов'язання, покладеного на особу, а арешт і утримання під вартою мають проводитись з метою забезпечення його виконання, а не мати каральний характер. Щойно відповідне зобов'язання було виконано, підстава для затримання відповідно до пункту b) частини 1 статті 5 припиняє існування («Василева проти Данії» ([Vasileva v. Denmark](#)), § 36; «С., В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), §§ 80-81).

71. Пункт b) частини 1 статті 5 відсилає до національного законодавства в частині визначення змісту зобов'язання, а також процедури, якої слід дотримуватись для накладення та виконання цього зобов'язання (Рожков проти Росії (№ 2) ([Rozhkov v. Russia \(no. 2\)](#)), § 89).

72. Зобов'язання повинно мати конкретний і визначений характер («Чіулла проти Італії» ([Ciulla v. Italy](#)), § 36). Широке тлумачення спричинило б наслідки, несумісні з поняттям верховенства права («С., В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), § 83; «Енгель та інші проти Нідерландів» ([Engel and Others v. the Netherlands](#)), § 69; «Ілля Стефанов проти Болгарії» ([Iliya Stefanov v. Bulgaria](#)), § 72).

73. Зобов'язання не вчиняти злочин може вважатися таким, що «має конкретний і визначений характер», тільки якщо місце і час вчинення злочину і його потенційні жертви вказані досить точно. В контексті зобов'язання утримуватися від здійснення яких-небудь дій, на відміну від зобов'язання виконати конкретну дію, до прийняття рішення, що особа не виконала своє зобов'язання, необхідно, щоб відповідній особі було повідомлено про конкретну дію, від вчинення якої вона повинна утриматися, і щоб ця особа продемонструвала відсутність бажання утримуватися від її здійснення («Остендорф проти Німеччини» ([Ostendorf v. Germany](#)) §§ 93-94).

Зобов'язання не вчиняти злочин у найближчому майбутньому не можна вважати таким, що має достатньо конкретний і визначений характер, якщо не було визначено конкретних заходів, яких особа не дотрималась («С., В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), § 83).

74. Арешт буде прийнятним в світлі положень Конвенції тільки, якщо «обов'язок, передбачений законом» не може бути виконано більш м'якими засобами («Ходорковський проти Росії» ([Khodorkovskiy v. Russia](#)), § 136). Окрім того, принцип пропорційності передбачає необхідність встановлення рівноваги між важливістю забезпечити негайне виконання зобов'язання та важливістю права на свободу в демократичному суспільстві («Сааді проти Сполученого Королівства [ВП]» ([Saadi v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 70).

75. У зв'язку з цим Суд вважає суттєвими наступні аспекти: характер зобов'язання, яке впливає з відповідного законодавства, включаючи його мету і основне призначення; особу затриманого і конкретні обставини, що призвели до затримання, а також тривалість утримання під вартою («С., В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), § 75; «Василева проти Данії» ([Vasileva v. Denmark](#)), § 38; «Еппле проти Німеччини» ([Epple v. Germany](#)), § 37).

76. Ситуації, що розглядаються в контексті другої частини пункту b) частини 1 статті 5 включають, наприклад, обов'язок пройти контроль при в'їзді в країну («Маквей та інші проти Сполученого Королівства» ([McVeigh and Others v. United Kingdom](#)) доповідь Комісії), надати особисті дані («Василева проти Данії» ([Vasileva v. Denmark](#)); рішення про неприйнятність у справі «Новотка проти Словаччини» ([Novotka v. Slovakia \(dec.\)](#)); «Сарігіанніс проти Італії» ([Sariqiannis v. Italy](#))), пройти психіатричне обстеження («Новицка проти Польщі» ([Nowicka v. Poland](#))), залишити певну місцевість («Еппле проти Німеччини» ([Epple v. Germany](#))), з'явитися на допит в поліцейську дільницю («Ілля Стефанов проти Болгарії» ([Iliya Stefanov v. Bulgaria](#)); «Осипенко проти України» ([Osypenko v. Ukraine](#)); та «Ходорковський проти Росії» ([Khodorkovskiy v. Russia](#))), сприяти збереженню громадського порядку, утримавшись від вчинення злочину («Остендорф проти Німеччини» ([Ostendorf v. Germany](#))), а також розкрити місце знаходження майна, на яке накладено арешт, для забезпечення виплати податкової заборгованості (Гьотлін проти Швеції» ([Göthlin v. Sweden](#))).

С. Попереднє ув'язнення

Стаття 5 § 1 (с) Конвенції

«1. ... Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;»

Ключові слова у HUDOC

Позбавлення свободи (5-1) – Процедура, встановлена законом (5-1) – Законний арешт або затримання (5-1)

Допровадження до компетентного судового органу (5-1-с) – Кримінальне правопорушення (5-1-с) – Обґрунтована підозра (5-1-с) – Обґрунтована необхідність запобігти правопорушенню (5-1-с) – Обґрунтована необхідність запобігти втечі (5-1-с)

1. Мета арешту або тримання під вартою

77. Вираз «здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу» охоплює всі три альтернативні підстави для арешту або тримання під вартою відповідно до пункту (с) частини 1 статті 5 («Лоулес проти Ірландії» ([Lawless v. Ireland](#)) (№. 3), §§ 13 та 14; «Ірландія проти Сполученого Королівства» ([Ireland v. the United Kingdom](#)), § 196).

78. До особи може бути застосовано тримання під вартою відповідно до пункту (с) частини 1 статті 5 тільки в межах кримінального провадження, з метою допровадження її до компетентного судового органу у зв'язку з підозрою, що така особа вчинила злочин («Сахін Алпай проти Туреччини» ([Sahin Alpav v. Turkey](#)) § 103; «Джесіус проти Литви» ([Ječius v. Lithuania](#)), § 50; «Швабе та М.Г. проти Німеччини» ([Schwabe and M.G. v. Germany](#)), § 72).

79. Друга альтернатива цього положення («якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення») не наділяє державні органи повноваженнями застосовувати загальні превентивні заходи щодо особи або групи осіб, які сприймаються органами влади, як небезпечні або схильні до вчинення незаконних дій. Така підстава для затримання лише надає державам-учасницям засіб для запобігання вчиненню конкретного і визначеного правопорушення, місце і час вчинення якого, а також коло потерпілих, є відомими. Для того, щоб затримання могло бути обґрунтованим на підставі частини другої пункту (с) частини 1 статті 5 Конвенції, органи влади повинні переконливо продемонструвати, що відповідна особа з високим ступенем ймовірності була б причетна до вчинення конкретного і визначеного правопорушення, якби затримання цієї особи не запобігло вчиненню даного правопорушення («С., В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), § 89 and 91).

80. Положення частини другої пункту (с) частини 1 статті 5 Конвенції є самостійною підставою для затримання, незалежно від наявності «обґрунтованої підозри у вчиненні правопорушення». Таким чином, воно застосовується до превентивного затримання поза межами кримінального провадження («С., В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), §§ 114-116, що стосується затримання для запобігання насильству серед глядачів).

81. Наявність мети допровадження підозрюваного до суду повинно розглядатися незалежно від досягнення цієї мети. Стандарт, запроваджений пунктом (с) частини 1 статті 5, не передбачає, що поліція повинна мати достатньо доказів для пред'явлення обвинувачення в момент затримання або в період попереднього ув'язнення («Петков і Профіров проти Болгарії» ([Petkov and Profirov v. Bulgaria](#)), § 52; «Ердагоз проти Туреччини»

Посібник зі статті 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ ([Erdağöz v. Turkey](#)), § 51). Допит під час затримання відповідно до підпункту (с) частини 1 статті 5 проводиться з метою сприяння подальшому кримінальному розслідуванню шляхом підтвердження або зняття конкретних підозр, які стали підставою для арешту («Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» ([Mehmet Hasan Altan v. Turkey](#)), § 125; «Броуган та інші проти Сполученого Королівства» ([Brogan and Others v. the United Kingdom](#)), §§ 52-54; «Лабіта проти Італії [ВП]» ([Labita v. Italy \[GC\]](#)), § 155; «О'Хара проти Сполученого Королівства» ([O'Hara v. the United Kingdom](#)), § 36).

82. Вимогу щодо «мети» затримання – допровадження затриманого до суду – слід застосовувати з певною мірою гнучкості до випадків тримання під вартою, які підпадають під дію другої частини положення підпункту (с) частини 1 статті 5, щоб не продовжувати без необхідності строк (як правило, короткий) превентивного затримання. Коли особу, яка була затримана з превентивною метою, звільняють з-під варти через короткий проміжок часу, у зв'язку зі зникненням ризику або, наприклад, закінченням короткого граничного строку, встановленого законом, вимога щодо мети затримання не повинна перешкоджати проведенню превентивного затримання («С. , В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), §§ 118-126).

83. Тримання під вартою з підстав, передбачених пунктом (с) частини 1 статті 5, повинно бути пропорційним заходом для досягнення зазначеної мети «Ладент проти Польщі» ([Ladent v. Poland](#), §§ 55-56). Національні органи влади зобов'язані переконливо продемонструвати, що затримання є необхідним. Якщо органи влади приймають рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою на тій підставі, що особа не з'явилася до таких органів після виклику, вони повинні переконатися, що така особа була належним чином повідомлена та їй був наданий достатній час для виконання такої вимоги, та прийняти розумних заходів для перевірки того, чи дійсно вона ухилилася («Василицюк проти Республіки Молдова» ([Vasiliciuc v. the Republic of Moldova](#)), § 40).

84. Критерій необхідності, встановлений частиною другою положення підпункту (с) частини 1 статті 5, передбачає, що менш серйозні заходи, аніж затримання або взяття під варту, були розглянуті та визнані недостатніми для цілей охорони приватних інтересів або інтересів громадськості. Відповідне правопорушення має бути серйозним і таким, що може спричинити такі наслідки, як загроза для життя і здоров'я або ризик заподіяння значної матеріальної шкоди. Відповідно, позбавлення волі повинно бути припинене, як тільки буде усунена відповідна загроза, і це вимагає здійснення контролю, при цьому тривалість позбавлення волі також є важливим фактором («С. , В. і А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), § 161).

85. Вираз «компетентний судовий орган» має те саме значення, що і «суддя або інша посадова особа, якій закон надає право здійснювати судову владу» в частині 3 статті 5 («Шиссер проти Швейцарії» ([Schiesser v. Switzerland](#)), § 29).

2. Значення «обґрунтованої підозри»

86. «Обґрунтованість» підозри, яка є підставою для арешту, є важливою складовою гарантії, встановленої підпунктом (с) частини 1 статті 5 («Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» ([Mehmet Hasan Altan v. Turkey](#)), § 124; «Фернандес Педросо проти Португалії» ([Fernandes Pedroso v. Portugal](#)), § 87).

87. «Обґрунтована підозра» у вчиненні кримінального правопорушення передбачає наявність фактів або інформації, які могли б переконати об'єктивного спостерігача, що

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНІСТЬ
відповідна особа могла вчинити злочин («Ілгар Маммадов проти Азербайджану» ([Ilgar Mammadov v. Azerbaijan](#)), § 88; «Ердагоз проти Туреччини» ([Erdagöz v. Turkey](#)), § 51; «Фокс, Кемпбелл і Хартлі проти Сполученого Королівства» ([Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom](#)), § 32). Таким чином, якщо судові органи не провели необхідного розслідування основних фактів справи для того, щоб перевірити обґрунтованість скарги, за таких обставин має місце порушення підпункту (с) частини 1 статті 5 («Степуляк проти Молдови» ([Stepuleac v. Moldova](#)), § 73; «Ельчі та інші проти Туреччини» ([Elci and Others v. Turkey](#)), § 674).

88. Тлумачення терміну «обґрунтована» залежить від усіх обставин справи, але факти, які викликають підозру, не повинні бути ж такого рівня, як ті, які необхідні для обґрунтування обвинувального вироку або навіть пред'явлення обвинувачення («Мерабішвілі проти Грузії [ВП]» ([Merabishvili v. Georgia \[GC\]](#)), § 184).

89. Термін «обґрунтованість» також означає поріг, який повинна подолати підозра, щоб переконати об'єктивного спостерігача в тому, що факти, які є предметом обвинувачення, ймовірно, мали місце. Позбавлення волі повинно ґрунтуватися на достатньо об'єктивних елементах, щоб виправдати «обґрунтовану підозру» в тому, що відповідні факти дійсно мали місце. Крім того, такі факти мають обґрунтовано вважатися такими, що підпадають під диспозицію однієї зі статей Кримінального кодексу, що описують злочинну поведінку. Таким чином, явно не може бути «обґрунтованої підозри», якщо факти чи діяння, інкриміновані затриманій особі, не вважались злочином на момент їх вчинення («Кавала проти Туреччини*» ([Kavala v. Turkey*](#)), § 128).

90. Хоча обґрунтована підозра повинна існувати на момент здійснення арешту та затримання, у випадках тривалого тримання під вартою також повинно бути доведено, що підозра зберігається та залишається «обґрунтованою» протягом усього строку тримання під вартою («Ілгар Маммадов проти Азербайджану» ([Ilgar Mammadov v. Azerbaijan](#)), § 90).

91. У контексті боротьби з тероризмом, хоча від Договірних держав неможливо вимагати доведення обґрунтованості підозр, що стали підставою арешту підозрюваної у здійсненні терористичної діяльності особи, шляхом розкриття конфіденційних джерел інформації, Суд постановив, що гострота проблеми боротьби з терористичними злочинами не може виправдовувати надто широке тлумачення поняття «обґрунтованості», яке призводить до знецінення гарантій, передбачених пунктом (с) частини 1 статті 5 («О'Хара проти Сполученого Королівства» ([O'Hara v. the United Kingdom](#)), § 35).

92. Непідтвердені, засновані на чутках, свідчення анонімного інформатора були визнані недостатніми для встановлення наявності «обґрунтованої підозри» причетності заявника до діяльності мафіозних структур («Лабіта проти Італії [ВП]» ([Labita v. Italy \[GC\]](#)), §§ 156 і далі). З іншого боку, викривальні заяви, зроблені кілька років тому і від яких підозрювані пізніше відмовилися, не виключали наявності обґрунтованої підозри щодо заявника. Окрім цього, це не вплинуло на законність постанови про арешт («Талат Тепе проти Туреччини» ([Talat Tepe v. Turkey](#)), § 61).

3. Поняття «правопорушення»

93. Термін «правопорушення» має самостійне значення, ідентичне значенню терміна «кримінальне правопорушення» у статті 6. Класифікація правопорушення відповідно до національного законодавства є одним з факторів, які слід взяти до уваги. Втім, характер судового провадження і суворість покарання також мають значення. («Бенхем проти Сполученого Королівства» ([Benham v. the United Kingdom](#)), § 56; «С. , В. і А. проти Данії [ВП]»

D. Затримання неповнолітнього

Стаття 5 § 1 (d) Конвенції

«1. ... Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

(d) затримання неповнолітнього на підставі законного рішення з метою застосування наглядових заходів виховного характеру або законне затримання неповнолітнього з метою допровадження його до компетентного органу;»

Ключові слова у HUDOC

Позбавлення свободи (5-1) – Процедура, встановлена законом (5-1) – Законний арешт або затримання (5-1)

Неповнолітні (5-1-d) – Наглядові заходи виховного характеру (5-1-d) – Допровадження до компетентного органа (5-1-d)

1. Загальні положення

94. Поняття «неповнолітній» охоплює осіб віком до 18 років (рішення про неприйнятність у справі «Конярська проти Сполученого Королівства» ([Koniarska v. United Kingdom \(dec.\)](#)), у світлі європейських стандартів та Постанови КМ (72) Комітету міністрів Ради Європи («Х проти Швейцарії» ([X v. Switzerland](#)), рішення Комісії від 14 грудня 1979 року).

95. Підпункт (d) не лише дозволяє тримання під вартою неповнолітнього. Він містить конкретні (але не вичерпні) приклади обставин, за яких неповнолітніх може бути затримано, а саме з метою а) проведення наглядових заходів виховного характеру або б) допровадження їх до компетентних органів («Мубіланзіла Майека та Канікі Мітунга проти Бельгії» ([Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium](#)), § 100).

2. Наглядові заходи виховного характеру

96. Перша частина положення пункту d) частини 1 статті 5 дозволяє позбавлення неповнолітнього свободи в його власних інтересах, незалежно від того, чи підозрюють його у вчиненні кримінального правопорушення, чи просто він є дитиною, що перебуває в «групі ризику» («Д.Л. проти Болгарії» ([D.L. v. Bulgaria](#)), § 71).

97. У контексті утримання під вартою неповнолітніх, термін «засоби виховного характеру» не повинні зводитись лише до викладання в класі. Такий нагляд повинен охоплювати багато аспектів здійснення компетентним органом батьківських прав в інтересах і для захисту відповідної особи («П. і С. проти Польщі» ([P. and S. v. Poland](#)), § 147; «Ічин та інші проти України» ([Ichin and Others v. Ukraine](#)), § 39; «Д.Г. проти Ірландії» ([D.G. v. Ireland](#)), § 80).

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ
«Наглядові заходи виховного характеру», однак, повинні включати важливий основний аспект шкільного навчання з тим, щоб навчання у школі відповідно до звичайної шкільної програми було стандартною практикою для всіх неповнолітніх, що утримуються під вартою, навіть якщо вони розміщені на обмежений строк в установі тимчасового тримання затриманих осіб, з метою уникнення прогалин в їхній освіті («Блохін проти Росії [ВП]» ([Blokhin v. Russia \[GC\]](#)), § 170).

98. Тримання під вартою з метою «корекції поведінки» або для запобігання вчинення неповнолітнім подальших неправомірних дій не допускається положенням пункту (d) частини 1 статті 5 Конвенції («Блохін проти Росії [ВП]» ([Blokhin v. Russia \[GC\]](#)), § 171).

99. Пункт (d) не перешкоджає застосуванню заходів тимчасового затримання до встановлення режиму виховного нагляду, без застосування власне виховного нагляду. Однак, за таких обставин ув'язнення повинно бути якнайшвидше замінено режимом виховного нагляду у відповідному закладі (відкритого чи закритого типу) з ресурсами, достатніми для досягнення цієї мети («Буамар проти Бельгії» ([Bouamar v. Belgium](#)), § 50).

100. Розміщення неповнолітньої особи в установі закритого типу також повинно бути пропорційним меті здійснення «наглядових заходів виховного характеру». Це має бути крайнім заходом, вжитим в інтересах дитини і призначеним для запобігання серйозної загрози для розвитку дитини (Д.Л. проти Болгарії ([D.L. v. Bulgaria](#)), § 74).

101. У разі, коли держава обрала систему наглядових заходів виховного характеру, що передбачає позбавлення волі, ця держава зобов'язана створити належні установи, що відповідають освітнім вимогам та вимогам безпеки, для того, щоб забезпечити дотримання вимог пункту (d) частини 1 статті 5 («А. та інші проти Болгарії» ([A. and Others v. Bulgaria](#)), § 69; «Д.Г. проти Ірландії» ([D.G. v. Ireland](#)), § 79).

У питанні впровадження педагогічної та освітньої системи держава має певну свободу розсуду («Д.Л. проти Болгарії» ([D.L. v. Bulgaria](#)), § 77).

102. Суд не вважає, що заклад для утримання неповнолітніх сам по собі відповідає поняттю «наглядових заходів виховного характеру», якщо у ньому не здійснюється освітня діяльність («Ічин та інші проти України» ([Ichin and Others v. Ukraine](#)), § 39).

3. Компетентний орган

103. Друга частина положення пункту (d) частини 1 статті 5 регулює законне затримання неповнолітнього з метою допровадження її або його до компетентного органу. Відповідно до підготовчих матеріалів («*travaux preparatoires*»), це положення мало на меті врегулювання питань взяття під варту неповнолітнього до початку цивільного чи адміністративного провадження, в той час як тримання під вартою у зв'язку з кримінальним провадженням мало бути охоплене положенням пункту (c) частини 1 статті 5.

104. Однак взяття під варту неповнолітнього, обвинуваченого у вчиненні злочину, в ході підготовки психіатричного огляду, необхідного для прийняття рішення про його психічний стан, було визнано таким, що підпадає під дію пункту (d) як утримання під вартою з метою допровадження неповнолітнього до компетентного органу («Х проти Швейцарії» ([X v. Switzerland](#)), рішення Комісії від 14 грудня 1979 року).

Е. Тримання під вартою з медичних або соціальних підстав

Стаття 5 § 1 (е) Конвенції

«1. ... Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

(е) законне затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, законне затримання психічнохворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг;»

Ключові слова у HUDOC

Свобода особистості (5-1) – Особиста недоторканність (5-1) – Позбавлення свободи (5-1) – Процедура, встановлена законом (5-1) – Законний арешт або затримання (5-1)

Запобігання поширенню інфекційних захворювань (5-1-е) – Особи, які страждають на психічні розлади (5-1-е) – Алкоголіки (5-1-е) – Наркомани (5-1-е) – Бродяги (5-1-е)

1. Загальні положення

105. Пункт (е) частини 1 статті 5 Конвенції вказує на кілька категорій осіб, а саме осіб, які є джерелом розповсюдження інфекційних захворювань, осіб, які страждають на психічні розлади, алкоголіків, наркоманів і бродяг. Обставина, що поєднує усі ці категорії осіб, полягає в тому, що їх може бути позбавлено волі для того, щоб надати їм медичну допомогу або з міркувань, продиктованих соціальною політикою, або з медичних та соціальних підстав («Енхорн проти Швеції» ([Enhorn v. Sweden](#)), § 43).

106. Причиною, через яку Конвенція дозволяє позбавляти волі всіх цих соціально неадаптованих осіб, є не тільки те, що вони можуть становити загрозу для громадської безпеки, а й те, що утримання під вартою може відповідати їхнім власним інтересам (*tam samo*; «Гуццарді проти Італії» ([Guzzardi v. Italy](#)), § 98 *in fine*).

2. Запобігання поширенню інфекційних захворювань

107. Основними критеріями при оцінці «законності» тримання під вартою особи «для запобігання поширенню інфекційних захворювань» є наступні:

- чи загрожує поширення інфекційних захворювань здоров'ю або безпеці населення, і
- чи є затримання інфікованої особи останнім засобом для того, щоб запобігти поширенню хвороби, тому що менш жорсткі заходи були розглянуті і визнані недостатніми для захисту суспільних інтересів.

Якщо ці критерії не задовольняються, підстави для позбавлення волі перестають існувати («Енхорн проти Швеції» ([Enhorn v. Sweden](#)), § 44).

3. Тримання під вартою психічнохворих

108. Термін «психічнохворий» не піддається точному визначенню, оскільки психіатрія – це галузь, яка постійно розвивається, як в медичному, так і в соціальному відношенні. Однак, цей

Посібник зі статті 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ
факт не дає підстав вважати, що когось може бути взято під варту просто тому, що його або її погляди або поведінка відхиляються від встановлених норм («Ракевич проти Росії» ([Rakevich v. Russia](#)), § 26).

Термін повинен мати автономне значення, не обмежуючи Суд тлумаченням, що надається таким самим чи подібним термінам у національних правових системах держав-учасниць («Пецуліс проти Німеччини» ([Petschulies v. Germany](#)), 74-77). Не є вимогою, щоб відповідна особа страждала від певного розладу, який становив би підставу для звільнення від кримінальної відповідальності або обмеження кримінальної відповідальності за вчинення злочину відповідно до національного кримінального законодавства («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 149).

109. Нікого не може бути позбавлено волі як «психічнохворого», окрім як при дотриманні трьох мінімальних умов («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 127; «Станев проти Болгарії [ВП]» ([Stanev v. Bulgaria \[GC\]](#)), § 145; «Д.Д. проти Литви» ([D.D. v. Lithuania](#)), § 156; «Кальвейт проти Німеччини» ([Kallweit v. Germany](#)), § 45; «Штукатуров проти Росії» ([Shtukaturov v. Russia](#)), § 114; «Варбанов проти Болгарії» ([Varbanov v. Bulgaria](#)), § 45; «Вінтерверп проти Нідерландів» ([Winterwerp v. the Netherlands](#)), § 39):

- особу може бути взято під варту, якщо достовірно доведено на основі об'єктивної медичної експертизи, що вона є психічнохворою, крім випадків, коли вимагається термінове затримання;
- характер психічного розладу особистості має вимагати обов'язкового утримання під вартою. Має бути доведено, що позбавлення свободи є необхідним в даних обставинах;
- психічний розлад, підтверджений об'єктивними медичними доказами, повинен зберігатися протягом періоду тримання під вартою.

110. Жодне позбавлення волі особи, що вважається психічнохворою, не може відповідно відповідати пункту (е) частини 1 статті 5 Конвенції, якщо рішення про таке позбавлення волі було прийнято без ознайомлення з думкою медичного експерта («Руїз Рівера проти Швейцарії» ([Ruiz Rivera v. Switzerland](#)), § 59; рішення про неприйнятність у справі «С.Р. проти Нідерландів» ([S.R. v. the Netherlands \(dec.\)](#)), § 31).

Якщо не існує жодної іншої можливості, наприклад, через відмову відповідної особи з'явитися для проведення експертизи, необхідно принаймні отримати оцінку медичного експерта на підставі матеріалів справи щодо фактичного стану психічного здоров'я цієї особи, та якщо немає такої оцінки не можна стверджувати, що було достовірно доведено, що особа дійсно є психічнохворою (рішення про неприйнятність у справі «Констанція проти Нідерландів» ([Constancia v. the Netherlands \(dec.\)](#)), § 26, де Суд дозволив замінити медичне обстеження психічного стану заявника іншою наявною інформацією).

111. Щодо другої із зазначених вище умов, взяття під варту особи з психічними розладами може бути необхідним не тільки у випадку, коли людина потребує терапії або іншого стаціонарного лікування, для того щобвилікувати або полегшити її стан, а також у випадках, коли людина потребує контролю та нагляду для запобігання, наприклад, заподіяння шкоди собі чи іншим особам («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 133; «Хатчисон Рейд проти Сполученого Королівства» ([Hutchison Reid v. the United Kingdom](#)), § 52).

Пункт (е) частини 1 статті 5 дозволяє взяття під варту особи з психічними розладами навіть у випадку, коли не передбачається надання медичного лікування, але такий захід повинен бути належним чином обґрунтований серйозністю стану здоров'я особи та необхідністю захисту цієї особи чи оточуючих («Н. проти Румунії» ([N. v. Romania](#)), § 151).

112. Для того, щоб вважатися «справжнім» психічним розладом, психічний стан має досягти певного ступеня тяжкості («Глієн проти Німеччини» ([Glien v. Germany](#)), § 85). Щоб кваліфікувати психічний розлад як справжній для цілей пункту (е) частини 1 статті 5, відповідний психічний розлад повинен бути настільки серйозним, щоб потребувати лікування в установі, призначеній для лікування пацієнтів з психічними захворюваннями («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 129; «Пецуліс проти Німеччини» ([Petschulies v. Germany](#)), § 76).

113. При ухваленні рішення про взяття під варту особи, як «психічнохворої», державні органи влади повинні мати певну свободу дій, оскільки в першу чергу завданням державних органів влади є надання оцінки доказам, представленим перед ними в тій чи іншій справі («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 128; «Плезо проти Угорщини» ([Plesó v. Hungary](#)), § 61; «Х.Л. проти Сполученого Королівства» ([H.L. v. the United Kingdom](#)), § 98).

Компетентний національний орган влади повинен ретельно переглянути експертний висновок, наданий йому, і прийняти власне рішення щодо того, чи страждала відповідна особа від психічного розладу («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 132).

114. Відповідним моментом у часі, коли повинно бути достовірно встановлено, що особа є психічнохворою, за вимогами підпункту (е) частини 1 статті 5, є дата прийняття рішення про вжиття заходів, які позбавляють особу свободи внаслідок такого її стану («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП],» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)) § 134; «О.Х. проти Німеччини» ([O.H. v. Germany](#)), § 78). Однак зміни у психічному стані затриманої особи, за їх наявності, після ухвалення постанови про затримання, мають враховуватися («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 134). Отже, медична експертиза, на результати якої посилаються органи влади, повинна бути проведена досить нещодавно («Кадушич проти Швейцарії» ([Kadusic v. Switzerland](#)), § 44 та 55).

115. Коли медичні свідчення вказують на одужання, органам влади може бути потрібен певний час, щоб розглянути питання про звільнення заявника («Люберті проти Італії» ([Luberti v. Italy](#)), § 28). Однак, продовження тримання під вартою виключно з адміністративних причин не може бути виправдано («Р.Л. та М.-Ж.Д. проти Франції» ([R.L. and M.-J.D. v. France](#)), § 129).

116. Тримання під вартою осіб, які страждають на психічні розлади, повинно здійснюватися в лікарні, клініці чи іншій відповідній установі, уповноваженій утримувати таких осіб («Л.Б. проти Бельгії» ([L.B. v. Belgium](#)), §93; «Ашингдейн проти Сполученого Королівства» ([Ashingdane v. the United Kingdom](#)), § 44; «О.Х. проти Німеччини» ([O.H. v. Germany](#)), § 79).

117. З іншого боку, особу може бути тимчасово поміщено в заклад, не призначений для утримання пацієнтів з психічними розладами, до моменту її переведення до відповідної установи, за умови, що період очікування не надто тривалий («Панкевич проти Польщі» ([Pankiewicz v. Poland](#)), §§ 44-45; «Морсінк проти Нідерландів» ([Morsink v. the Netherlands](#)), §§ 67-69; «Бранд проти Нідерландів» ([Brand v. the Netherlands](#)), §§ 64-66).

118. З огляду на невід'ємний зв'язок між законністю позбавлення волі та умовами застосування такого заходу, тримання під вартою психічнохворої особи на підставі початкового рішення про взяття під варту може стати законним після переведення цієї особи з установи, не призначеної для утримання пацієнтів з психічними розладами, до відповідного закладу («Інзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Inseher v. Germany \[GC\]](#)), §§ 140-141).

119. Проведення відповідної терапії стало вимогою у контексті більш широкого поняття «законності» позбавлення волі. Будь-яке тримання під вартою психічнохворих осіб повинно мати терапевтичну мету, бути спрямованим на вилікування або полегшення їх психічного стану, включаючи, де це доречно, зменшення ступеню їх небезпеки або контроль над нею («Руман проти Бельгії [ВП]» ([Rooman v. Belgium \[GC\]](#)), § 208) .

120. Таким чином, позбавлення волі згідно із пунктом (е) частини 1 статті 5 має подвійну функцію: з одного боку, соціальну функцію захисту, а з іншого – терапевтичну функцію, яка пов'язана з індивідуальною зацікавленістю психічнохворого в отриманні належної та персоналізованої форми терапії або курсу лікування. Належне та персоналізоване лікування є центральною складовою поняття «відповідної установи» («Руман проти Бельгії [ВП]» ([Rooman v. Belgium \[GC\]](#)), § 210).

121. Пункт (е) частини 1 статті 5 Конвенції також встановлює процесуальні гарантії, пов'язані з прийняттям судом рішень про примусову госпіталізацію особи («М.С. проти Хорватії (№ 2)» ([M.S. v. Croatia \(no. 2\)](#)), § 114). Поняття «законності» вимагає справедливої та належної процедури, що забезпечує відповідній особі достатній захист від свавільного позбавлення волі («В.К. проти Росії» ([V.K. v. Russia](#)), § 33; «Х. проти Фінляндії» ([X. v. Finland](#)), § 148, щодо відсутності належних гарантій стосовно продовження примусового утримання заявника у закладі з надання психіатричної допомоги).

122. У провадженні щодо госпіталізації у примусовому порядку до закладу з надання психіатричної допомоги повинні бути забезпечені ефективні гарантії захисту від свавілля, враховуючи вразливість осіб, які страждають на психічні розлади, та необхідність наведення дуже вагомих причин для обґрунтування будь-якого обмеження їх прав («М.С. проти Хорватії (№ 2)» ([M.S. v. Croatia \(no. 2\)](#)), § 147).

123. Важливо, щоб відповідна особа мала доступ до суду та можливість бути заслуханою особисто або, якщо це необхідно, через представника. Таким чином, особі, яка була госпіталізована до закладу з надання психіатричної допомоги, за відсутності особливих обставин, необхідно забезпечити надання правової допомоги у провадженні щодо продовження, призупинення або припинення госпіталізації ([там само](#), §§ 152 та 153; «Н. проти Румунії» ([N. v. Romania](#)), § 196).

124. Саме по собі призначення адвоката, який не забезпечує фактичного надання правової допомоги у провадженні, не може відповідати вимогам «правової допомоги», надання якої вимагається особам, яких утримують на тій підставі, що вони страждають на психічні розлади. Ефективне юридичне представництво осіб з обмеженими можливостями вимагає від компетентних національних судів здійснення посиленого контролю за їх законними представниками («М.С. проти Хорватії (№ 2)» ([M.S. v. Croatia \(no. 2\)](#)), § 154; див. також «В.К. проти Росії» ([V.K. v. Russia](#)) щодо ненадання адвокатом, призначеним судом, ефективної правової допомоги та явного неврахування цієї обставини національними судами).

4. Тримання під вартою наркозалежних та алкоголіків

125. Пункт (е) частини 1 статті 5 Конвенції не повинен тлумачитись як такий, що дозволяє затримання лише «алкоголіків» у вузькому значенні цього поняття, тобто людей з діагнозом «алкоголізм», оскільки жодні положення даного пункту не перешкоджають державі застосовувати ці заходи до осіб, які зловживають алкоголем, з тим, щоб обмежити шкоду, яку завдає алкоголь такій особі або громадськості, або для запобігання небезпечної поведінки після вживання алкоголю («Харін проти Росії» ([Kharin v. Russia](#)), § 34).

126. Таким чином, особи, які не мають медичного діагнозу «алкоголізм», але чий дії та поведінка під впливом алкоголю становлять загрозу для громадського порядку або для них самих, можуть бути взяті під варту для охорони громадських або їхніх власних інтересів, таких як їхнє здоров'я або особиста безпека («Хільда Хафстейнсдоттір проти Ісландії» ([Hilda Hafsteinsdóttir v. Iceland](#)), § 42). Це не означає, однак, що пункт (е) частини 1 статті 5 дозволяє затримання особи лише на тій підставі, що вона споживає алкоголь («Пецуліс проти Німеччини» ([Petschulies v. Germany](#)) § 65; «Вітольд Литва проти Польщі» ([Witold Litwa v. Poland](#)), §§ 61-62).

5. Бродяги

127. Судова практика щодо «бродяг» є доволі бідною. Дія цього положення поширюється на осіб, що не мають постійного місця проживання, засобів до існування і постійного місця роботи чи професії. Ці три умови, запозичені з Кримінального кодексу Бельгії, є кумулятивними: їх має бути дотримано одночасно відносно тієї самої особи («Де Вільде, Оомс та Версип проти Бельгії» ([De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium](#)), § 68).

F. Затримання іноземця

Стаття 5 § 1 (f) Конвенції

«1. ... Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

f) законний арешт або затримання особи з метою запобігання її недозволеному в'їзду в країну чи особи, щодо якої провадиться процедура депортації або екстрадиції.»

Ключові слова у HUDOC

Позбавлення свободи (5-1) – Процедура, встановлена законом (5-1) – Законний арешт або затримання (5-1)

Запобігання недозволеному в'їзду в країну (5-1-f) – Вислання (5-1-f) – Екстрадиція (5-1-f)

1. Взяття під варту для запобігання недозволеному в'їзду в країну

128. Пункт (f) частини 1 статті 5 дозволяє державам контролювати свободу іноземців в контексті імміграції («Хлаїфія ті інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), §89). У той час як перша частина цього положення дозволяє затримання осіб, що прагнуть

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ

отримати статус біженця, або інших іммігрантів до отримання дозволу держави на в'їзд, таке тримання під вартою повинне бути сумісним із загальною метою статті 5, яка полягає в захисті права на свободу і забезпеченні того, щоб ніхто не був свавільно позбавлений волі («Сааді проти Сполученого Королівства [ВП]» ([Saadi v. the United Kingdom \[GC\]](#)), §§ 64-66).

129. Питання про те, коли припиняється дія першої частини пункту (f) частини 1 статті 5, оскільки особі було надано офіційний дозвіл на в'їзд або перебування, в значній мірі залежить від національного законодавства («Сусо Муза проти Мальти» ([Suso Musa v. Malta](#)) § 97).

130. Принцип, згідно з яким не допускається свавільне тримання під вартою, стосується тримання під вартою за першою частиною пункту (f) частини 1 статті 5 тією ж мірою, що й тримання під вартою на підставі другої частини цього положення («Сааді проти Сполученого Королівства [ВП]» ([Saadi v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 73).

131. «Захист від свавілля» в контексті першої частини пункту (f) частини 1 статті 5, означає, що таке затримання повинно здійснюватися добросовісно і бути тісно пов'язаним з метою запобігання несанкціонованому в'їзду людини у країну; місце і умови утримання повинні бути належними, враховуючи, що цей захід застосовується не до осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а до іноземців, які, часто побоюючись за своє життя, залишили свою країну; строк утримання під вартою не повинен перевищувати розумного строку, необхідного для цілей, які переслідуються ([там само](#), § 74).

132. Суд висловив застереження щодо практики автоматичного взяття під варту осіб, які шукають притулку, без індивідуальної оцінки органами влади їх конкретних потреб («Тімотавес проти Бельгії» ([Thimothawes v. Belgium](#)), § 73; «Махамед Джама проти Мальти» ([Mahamed Jama v. Malta](#)), § 146).

133. При перевірці порядку виконання постанови про затримання Суд повинен взяти до уваги конкретну ситуацію потенційних іммігрантів («Канагаратнам проти Бельгії» ([Kanaagaratnam v. Belgium](#)), § 80, де заявниця та її троє дітей перебували в закритому закладі, призначеному для дорослих, «Рахімі проти Греції» ([Rahimi v. Greece](#)), § 108, що стосується автоматичного вжиття заходів щодо взяття під варту неповнолітнього, що залишився без супроводу).

134. У випадку масового прибуття осіб, які шукають притулку, на державні кордони, відповідно до принципу заборони свавілля може вважатися, що вимоги законності, встановленої статтею 5, в цілому дотримано, якщо національний правовий режим регламентує такі мінімальні вимоги, як назва органу, уповноваженого приймати рішення про утримання в транзитній зоні, вимоги до форми рішення, можливі підстави та обмеження, максимальний строк затримання та, як того вимагає частина 4 статті 5, порядок оскарження такого рішення до суду («З.А. та інші проти Росії [ВП]» ([Z.A. and Others v. Russia \[GC\]](#)), § 162).

135. Пункт (f) частини 1 статті 5 не забороняє державам ухвалювати положення національного законодавства, які регулюють підстави для прийняття рішення про таке утримання, з урахуванням практичних реалій масового напливу осіб, які шукають притулку. Зокрема, положення пункту (f) не забороняють позбавлення волі в транзитній зоні протягом обмеженого строку на підставі того, що таке затримання є загалом необхідним для забезпечення присутності осіб, що мають намір отримати статус біженця, під час розгляду їхніх заяв про надання такого статусу або, тим більше, у зв'язку з необхідністю забезпечити оперативне вирішення питання щодо прийняття заяви про надання статусу біженця, коли з цією метою в транзитній зоні було запроваджено відповідні інститути та адаптовані

2. Взяття під варту з наміром депортації або екстрадиції

136. Пункт (f) частини 1 статті 5 не вимагає, щоб взяття під варту розглядалося як обґрунтовано необхідний захід, наприклад, з метою запобігти вчиненню особою злочину або втечі. У зв'язку з цим, пункт (f) частини 1 статті 5 передбачає інший рівень захисту, ніж положення пункту (c) частини 1 статті 5: все, що вимагається відповідно до пункту (f) – це «*вжити заходів з метою депортації або екстрадиції*». Відповідно, для цілей його застосування несуттєво, чи є рішення про висилку обґрунтованим згідно з національним законодавством або Конвенцією («Чahal проти Сполученого Королівства» ([Chahal v. the United Kingdom](#)), § 112; «Чонка проти Бельгії» ([Čonka v. Belgium](#)), § 38; «Насруллоєв проти Росії» ([Nasrulloev v. Russia](#)), § 69; «Солдатенко проти України» ([Soldatenko v. Ukraine](#)), § 109).

Національне законодавство все ж може вимагати аналізу необхідності тримання під вартою (рішення про неприйнятність у справі «Музамба Ояв проти Бельгії» ([Muzamba Oyaw v. Belgium \(dec.\)](#)), § 36; «Дж.Р. та інші проти Греції» ([J.R. and Others v. Greece](#)), § 111).

137. Проте, Суд враховує конкретну ситуацію, в якій перебувають затримані особи, будь-який особливо вразливий стан (наприклад, обумовлений станом здоров'я чи віком), з огляду на який затримання може вважатись неналежним заходом («Тімотавес проти Бельгії» ([Thimothawes v. Belgium](#)), § 73, 79-80).

Коли справа стосується дитини, Суд вважає, що, в порядку виключення, позбавлення волі може бути необхідним для досягнення поставленої мети, а саме для забезпечення вислання сім'ї («А. Б. та інші проти Франції» ([A.B. and Others v. France](#)), § 120). Присутність в установі тимчасового утримання дитини, яка супроводжує батьків, буде відповідати положенню пункту (f) частини 1 статті 5 лише у тому випадку, якщо національні органи влади можуть довести, що цей крайній захід було вжито після фактичної перевірки того, що жоден інший захід, який передбачає менш серйозне обмеження їхньої свободи, не міг бути вжитий (*там само*, § 123).

138. Тримання під вартою може бути виправдане у відповідності до другої частини пункту (f) частини 1 статті 5 надходженням запитів від компетентних органів, навіть якщо офіційне клопотання або рішення про екстрадицію не видано, оскільки такі запити можуть вважатися «*заходами*» в розумінні цього положення («Х проти Швейцарії» ([X v. Switzerland](#)), рішення Комісії від 9 грудня 1980 року).

139. Будь-яке позбавлення свободи у відповідності до другої частини пункту (f) частини 1 статті 5 буде виправданим лише до того моменту, доки триває провадження щодо депортації або екстрадиції. Якщо таке провадження не здійснюється з належною сумлінністю, позбавлення волі перестає бути допустимим відповідно до пункту (f) частини 1 статті 5 («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 90; «А. та інші проти Сполученого Королівства [ВП]» ([A. and Others v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 164; «Амі та інші проти Болгарії» ([Amie and Others v. Bulgaria](#)), § 72).

140. Для того, щоб позбавлення волі не було кваліфіковане як свавільне, воно повинно, відповідно до пункту (f) частини 1 статті 5, здійснюватися добросовісно, бути безпосередньо пов'язане з підставою взяття під варту, на яку посилається Уряд, місце та умови утримання повинні бути належними; а його тривалість не повинна перевищувати розумного строку, необхідного для цілей, які переслідуються («А. та інші проти Сполученого Королівства» ([A. and Others v. the United Kingdom](#)), § 164; «Йох-Екале Мванье проти Бельгії»

141. Затримання з метою примусового видворення не повинно носити карального характеру і має супроводжуватися відповідними гарантіями («Азімов проти Росії» ([Azimov v. Russia](#)), § 172).

142. Національні органи влади зобов'язані розглянути питання про те, чи існує реальна перспектива примусового видворення, і чи було позбавлення волі з метою виконання рішення про примусове видворення обґрунтованим з самого початку, або продовжує бути обґрунтованим («Ал Хусін проти Боснії і Герцеговини (№ 2)» ([Al Husin v. Bosnia and Herzegovina \(no. 2\)](#)), § 98) . Необхідно забезпечити надання процесуальних гарантій для запобігання ризику свавільного позбавлення волі до виконання рішення про примусове видворення («Кім проти Росії» ([Kim v. Russia](#)), § 53).

143. При наданні оцінки того, чи забезпечує національне законодавство достатні процесуальні гарантії захисту від свавілля, Суд може врахувати наявність чи відсутність граничних строків тримання під вартою, а також доступність засобу судового захисту. Однак положення пункту (f) частини 1 статті 5 не вимагає від держав встановлювати максимальний строк утримання іноземців з метою виконання рішення про депортацію або автоматичний судовий контроль за затриманням іноземців в контексті здійснення іміграційної політики. Судова практика свідчить про те, що дотримання граничних строків, передбачених національним законодавством, або наявність автоматичного судового контролю самі по собі не є гарантією того, що режим затримання іноземців в контексті здійснення іміграційної політики відповідає вимогам пункту (f) частини 1 статті 5 Конвенції («Дж.Н. проти Сполученого Королівства» ([J.N. v. the United Kingdom](#)), §§ 83-96).

144. Положення пункту (f) або інших пунктів частини 1 статті 5 не допускають віднайдення балансу між інтересом захисту права особи на свободу та інтересами держави щодо захисту населення від загрози тероризму («А. та інші проти Сполученого Королівства [ВП]» ([A. and Others v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 171).

145. У Конвенції відсутні положення, що стосуються обставин, за яких може бути дозволено екстрадицію, або процедури, якої необхідно дотримуватись до того, як екстрадицію буде дозволено. Навіть нетипова екстрадиція не може сама по собі вважатись порушенням Конвенції, якщо вона є результатом співпраці відповідних держав та за умови, що правовою підставою для винесення рішення про затримання особи, яка ухилиється від правосуддя, є ордер на його або її арешт, виданий органами влади держави походження такої особи («Оджалан проти Туреччини [ВП]» ([Öcalan v. Turkey \[GC\]](#)), § 86; «Адамов проти Швейцарії» ([Adamov v. Switzerland](#)) § 57).

146. Якщо запит на екстрадицію стосується особи, щодо якої порушене кримінальне провадження в державі, що подала запит, запитувана держава, задля забезпечення захисту прав відповідної особи, зобов'язана діяти з більшою ретельністю, аніж тоді, коли запит на екстрадицію подається з метою забезпечення виконання вироку («Галлардо Санчес проти Італії» ([Gallardo Sanchez v. Italy](#)), § 42).

147. Що стосується домовленостей про екстрадицію, які існують між державами, одна з яких є стороною Конвенції, а інша – ні, норми, встановлені міжнародним договором про надання правової допомоги в кримінальних справах, або за умови відсутності такого договору – умови співпраці таких держав, також вважаються суттєвими факторами, які мають бути взяті до уваги для визначення того, чи є арешт, що став підставою скарги до Суду, законним. Сам

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ
факт видачі особи, яка ухиляється від правосуддя, в результаті співпраці держав не робить затримання незаконним і, відповідно, не дає підстав для виникнення будь-яких питань в межах статті 5 («Оджалан проти Туреччини [ВП]» ([Öcalan v. Turkey \[GC\]](#)), § 87).

148. Застосування тимчасового заходу після того, як Суд вказує державі, яка є стороною Конвенції, що повернення особи до відповідної держави не є бажаним, не впливає як таке на вирішення питання про те, чи позбавлення волі цієї особи відповідає вимогам частини 1 статті 5 («Гebreмедхін [Габерамадхієн] проти Франції» ([Gebremedhin \[Gaberamadhien\] v. France](#)) § 74). Тримання під вартою повинно бути законним, а не свавільним («Азімов проти Росії» ([Azimov v. Russia](#)), § 169).

Той факт, що застосування такого заходу перешкоджає депортації особи, не робить її затримання незаконним за умови, що триває провадження у справі щодо її примусового видворення, а строк її безперервного тримання під вартою не є необґрунтованим («С.П. проти Бельгії» ([S.P. v. Belgium](#)) і «Йох-Екале Мванье проти Бельгії» ([Yoh-Ekale Mwanje v. Belgium](#)), § 120).

IV. ГАРАНТІЇ ДЛЯ ОСІБ, ПОЗБАВЛЕНИХ ВОЛІ

A. Інформація про підстави арешту (частина 2 статті 5)

Стаття 5 § 2 Конвенції

«2. Кожен, кого заарештовано, має бути негайно поінформований зрозумілою для нього мовою про підстави його арешту і про будь-яке обвинувачення, висунуте проти нього.»

Ключові слова у HUDOC

Негайне інформування (5-2) – Інформація зрозумілою мовою (5-2) – Інформація про підстави арешту (5-2) – Інформація про обвинувачення (5-2)

1. Сфера застосування

149. Формулювання, що використовуються у частині 2 статті 5, слід тлумачити автономно і, зокрема, відповідно до цілей статті 5, які полягають у захисті кожного від свавільного позбавлення волі. Термін «арешт» охоплює не лише передбачені кримінальним правом заходи, а вираз «будь-яке обвинувачення» вказує не на умови застосування даного положення, а на можливу обставину, яка береться до уваги. Частина 4 статті 5 не проводить розрізнення між особами, позбавленими волі, на основі того, чи були вони взяті під арешт або затримані. Таким чином, немає жодних підстав для виключення останнього зі сфери дії частини 2 статті 5 («Ван дер Леер проти Нідерландів» ([Van der Leer v. the Netherlands](#)), §§ 27-28), яка поширюється на утримання іноземців з метою екстрадиції («Шамаєв та інші проти Грузії і Росії» ([Shamayev and Others v. Georgia and Russia](#)), §§ 414 та 415), надання медичної допомоги («Ван дер Леер проти Нідерландів» ([Van der Leer v. the Netherlands](#)), §§ 27-28; «X. проти Сполученого Королівства» ([X. v. the United Kingdom](#)), § 66), а також застосовується до випадків повторного взяття під варту осіб, що були звільнені умовно («X проти Бельгії» ([X v. Belgium](#)), рішення Комісії).

2. Мета

150. Частина 2 статті 5 містить первинну гарантію того, що будь-якій заарештованій особі повинно бути повідомлено про причини позбавлення її свободи, що є невід'ємною частиною системи захисту, який надається статтею 5 («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 115). Якщо особі було повідомлено про підстави її затримання чи арешту, вона може, якщо вважатиме за потрібне, звернутися до суду, щоб оскаржити законність свого затримання відповідно до частини 4 статті 5 («Фокс, Кемпбелл і Хартлі проти Сполученого Королівства» ([Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom](#)), § 40; «Чонка проти Бельгії» ([Čonka v. Belgium](#)), § 50).

151. Будь-яка особа, яка має право на невідкладний розгляд судом законності затримання, не може ефективно скористатися цим правом, якщо їй негайно і належним чином не повідомили про причини, через які її було позбавлено волі («Ван дер Леер проти Нідерландів» ([Van der Leer v. the Netherlands](#)) § 28; «Шамаєв та інші проти Грузії і Росії» ([Shamayev and Others v. Georgia and Russia](#)), § 413).

3. Особа, якій повинні бути повідомлені підстави

152. З формулювання частини 2 статті 5 ясно витікає обов'язок держави надати конкретну інформацію особі або її представникові («Сааді проти Сполученого Королівства» ([Saadi v. the United Kingdom](#)), § 53, підтримане Великою Палатою у 2008 році). Якщо заявник не в змозі отримувати інформацію, відповідні дані повинні бути надані особам, які представляють його інтереси, таким як юрист або опікун («Х. проти Сполученого Королівства» ([X. v. the United Kingdom](#)), Звіт Комісії, § 106; «З.Х. проти Угорщини» ([Z.H. v. Hungary](#)), §§ 42-43).

4. Підстави має бути повідомлено «невідкладно»

153. Невідкладність надання інформації має оцінюватися в кожному конкретному випадку відповідно до його особливостей. Утім, це положення не покладає на службову особу, яка проводить затримання, обов'язку повідомляти про всі причини такого затримання в момент арешту («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 115; «Фокс, Кемпбелл і Хартлі проти Сполученого Королівства» ([Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom](#)), § 40; «Мюррей проти Сполученого Королівства [ВП]» ([Murray v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 72).

154. Вимога «невідкладності» буде дотримана, якщо заарештованій особі буде роз'яснено причини її арешту протягом декількох годин (рішення про неприйнятність у справі «Керр проти Сполученого Королівства» ([Kerr v. the United Kingdom \(dec.\)](#)); «Фокс, Кемпбелл і Хартлі проти Сполученого Королівства» ([Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom](#)), § 42).

5. Порядок, відповідно до якого повідомляються підстави

155. Підстави не обов'язково повинні бути вказані в тексті рішення, що є підставою для взяття під варту, і не обов'язково повинні бути викладені в письмовій або в якійсь особливій формі («Х проти Німеччини» ([X v. Germany](#)), Рішення Комісії від 13 грудня 1978 року; рішення про неприйнятність у справі «Кейн проти Кіпру» ([Kane v. Cyprus \(dec.\)](#)).

Однак, якщо не було належним чином взято до уваги стан особи, яка страждає від порушень розумового розвитку, недопустимо вважати, що їй було повідомлено необхідну інформацію достатньою мірою для того, щоб вона змогла ефективно та усвідомлено використати своє

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ
право на оскарження законності затримання, гарантоване частиною 4 статті 5, якщо в інтересах такої особи не було повідомлено адвоката або іншу уповноважену особу («З. Х. проти Угорщини» ([Z. H. v. Hungary](#)), § 41).

156. Підстави арешту можуть бути повідомлені або стати очевидними під час проведення допиту після арешту («Фокс, Кемпбелл і Хартлі проти Сполученого Королівства» ([Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom](#)), § 41; «Мюррей проти Сполученого Королівства [ВП]» ([Murray v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 77; рішення про неприйнятність у справі « Керр проти Сполученого Королівства» ([Kerr v. the United Kingdom \(dec.\)](#))).

157. Заарештовані особи не можуть стверджувати, що не розуміють підстави свого затримання, якщо їх було заарештовано одразу ж після вчинення кримінального або іншого умисного правопорушення («Дикме проти Туреччини» ([Dikme v. Turkey](#)), § 54) або якщо вони знали про подробиці стверджуваного правопорушення, які були вказані у попередніх постановках про взяття під варту та запитах про екстрадицію (рішення про неприйнятність у справі «Оджалан проти Туреччини» ([Öcalan v. Turkey \(dec.\)](#))).

6. Необхідний обсяг інформації про підстави

158. Достатність наданої інформації має оцінюватися в залежності від конкретних обставин кожної справи («Фокс, Кемпбелл і Хартлі проти Сполученого Королівства» ([Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom](#)), § 40). Однак, простого зазначення правових підстав арешту недостатньо для цілей частини 2 статті 5 ([mam camo](#), § 41; «Мюррей проти Сполученого Королівства [ВП]» ([Murray v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 76; «Кортесіс проти Греції» ([Kortesis v. Greece](#)), §§ 61-62).

159. Заарештованим особам необхідно повідомити простою, доступною, непрофесійною мовою про істотні правові та фактичні підстави для арешту, щоб надати їм змогу, якщо вони вважають за потрібне, звернутися до суду для оскарження законності арешту відповідно до частини 4 статті 5 («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 115; «Дж.Р. та інші проти Греції» ([J.R. and Others v. Greece](#)), §§ 1123-124; «Фокс, Кемпбелл і Хартлі проти Сполученого Королівства» ([Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom](#)), § 40; «Мюррей проти Сполученого Королівства [ВП]» ([Murray v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 72). Втім, частина 2 статті 5 не вимагає, щоб інформація містила повний список пунктів обвинувачення, що пред'являється заарештованій особі («Бордовський проти Росії» ([Bordovskiy v. Russia](#)), § 56; «Новак проти України» ([Nowak v. Ukraine](#)), § 63; «Гасинс проти Латвії» ([Gasinš v. Latvia](#)), § 53).

160. У випадку, коли особа заарештована з метою екстрадиції, інформація може надаватися у ще меншому обсязі («Сусо Муза проти Мальти» ([Suso Musa v. Malta](#)), §§ 113 та 116; «Кабулов проти України» ([Kaboulov v. Ukraine](#)), § 144; «Бордовський проти Росії» ([Bordovskiy v. Russia](#)), § 56), оскільки арешт для таких цілей не вимагає наявності рішення по суті обвинувачення («Бежауї проти Греції» ([Bejaoui v. Greece](#)), рішення Комісії). Проте, таким особам необхідно надати достатню інформацію, щоб вони мали можливість звернутися до суду для розгляду питання про законність їх затримання відповідно до частини 4 статті 5 («Шамаєв та інші проти Грузії і Росії» ([Shamayev and Others v. Georgia and Russia](#)), § 427).

7. Зрозумілою мовою

161. Коли ордер на арешт, у випадку його наявності, складений мовою, яку заарештований не розуміє, вимоги частини 2 статті 5 будуть дотримані, якщо особа буде в подальшому допитана та в ході допиту повідомлена про підстави арешту зрозумілою для неї мовою («Делькур проти Бельгії» ([Delcourt v. Belgium](#)), рішення Комісії).

162. Однак, у ситуаціях, коли з цією метою залучають перекладача, органи влади повинні забезпечити, щоб запит про залучення перекладача було сформульовано ретельно і чітко («Шамаєв та інші проти Грузії і Росії» ([Shamayev and Others v. Georgia and Russia](#)), § 425).

В. Право негайно постати перед суддею (частина 3 статті 5)

Стаття 5 § 3 Конвенції

«3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу...»

Ключові слова у HUDOC

Суддя чи інша посадова особа, яка здійснює судову владу (5-3) – Негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою (5-3)

1. Мета положення

163. Частина 3 статті 5 Конвенції передбачає гарантії проти свавільного або необґрунтованого позбавлення волі заарештованих або затриманих за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення («Аквіліна проти Мальти [ВП]» ([Aquilina v. Malta \[GC\]](#)), § 47; «Стівенс проти Мальти» ([Stephens v. Malta](#)) (№ 2), § 52).

164. Судовий контроль за втручанням органу виконавчої влади в право людини на свободу є невід’ємним елементом гарантії, що встановлена частиною 3 статті 5 («Броуган та інші проти Сполученого Королівства» ([Brogan and Others v. the United Kingdom](#)), § 58; «Пантеа проти Румунії» ([Pantea v. Romania](#)), § 236; «Ассенов та інші проти Болгарії» ([Assenov and Others v. Bulgaria](#)), § 146). Судовий контроль передбачений принципом верховенства права, «одним з основоположних принципів демократичного суспільства..., про який прямо говориться у преамбулі до Конвенції» і «на якому ґрунтується вся Конвенція» («Броуган та інші проти Сполученого Королівства» ([Brogan and Others v. the United Kingdom](#)), § 58).

165. Судовий контроль служить ефективною гарантією захисту від можливого неналежного поведіння, ризик якого є максимальним на початковому етапі затримання, а також від зловживання повноваженнями, покладеними на співробітників правоохоронних органів або інших органів влади, які повинні здійснюватися суворо в обмежених цілях і виключно відповідно до встановленого порядку («Ладент проти Польщі» ([Ladent v. Poland](#)), § 72).

2. Невідкладний та автоматичний судовий контроль

166. Вступна частина пункту 3 статті 5 має на меті забезпечення негайного і автоматичного судового контролю за затриманням, яке здійснюється поліцейським або адміністративним органом відповідно до положень пункту (с) частини 1 цієї статті («Де Йонг, Балже і Ван ден Брінк проти Нідерландів» ([De Jong, Baljet and Van den Brink v. the](#)

167. Судовий контроль при першому доставленні заарештованої особи повинен перш за все здійснюватись невідкладно, щоб забезпечити виявлення будь-якого жорстокого поводження, а також звести до мінімуму будь-яке необґрунтоване втручання в свободу особистості. Суворі обмеження в часі, що накладаються цією вимогою, не передбачають широкого тлумачення, інакше це призвело б до серйозного послаблення процесуальних гарантій на шкоду особистості та до ризику порушення самої сутності права, що захищається цим положенням («Маккей проти Сполученого Королівства [ВП]» ([McKay v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 33).

168. Частина 3 статті 5 не передбачає можливих винятків з вимоги, щоб особа негайно постала перед суддею чи іншою посадовою особою, наділеною судовою владою, після арешту чи взяття під варту, навіть якщо такі дії були проведені за участі судді («Бергманн проти Естонії» ([Bergmann v. Estonia](#)), § 45).

169. Будь-який строк, що перевищує чотири дні, на перший погляд є надто довгим («Орал і Атабай проти Туреччини» ([Oral and Atabay v. Turkey](#)), § 43; «Маккей проти Сполученого Королівства [ВП]» ([McKay v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 47; «Настасе-Сілівестру проти Румунії» ([Nastase-Silivestru v. Romania](#)), § 32). Більш короткий період часу також може порушувати вимогу негайності, якщо немає особливих труднощів або виняткових обставин, які перешкоджають органам влади доставити заарештованого до судді раніше («Гуцанові проти Болгарії» ([Gutsanovi v. Bulgaria](#)), §§ 154-59; «Іпек та інші проти Туреччини» ([Ipek and Others v. Turkey](#)), §§ 36-37; and «Канджов проти Болгарії» ([Kandzhov v. Bulgaria](#)), § 66).

Вимога негайності є ще більш суворою в ситуаціях, коли формальне взяття під варту слідує за фактичним позбавленням волі («Вассіс та інші проти Франції» ([Vassis and Others v. France](#)), § 60, щодо затримання екіпажу у відкритому морі).

170. Якщо затримання здійснюється на підставі положення другої частини пункту (с) частини 1 статті 5 поза межами кримінального провадження, період, необхідний між арештом особи в превентивних цілях та негайним допровадженням особи до судді, повинен бути коротшим, аніж у випадку попереднього ув'язнення в межах кримінального провадження. Як правило, звільнення у період до невідкладного здійснення судового контролю в контексті превентивного затримання має бути справою годин, а не днів («С., В. та А. проти Данії [ВП]» ([S., V. and A. v. Denmark \[GC\]](#)), §§ 133-134).

171. Той факт, що заарештований мав доступ до судового органу, не є достатнім для дотримання вимог вступної частини пункту 3 статті 5 («Де Йонг, Балже і Ван ден Брінк проти Нідерландів» ([De Jong, Baljet and Van den Brink v. the Netherlands](#)), § 51; «Пантеа проти Румунії» ([Pantea v. Romania](#)), § 231).

172. Судовий контроль стосовно тримання під вартою повинен бути автоматичним і не може залежати від подання заяви затриманою особою («Маккей проти Сполученого Королівства [ВП]» ([McKay v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 34; «Варга проти Румунії» ([Varga v. Romania](#)), § 52; «Віорел Бурзо проти Румунії» ([Viorel Burzo v. Romania](#)), § 107). Така вимога не тільки змінила б суть гарантії, яка передбачена частиною 3 статті 5 і яка відрізняється від гарантії за частиною 4 статті 5 Конвенції, що забезпечує право звернутися до суду для перевірки законності затримання. Крім того, втратила б сенс сама мета гарантії, встановленої частиною 3 статті 5, яка полягає в захисті особистості від свавільного затримання шляхом забезпечення незалежної та ретельної судової перевірки акту

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ позбавлення волі («Аквіліна проти Мальти [ВП]» ([Aquilina v. Malta \[GC\]](#)), § 49; «Недбала проти Польщі» ([Niedbala v. Poland](#)), § 50).

173. Автоматичний характер контролю необхідний для досягнення мети цього положення, оскільки особа, яка зазнала жорстокого поводження, може бути нездатна подати заяву до суду про перегляд правомірності її затримання. Це так само стосується і інших вразливих категорій з аарештованих осіб, наприклад, осіб з психічними розладами або осіб, які не володіють мовою, якою спілкується посадова особа, наділена судовою владою («Маккей проти Сполученого Королівства [ВП]» ([McKay v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 34; «Ладент проти Польщі» ([Ladent v. Poland](#)), § 74).

3. Поняття посадової особи, наділеної судовою владою

174. Вираз «суддя або інша особа, уповноважена законом здійснювати судову владу» є синонімом терміну «компетентний судовий орган» в пункті (с) частини 1 статті 5 («Шиссер проти Швейцарії» ([Schuesser v. Switzerland](#)), § 29).

175. Здійснення «судової влади» не обов'язково обмежується розглядом судових спорів. Дія частини 3 статті 5 поширюється на посадових осіб прокуратури, а також суддів, що засідають у судах ([там само](#), § 28).

176. «Посадова особа», згадана в частині 3, повинна надавати гарантії, що відповідають «судовій» владі, якою вона наділена відповідно до закону ([там само](#), § 30).

177. Формальні, очевидні вимоги, встановлені у «законі», на відміну від стандартної практики, особливо важливі для визначення судового органу, який має право на прийняття рішення щодо свободи людини («Худ проти Сполученого Королівства [ВП]» ([Hood v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 60; «Де Йонг, Балжет та Ван ден Брінк проти Нідерландів» ([De Jong, Baljet and Van den Brink v. the Netherlands](#)), § 48).

178. Поняття «посадова особа» не ідентичне поняттю «судді», але така посадова особа повинна мати деякі характеристики останнього, тобто відповідати певним умовам, кожна з яких представляє собою гарантію для заарештованого («Шиссер проти Швейцарії» ([Schuesser v. Switzerland](#)), § 31).

4. Незалежність

179. Першою з таких умов є незалежність від виконавчої влади та від сторін. Це не означає, що «посадова особа» не може бути жодною мірою підпорядкована іншим суддям чи посадовим особам за умови, що вони самі користуються такою незалежністю («Шиссер проти Швейцарії» ([Schuesser v. Switzerland](#)), § 31).

180. Посадова особа, яка має повноваження здійснювати судову владу, уповноважена приймати рішення щодо тримання особи під вартою, може також виконувати інші обов'язки, однак при цьому існує ризик того, що її неупередженість може викликати обґрунтовані сумніви з боку тих, кого стосується її рішення, якщо ця посадова особа має право брати участь у подальшому розгляді справи в якості представника обвинувачення («Губер проти Швейцарії» ([Huber v. Switzerland](#)), § 43; «Брінкат проти Італії» ([Brincat v. Italy](#)) § 20).

181. У зв'язку з цим, суттєве значення мають об'єктивні обставини на момент прийняття

Посібник зі статті 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ
рішення про взяття під варту: якщо існує вірогідність того, що «посадова особа, уповноважена відповідно до закону здійснювати судову владу», може пізніше брати участь у подальшому кримінальному провадженні як представник сторони обвинувачення, її незалежність та неупередженість можуть бути піддані сумнівам («Бринкат проти Італії» ([Brincat v. Italy](#)) § 21; «Худ проти Сполученого Королівства» ([Hood v. the United Kingdom](#)), § 57; «Ніколова проти Болгарії [ВП]» ([Nikolova v. Bulgaria \[GC\]](#)), § 49; «Пантеа проти Румунії» ([Pantea v. Romania](#)), § 236).

5. Процесуальна вимога

182. Процесуальна вимога зобов'язує «посадову особу» вислухати особу, яку доставлено, перш ніж приймати відповідне рішення («Шиссер проти Швейцарії» ([Schisser v. Switzerland](#)), § 31; «Де Йонг, Балже та Ван ден Брінк проти Нідерландів» ([De Jong, Baljet and Van den Brink v. the Netherlands](#)), § 51; «Ніколова проти Болгарії [ВП]» ([Nikolova v. Bulgaria \[GC\]](#)), § 49; «Аквіліна проти Мальти [ВП]» ([Aquilina v. Malta \[GC\]](#)), § 50).

183. Присутність адвоката в судовому засіданні не є обов'язковою («Шиссер проти Швейцарії» ([Schisser v. Switzerland](#)), § 36). Однак, недопущення адвоката до слухання може негативно вплинути на здатність заявника представити свою справу («Лебедев проти Росії» ([Lebedev v. Russia](#)), §§ 83-91).

6. Матеріально-правова вимога

а. Перегляд рішення про тримання під вартою по суті

184. Матеріально-правова вимога покладає на «посадову особу» зобов'язання розглянути обставини на користь чи проти затримання, та прийняти рішення на підставі правових критеріїв про наявність причин для затримання («Шиссер проти Швейцарії» ([Schisser v. Switzerland](#)), § 31; «Пантеа проти Румунії» ([Pantea v. Romania](#)), § 231). Іншими словами, частина 3 статті 5 вимагає від посадової особи, наділеної повноваженнями здійснювати судову владу, розгляду питання щодо тримання під вартою по суті («Аквіліна проти Мальти [ВП]» ([Aquilina v. Malta \[GC\]](#)), § 47; «Крейчирж проти Чехії» ([Krejcir v. the Czech Republic](#)), § 89).

185. У межах першої автоматичної перевірки обставин арешту та взяття під варту повинні розглядатися питання його законності, а також існування обґрунтованої підозри в тому, що заарештована особа скоїла правопорушення, тобто чи тримання під вартою перебуває в межах допустимих винятків, викладених у пункті (с) частини 1 статті 5 («Маккей проти Сполученого Королівства [ВП]» ([McKay v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 40; «Орал та Атабай проти Туреччини» ([Oral and Atabay v. Turkey](#)), § 41).

186. Окрім питання про законність затримання, посадова особа повинна розглянути й інші питання. Контроль, передбачений вимогами частини 3 статті 5 для встановлення обґрунтованості позбавлення волі, повинен бути достатньо широким, щоб охопити різні обставини, які свідчать на користь чи проти тримання під вартою («Аквіліна проти Мальти [ВП]» ([Aquilina v. Malta \[GC\]](#)), § 52).

187. З урахуванням конкретних обставин тієї чи іншої справи перевірка на предмет законності може бути більш обмеженою порівняно з тією, що передбачена частиною 4 статті 5 («Стівенс проти Мальти (№ 2)» ([Stephens v. Malta \(no. 2\)](#)), § 58).

б. Повноваження для звільнення

188. Якщо немає жодних причин для виправдання тримання під вартою, «посадова особа» повинна мати повноваження винести обов'язкове для виконання розпорядження про звільнення затриманого («Ассенов та інші проти Болгарії» ([Asenov and Others v. Bulgaria](#)), § 146; «Ніколова проти Болгарії [ВП]» ([Nikolova v. Bulgaria \[GC\]](#)), § 49; «Недбала проти Польщі» ([Niedbala v. Poland](#)), § 49; «Маккей проти Сполученого Королівства» ([McKay v. the United Kingdom](#)) [ВП], § 40).

189. З метою мінімізації затримок, вкрай бажано, щоб посадова особа, яка має повноваження здійснювати судову владу та проводить першу автоматичну перевірку законності та наявності підстав для тримання під вартою, також мала б повноваження розглядати питання про звільнення під заставу. Однак це не є вимогою Конвенції, і в принципі ці питання можуть бути вирішені двома різними посадовими особами, які мають повноваження здійснювати судову владу, у межах встановленого терміну. У будь-якому випадку, тлумачачи практику, не вимагається, щоб розгляд питання про звільнення під заставу відбувався швидше, ніж перша автоматична перевірка, яка за визначенням Суду, повинна відбутися не пізніше, ніж через чотири дні ([там само](#), § 47; див. також «Маджи та інші проти Сполученого Королівства» ([Magee and Others v. the United Kingdom](#)), де Суд дійшов висновку, що відсутність можливості умовного звільнення на ранніх стадіях тримання заявників під вартою не становить порушення частини 3 статті 5 Конвенції).

С. Право на судовий розгляд протягом розумного строку або на звільнення до початку судового розгляду (частина 3 статті 5)

Стаття 5 § 3 Конвенції

«3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має ..., і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання.»

Ключові слова у HUDOC

Судовий розгляд упродовж розумного строку (5-3) – Звільнення під час провадження (5-3) – Тривалість попереднього ув'язнення (5-3) – Обґрунтованість попереднього ув'язнення (5-3) – Умовне звільнення (5-3) – Гарантії з'явитися на судове засідання (5-3)

1. Період часу, який береться до уваги

190. При обчисленні строку попереднього ув'язнення відповідно до частини 3 статті 5 Конвенції період, який слід враховувати, починається в день затримання звинуваченого і закінчується в день винесення вироку, навіть, якщо його винесено тільки судом першої інстанції («Штвртецький проти Словаччини» ([Štvrtecký v. Slovakia](#)), § 55; «Солмаз проти Туреччини» ([Solmaz v. Turkey](#)), § 23-24; «Калашніков проти Росії» ([Kalashnikov v. Russia](#)), § 110; «Вемхофф проти Німеччини» ([Wemhoff v. Germany](#)), § 9).

191. У силу суттєвого зв'язку між положенням частини 3 статті 5 Конвенції та пунктом (с) частини 1 цієї статті, особа, засуджена судом першої інстанції, не може розглядатися як особа взята під варту «з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення», як зазначено в останньому положенні, але знаходиться у становищі, що регулюється

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ
положенням пункту (а) частини 1 статті 5, яке санкціонує позбавлення волі «після засудження компетентним судом» («Белевицький проти Росії» ([Belevitskiy v. Russia](#)), §. 99; «П'ютер Барановський проти Польщі» ([Piotr Baranowski v. Poland](#)), § 45; «Горський проти Польщі» ([Górski v. Poland](#)), § 41).

2. Загальні принципи

192. Друга частина пункту 3 статті 5 не надає судовим органам вибору між тим, щоб забезпечити розгляд справи судом у розумний строк, або тимчасовим звільненням обвинуваченого до розгляду справи по суті. До засудження обвинувачений повинен вважатися невинуватим, і мета вказаного положення полягає передусім у забезпеченні тимчасового звільнення, якщо тримання під вартою перестав бути обґрунтованим.

193. Питання про те, чи є розумною тривалість попереднього ув'язнення, не може бути оцінено абстрактно. Чи є обґрунтованим залишати обвинуваченого під вартою, слід оцінювати за фактами кожної окремої справи та відповідно до її особливостей. Тому безперервне тримання під вартою у конкретному випадку може бути виправдане тільки за наявності дійсної необхідності захисту суспільних інтересів, яка, незважаючи на презумпцію невинуватості, має переважне значення порівняно з вимогою поваги до свободи особистості відповідно до статті 5 Конвенції.

194. Відповідальність за те, щоб у кожному конкретному випадку тривалість попереднього ув'язнення обвинуваченого не перевищувала розумний строк, лягає у першу чергу на національні судові органи. З цією метою вони повинні, з огляду на принцип презумпції невинуватості, вивчити всі факти, що свідчать на користь або проти існування необхідності захисту суспільних інтересів, яка б виправдовувала відступ від принципу поваги до особистої свободи за статтею 5. Ці міркування повинні фігурувати у рішеннях, винесених за клопотаннями про звільнення. Суд повинен встановити факт наявності чи відсутності порушення частини 3 статті 5, головним чином, на основі причин, вказаних у цих рішеннях, і встановлених фактів, описаних заявником в його скаргах («Бузаджи проти Республіки Молдова [ВП]» ([Buzadji v. the Republic of Moldova \[GC\]](#)), §§ 89-91; «Маккей проти Сполученого Королівства [ВП]» ([McKay v. the United Kingdom \[GC\]](#)), §§ 41-43).

195. Збереження обґрунтованої підозри є обов'язковою умовою правомірності продовження тримання під вартою. Проте, коли національні органи судової влади спочатку досліджують, «негайно» після арешту, чи слід обрати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, цієї підозри недостатньо, і органи влади повинні також надати інші відповідні та достатні підстави для обґрунтування тримання під вартою («Мерабішвілі проти Грузії [ВП]» ([Merabishvili v. Georgia \[GC\]](#)), § 222, і «Бузаджи проти Республіки Молдова [ВП]» ([Buzadji v. the Republic of Moldova \[GC\]](#)), § 102). Коли такі підстави виправдовують позбавлення волі, Суд має також з'ясувати, чи виявили компетентні національні органи «особливу ретельність» у провадженні справи («Бузаджи проти Республіки Молдова [ВП]» ([Buzadji v. the Republic of Moldova \[GC\]](#)), § 87; «Ідалов проти Росії [ВП]» ([Idalov v. Russia \[GC\]](#)), § 140).

196. Аргументи на користь і проти звільнення не можуть бути «загальними та абстрактними» («Бойченко проти Молдови» ([Boicenco v. Moldova](#)) § 142; «Худойоров проти Росії» ([Khudoyorov v. Russia](#)), § 173), але повинні містити вказівки на конкретні факти і особисті обставини заявника, які виправдовують його тримання під вартою («Алексанян проти Росії» ([Aleksanyan v. Russia](#)), § 179; «Рубцов і Балаян проти Росії» ([Rubtsov and Balayan v. Russia](#)), §§ 30-32).

197. Квазі-автоматичне продовження строку тримання під вартою суперечить гарантіям, викладеним у частині 3 статті 5 («Тейс проти Румунії» ([Tase v. Romania](#)), § 40).

198. Завданням органів влади є встановити, чи продовжують існувати підстави, які обґрунтовують тривале тримання під вартою («Мерабішвілі проти Грузії [ВП]» ([Merabishvili v. Georgia](#) [GC]), § 234). Тягар доказування у цих питаннях не повинен перерозподілятися так, щоб на затриману особу покладался обов'язок доводити наявність підстав для її звільнення («Биков проти Росії [ВП]» ([Bykov v. Russia](#) [GC]), § 64).

199. Якщо національний суд не вказав у своєму рішенні обставини, які могли існувати на момент такого рішення і стати підставою для взяття особи під варту, Суд не повинен встановлювати їх самостійно та займати місце національного суду, який санкціонував тримання під вартою (*там само*, § 66; «Гіоргі Ніколашвілі проти Грузії» ([Giorqi Nikolaishvili v. Georgia](#)), § 77). Лише за допомогою обґрунтованих рішень може бути забезпечений суспільний контроль за здійсненням правосуддя («Тасе проти Румунії» ([Tase v. Romania](#)), § 41).

3. Обґрунтування будь-якого періоду тримання під вартою

200. Положення частини 3 статті 5 Конвенції не може розглядатися як таке, що беззастережно дозволяє попереднє ув'язнення за умови, що його тривалість не перевищує визначеного мінімального строку. Обґрунтованість будь-якого строку тримання під вартою, яким би коротким він не був, має бути переконливо доведена органами влади («Ідалов проти Росії [ВП]» ([Idalov v. Russia](#) [GC]), § 140; «Тасе проти Румунії» ([Tase v. Romania](#)) § 40; «Кастравет проти Молдови» ([Castravet v. Moldova](#)), § 33; «Белчев проти Болгарії» ([Belchev v. Bulgaria](#)), § 82).

4. Підстави для тривалого тримання під вартою

201. Прецедентне право Конвенції сформулювало чотири базових причини для відмови у звільненні під заставу: а) ризик того, що підсудний не з'явиться в судове засідання; б) ризик того, що підсудний вживатиме заходів для запобігання відправленню правосуддя; в) вчинить інші правопорушення; г) стане причиною порушення громадського порядку («Бузаджи проти Республіки Молдова [ВП]» ([Buzadji v. the Republic of Moldova](#) [GC]), § 88; «Тирон проти Румунії» ([Tiron v. Romania](#)) § 37; «Смирнова проти Росії» ([Smirnova v. Russia](#)), § 59; «Пірузян проти Вірменії» ([Piruzyan v. Armenia](#)), § 94). Існування таких ризиків має бути належним чином обґрунтовано органами влади, і обґрунтування з цих питань не можуть бути абстрактними, узагальненими або стереотипними («Мерабішвілі проти Грузії [ВП]» ([Merabishvili v. Georgia](#) [GC]), § 222). Однак, ніщо не перешкоджає національним судовим органам підтримати підстави або включити посилання на конкретні факти, наведені органами, які подали клопотання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою (*там само*, § 227).

а. Ризик втечі

202. Ризик втечі підсудного не може бути встановлений лише на основі суворості можливого покарання. Оцінка такого ризику має проводитись з урахуванням ряду інших факторів, які можуть або підтвердити існування ризику втечі або свідчити про те, що вона маловірогідна і необхідність в застосуванні тримання під вартою відсутня («Панченко проти Росії» ([Panchenko v. Russia](#)), § 106).

203. Ризик втечі має оцінюватися у світлі факторів, пов'язаних з характером особи, її моральністю, місцем проживання, родом занять, майновим станом, сімейними зв'язками та усіма видами зв'язку з країною, в якій така особа піддається кримінальному переслідуванню («Бекчиев проти Молдови» ([Becciev v. Moldova](#)) § 58).

204. Ризик втечі не виникає лише внаслідок відсутності постійного місця проживання («Сулаоя проти Естонії» ([Sulaoja v. Estonia](#)), § 64).

205. Ризик втечі неминуче зменшується з плином часу, проведеного в ув'язненні («Ноймайстер проти Австрії» ([Neumeister v. Austria](#)), § 10).

206. Якщо залишається єдина підстава для обґрунтування тримання під вартою, яка полягає в тому, що існує ризик того, що обвинувачений може ухилитись від здійснення правосуддя і, таким чином, не з'явиться в судове засідання, він повинен бути звільнений з-під варти, якщо є можливість заручитися гарантіями явки в судове засідання («Мерабішвілі проти Грузії [ВП]» ([Merabishvili v. Georgia \[GC\]](#)), § 223).

207. Хоча серйозність покарання є релевантною обставиною при оцінці ризику того, що обвинувачений може втекти, тяжкість обвинувачення не може сама по собі служити виправданням тривалого попереднього ув'язнення особи («Ідалов проти Росії [ВП]» ([Idalov v. Russia \[GC\]](#)), § 145; «Гарицький проти Польщі» ([Garycki v. Poland](#)), § 47; «Храїді проти Німеччини» ([Chraidi v. Germany](#)), § 40; «Ілійков проти Болгарії» ([Ilijkov v. Bulgaria](#)), §§ 80-81).

208. Хоча загалом вираз «стан доказів» може бути важливим фактором, що свідчить про наявність і збереження серйозних ознак вини, сам по собі він не може служити виправданням тривалого тримання під вартою («Дереджі проти Туреччини» ([Dereci v. Turkey](#)), § 38).

b. Перешкоджання судовому розгляду

209. Ризик того, що обвинувачений буде перешкоджати належному відправленню правосуддя, не може оцінюватись абстрактно, факт такого перешкоджання має бути підтверджено доказами («Бекчиев проти Молдови» ([Becciev v. Moldova](#)), § 59).

210. Ризик здійснення тиску на свідків може бути визнано належною підставою на початкових стадіях провадження («Яжинський проти Польщі» ([Jarzynski v. Poland](#)) § 43). Однак він не може ґрунтуватися лише на ймовірності суворого покарання, а повинен бути пов'язаний із конкретними фактами («Мерабішвілі проти Грузії [ВП]» ([Merabishvili v. Georgia \[GC\]](#)), § 224).

211. Однак з плином часу, інтереси слідства стають недостатніми для обґрунтування тримання підозрюваного під вартою: за нормального перебігу подій ризику зменшуються з часом, завдяки проведенню дізнання, перевірок, отриманню показань («Клоот проти Бельгії» ([Clooth v. Belgium](#)), § 44).

212. Ризик того, що затриманий, якщо його звільнять, може чинити тиск на свідків чи інших підозрюваних або іншим чином перешкоджати провадженню часто є особливо високим у справах, що стосуються організованої злочинної діяльності чи злочинних угруповань («Штвртецький проти Словаччини» ([Štvrtecký v. Slovakia](#)), § 61; «Подескі проти Сан Маріно» ([Podeschi v. San Marino](#)), § 149).

c. Повторне скоєння правопорушень

213. Серйозність обвинувачення може служити для суду підставою для постановлення рішення про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою з метою запобігання спробі вчинення подальших правопорушень. Однак необхідно, щоб ризик був явним, а запобіжний захід – необхідним в світлі обставин справи і, зокрема, біографії та характеристики особи, про яку йдеться («Клоот проти Бельгії» ([Clooth v. Belgium](#)), § 40).

214. Наявність судимості може стати підставою для обґрунтування того, що обвинувачений може вчинити новий злочин («Сельчук проти Туреччини» ([Selçuk v. Turkey](#)), § 34; «Мацнеттер проти Австрії» ([Matznetter v. Austria](#)), § 9).

215. Відсутність роботи або сім'ї не дає підстав вважати, що особа схильна до повторного вчинення злочинів («Сулаоя проти Естонії» ([Sulaoja v. Estonia](#)), § 64).

d. Охорона громадського порядку

216. Вважається, що деякі злочини в силу їх особливої тяжкості і суспільної реакції на них, можуть призвести до порушення громадського порядку, що може виправдати тримання під вартою, принаймні тимчасово. У виняткових випадках цей фактор може бути враховано з огляду на цілі Конвенції, принаймні, тією мірою, якою національне законодавство визнає поняття порушення громадського порядку, викликаного злочином.

217. Однак цю підставу можна вважати відповідною і достатньою тільки за умови, що вона ґрунтується на фактах, які свідчать про те, що звільнення обвинуваченого насправді призведе до порушень громадського порядку. Крім того, тримання під вартою вважається законним лише до тих пір, поки існує загроза порушення громадського порядку. Строк тримання під вартою не повинен бути продовжений лише через очікування призначення покарання у вигляді позбавлення волі у вироку («Летельєр проти Франції» ([Letellier v. France](#)), §51; «І.А. проти Франції» ([I.A. v. France](#)), § 104; «Прансип проти Монако» ([Prencipe v. Monaco](#)), §79; «Тирон проти Румунії» ([Tiron v. Romania](#)), §§ 41- 42).

218. Захист громадського порядку має особливо важливе значення у справах, що стосуються тяжких злочинів проти основних прав людини, як-от військові злочини проти цивільного населення («Міланкович і Бошняк проти Хорватії» ([Milanković and Bošnjak v. Croatia](#)), § 154).

5. Особлива ретельність

219. При визначенні того, чи проявили органи влади «особливу ретельність» в процесі провадження у справі, слід враховувати складність справи і специфіку розслідування («Скотт проти Іспанії» ([Scott v. Spain](#)), § 74).

220. Право обвинуваченого, що перебуває під вартою, на прискорений розгляд його справи не повинно створювати необґрунтованих перешкод для належного виконання своїх обов'язків судовими органами («Шабані проти Швейцарії» ([Shabani v. Switzerland](#)), § 65; «Садегюль Оздемир проти Туреччини» ([Sadeqül Özdemir v. Turkey](#)), § 44).

6. Альтернативні заходи

221. При вирішенні питання про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою суд зобов'язаний розглянути альтернативні заходи забезпечення явки особи до суду («Ідалов проти Росії [ВП]» ([Idalov v. Russia \[GC\]](#)), § 140). Це положення гарантує не тільки

Посібник зі статті 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ право на «розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження», але також встановлює, що «звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судове засідання» («Худойоров проти Росії» ([Khudoyorov v. Russia](#)), § 183; «Лельєвр проти Бельгії» ([Lelièvre v. Belgium](#)), § 97; «Шабані проти Швейцарії» ([Shabani v. Switzerland](#)), § 62).

7. Застава

222. Гарантії, передбачені частиною 3 статті 5 Конвенції, покликані в першу чергу забезпечити не відшкодування шкоди, а, зокрема, явку обвинуваченого на слухання. Тому розмір застави має оцінюватись в першу чергу «з огляду на особу підсудного, належну йому власність, його стосунки з поручителями, іншими словами, з огляду на ступінь вірогідності того, що перспектива втрати застави або вжиття заходів проти його поручителів у випадку його неявки до суду буде достатньою для того, щоб стримати його від втечі» («Гафа проти Мальти» ([Gafà v. Malta](#)), § 70; «Мангурас проти Іспанії [ВП]» ([Mangouras v. Spain \[GC\]](#)), § 78; «Ноймайстер проти Австрії» ([Neumeister v. Austria](#)), § 14).

223. Застава необхідна лише доти, доки існують підстави для тримання під вартою («Мусук проти Молдови» ([Musuc v. Moldova](#)) § 42; «Олександр Макаров проти Росії» ([Aleksandr Makarov v. Russia](#)), § 139). Якщо ризику втечі можна уникнути за допомогою застави або інших гарантій, обвинуваченого слід звільнити, враховуючи, що у нього менше причин для втечі, коли очікується більш м'яке покарання («Вренчев проти Сербії» ([Vrenčev v. Serbia](#)), § 76). Органи влади мають підходити до визначення розміру застави з такою ж ретельністю, що і до прийняття рішення про необхідність продовження строку тримання особи під вартою («Пьотр Осух проти Польщі» ([Piotr Osuch v. Poland](#)) § 39; «Божилов проти Болгарії» ([Bojilov v. Bulgaria](#)), § 60; «Скробол проти Польщі» ([Skrobol v. Poland](#)) § 57).

224. Крім того, розмір застави має бути належним чином обґрунтовано у рішенні про звільнення під заставу («Георгієва проти Болгарії» ([Georgieva v. Bulgaria](#)), §§ 15, 30 та 31), також має бути враховано матеріальне становище обвинуваченого («Гафа проти Мальти» ([Gafà v. Malta](#)), § 70; «Христова проти Болгарії» ([Hristova v. Bulgaria](#)), § 111) та його платоспроможність («Тошев проти Болгарії» ([Toshev v. Bulgaria](#)), §§ 69-73). За певних обставин небезпідставним також буде взяття до уваги розмір збитків, що ставиться йому в провину («Мангурас проти Іспанії [ВП]» ([Mangouras v. Spain \[GC\]](#)), §§ 81 та 92).

225. Той факт, що затриманий залишається під вартою після прийняття рішення про можливість звільнення під заставу, свідчить про те, що національні суди не виявили необхідної ретельності при встановленні належного розміру застави («Гафа проти Мальти» ([Gafà v. Malta](#)), § 73; «Колакович проти Мальти» ([Kolakovic v. Malta](#)), § 72).

226. Органи влади зобов'язані вести провадження з «особливою ретельністю» навіть після того, як було прийняте рішення про можливість звільнення під заставу, але особа залишається під вартою внаслідок її неспроможності сплатити («Гафа проти Мальти» ([Gafà v. Malta](#)), § 71; «Колакович проти Мальти» ([Kolakovic v. Malta](#)), § 74).

227. Автоматична відмова у звільненні під заставу на підставі положення законодавства без будь-якого судового контролю несумісна з гарантіями частини 3 статті 5 («Пірузян проти Вірменії» ([Piruzyan v. Armenia](#)) §105; «S.B.C. проти Сполученого Королівства» ([S.B.C. v. the United Kingdom](#)), §§ 23-24).

8. Попереднє ув'язнення неповнолітніх

228. Попереднє ув'язнення неповнолітніх має застосовуватись лише як крайній захід; воно має тривати якомога менше і, у випадках необхідності такого ув'язнення, неповнолітні мають утримуватись окремо від дорослих («Нарт проти Туреччини» ([Nart v. Turkey](#)), § 31; «Гювеч проти Туреччини» ([Güvec v. Turkey](#)), § 109).

D. Право на невідкладний розгляд судом законності тримання під вартою (частина 4 статті 5)

Стаття 5 § 4 Конвенції

«4. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.»

Ключові слова у HUDOC

Перегляд законності затримання (5-4) – Ініціювати провадження (5-4) – Перегляд судом (5-4) – Перегляд без зволікання (5-4) – Процесуальні гарантії перегляду (5-4) – Прийняття рішення про звільнення (5-4)

1. Мета положення

229. Частина 4 статті 5 є положенням Конвенції, яке передбачає доставлення затриманого до суду. Воно забезпечує затриманій особі право вимагати перевірки правомірності її затримання («Моорен проти Німеччини [ВП]» ([Mooren v. Germany \[GC\]](#)), § 106; «Ракевич проти Росії» ([Rakevich v. Russia](#)), § 43). Частина 4 статті 5 також гарантує заарештованим чи затриманим особам право на прийняття судом рішення щодо законності їхнього затримання без зволікання та прийняття рішення про їх звільнення, якщо затримання не є законним («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 251 «Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 131).

230. Той факт, що Суд не виявив жодних порушень частини 1 статті 5 Конвенції, не означає, що він не зобов'язаний впевнитися у дотриманні вимог частини 4 статті 5. Ці дві частини є окремими положеннями, і дотримання одного не обов'язково вказує на дотримання іншого («Дуїйеб проти Нідерландів [ВП]» ([Douiyeb v. the Netherlands \[GC\]](#)), § 57; «Коломпар проти Бельгії» ([Kolompar v. Belgium](#)), § 45).

231. У випадках, коли затриманим не було повідомлено про підстави позбавлення волі, Суд встановив, що їхнє право оскаржити тримання під вартою було позбавлено усієї дієвої суті («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 132).

2. Сфера застосування

232. Хоча в межах частини 4 статті 5 зазвичай розглядаються ситуації, коли особа ініціює провадження, перебуваючи під вартою, це положення також може застосовуватися, коли особа більше не знаходиться під вартою, в апеляційному провадженні, результат якого має вирішальне значення для визначення законності тримання особи під вартою («Оравец проти Хорватії» ([Oravec v. Croatia](#)), § 65).

Хоча гарантія невідкладності вже не є актуальною для цілей частини 4 статті 5 після звільнення особи, гарантія ефективності перегляду продовжує застосовуватися навіть після цього, оскільки колишній затриманий цілком може мати законний інтерес у визначенні законності його затримання навіть після звільнення («Ковачик проти Словаччини» ([Kováčik v. Slovakia](#)), § 77; «Османович проти Хорватії» ([Osmanović v. Croatia](#)), § 49). Зокрема, рішення щодо питання законності може вплинути на «право на відшкодування шкоди», передбачене частиною 5

233. Не виникає жодних питань щодо дотримання вимог частини 4 статті 5, якщо тривалість оскаржуваного тримання під вартою є короткою (рішення у справі «Рожков проти Росії (№ 2)» ([Rozhkov v. Russia \(no. 2\)](#)), § 65, в якій затримання заявника тривало лише кілька годин; див., на противагу, «А.М. проти Франції» ([A.M. v. France](#)), § 36, де було встановлено, що це положення застосовується до адміністративного затримання тривалістю у три з половиною дні, що проводилось з метою виконання рішення про примусове видворення).

234. Якщо особу позбавлено волі на підставі обвинувального вироку компетентного суду, судовий контроль, передбачений частиною 4 статті 5, відображається у рішенні суду при завершенні провадження у справі («Де Вільде, Оомс та Версип проти Бельгії» ([De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium](#)), § 76), тому подальший розгляд не вимагається. Проте у випадках, коли підстави для позбавлення особи свободи з часом можуть змінюватись, необхідно передбачити можливість звернення до органу, який відповідає вимогам частини 4 статті 5 Конвенції (рішення про неприйнятність у справі «Кафкаріс проти Кіпру (№2)» ([Kafkaris v. Cyprus \(no. 2\) \(dec.\)](#)), § 58).

235. Частина 4 статті 5 також підлягає застосуванню у випадку, коли після винесення обвинувального вироку виникають нові обставини, що стосуються законності тримання під вартою (див. «Етют проти Люксембурга» ([Etute v. Luxembourg](#)), § 25 та 33 щодо скасування рішення про умовно-дострокове звільнення; «Іван Тодоров проти Болгарії» ([Ivan Todorov v. Bulgaria](#)), §§ 59-61, стосовно питання, чи минув строк давності для відбуття покарання за обвинувальним вироком у кримінальній справі, винесеним двадцятьма роками раніше).

236. Якщо держави-учасниці запроваджують процедури, що виходять за рамки вимог частини 4 статті 5 Конвенції, слід дотримуватись гарантій, закріплених цим положенням, і в такому провадженні. Таким чином, Суд дійшов висновку про застосування частини 4 статті 5 в період, що слідує за винесенням вироку, оскільки національне законодавство передбачало, що дія запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою триває до моменту, коли вирок набирає законної сили, включаючи стадію апеляційного провадження, і надавало однакові процесуальні права усім особам, до яких застосований такий запобіжний захід («Штолленверк проти Німеччини» ([Stollenwerk v. Germany](#)), § 36).

237. Незважаючи на те, що частина 4 статті 5 не зобов'язує держави-учасниці створювати другий рівень юрисдикції для перевірки законності тримання під вартою, держава, яка запровадила таку систему, має забезпечити затриманим такі самі гарантії в апеляційному провадженні, що й при розгляді судом першої інстанції («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 254; «Кучера проти Словаччини» ([Kučera v. Slovakia](#)), § 107; «Наварра проти Франції» ([Navarra v. France](#)), § 28; «Тот проти Австрії» ([Toth v. Austria](#)), § 84).

238. Частина 4 статті 5 також може застосовуватись до проваджень у конституційних судах («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 254; «Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» ([Mehmet Hasan Altan v. Turkey](#)), § 159).

3. Характер необхідної перевірки

239. Частина 4 статті 5 надає заарештованій або затриманій особі право звернутися до суду з метою перевірки процесуальних та матеріальних умов, необхідних для дотримання «законності» позбавлення волі в розумінні частини 1 статті 5 («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 128; «Ідалов проти Росії [ВП]» ([Idalov v. Russia \[GC\]](#)), § 161;

Поняття «законності» відповідно до частини 4 статті 5 має те саме значення, що й в частині 1 статті 5, тобто заарештована або затримана особа має право на перевірку «законності» свого затримання не тільки в світлі вимог національного законодавства, а й в світлі Конвенції, закріплених в ній загальних принципів, і цілі обмежень, що допускаються частиною 1 статті 5 («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 128; «Сусо Муза проти Мальти» ([Suso Musa v. Malta](#)), § 50; див. також «А.М. проти Франції» ([A.M. v France](#)), § 40-41, щодо обсягу судового контролю, що вимагається пунктом (f) частини 1 статті 5).

240. «Суд», до якого затримана особа може звернутися за захистом своїх прав відповідно до частини 4 статті 5 Конвенції, не обов'язково має бути класичним судом, включеним у систему правосуддя держави («Уїкс проти Сполученого Королівства» ([Weeks v. the United Kingdom](#)), § 61). Однак такий орган повинен мати «судовий характер», тобто забезпечувати певні процесуальні гарантії. Таким чином, «суд» має бути незалежним як від виконавчої влади, так і сторін у справі («Стівенс проти Мальти» ([Stephens v. Malta](#)) (№ 1), § 95; «Алі Осман Озмен проти Туреччини» ([Ali Osman Özmen v. Turkey](#)), § 87, де Суд підтвердив, що термін «суд», зазначений у частині 4 статті 5, слід тлумачити як орган, який має ті ж характеристики незалежності та неупередженості, що вимагаються від «суду», що згадується у статті 6).

241. Форми судового розгляду, що відповідають вимогам частини 4 статті 5, можуть варіюватися і залежать від виду позбавлення волі («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 129; «М.Х. проти Сполученого Королівства» ([M.H. v. the United Kingdom](#)), § 75).

242. Не виключено, що система автоматичної періодичної судової перевірки законності тримання під вартою може забезпечити дотримання вимог частини 4 статті 5. Проте, якщо застосовується автоматична перевірка, рішення щодо законності тримання під вартою повинні прийматися через «розумні проміжки часу» (огляд судової практики в контексті тримання під вартою у відповідності до підпунктів (a), (c), (e) і (f) частини 1 статті 5, див. «Абдулханов проти Росії» ([Abdulhanov v. Russia](#)), §§ 209 і 212-14).

Порушення встановлених законодавством строків для проведення автоматичної перевірки не обов'язково становить порушення частини 4 статті 5, якщо суд розглянув питання про законність затримання заявника без зволікань («Абоя Боа Жан проти Мальти» ([Aboya Boa Jean v. Malta](#)), § 80).

243. На підставі частини 4 статті 5, затриманий має право звернутись до «суду», що має юрисдикцію «невідкладно» розглянути питання про те, чи стало позбавлення його волі «незаконним» в силу нових факторів, які виникли після прийняття початкового рішення про позбавлення волі («Абдулханов проти Росії» ([Abdulhanov v. Russia](#)), § 208; «Азімов проти Росії» ([Azimov v. Russia](#)), §§ 151-52).

244. Якщо особа утримується під вартою відповідно до пункту (c) частини 1 статті 5 Конвенції, суд має бути уповноважений з'ясувати, чи є достатні підстави для виникнення обґрунтованої підозри, що дана особа вчинила правопорушення, оскільки існування такої підозри, згідно з Конвенцією, є необхідною умовою законності попереднього ув'язнення («Ніколова проти Болгарії [ВП]» ([Nikolova v. Bulgaria \[GC\]](#)), § 58).

245. Особа, яка страждає на психічні розлади, і яку утримують в психіатричній лікарні протягом тривалого часу, має право «через розумні проміжки часу» звертатися до суду з метою перевірки законності її тримання (огляд застосованих принципів див. у «М.Х. проти

Посібник зі статті 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ Сполученого Королівства» ([M.H. v. the United Kingdom](#)), § 77). Система періодичної перевірки, коли ініціатива належить виключно органам влади, не є достатньою сама по собі (Х. проти Фінляндії» ([X. v. Finland](#)), § 170; «Раудевс проти Латвії» ([Raudevs v. Latvia](#)), § 82).

246. Критерії «законного позбавлення волі» відповідно до пункту (е) частини 1 статті 5 передбачають, що перевірка законності, гарантована частиною 4 статті 5, щодо безперервного тримання під вартою особи, яка страждає на психічні розлади, повинна проводитися з урахуванням поточного стану пацієнта, в тому числі його небезпеки, на підставі актуальних медичних висновків, а не минулих подій, які лежали в основі початкового рішення про взяття під варту (рішення про неприйнятність у справі «Джункал проти Сполученого Королівства» ([Juncal v. the United Kingdom \(dec.\)](#)), § 30; «Руїз Рівера проти Швейцарії» ([Ruiz Rivera v. Switzerland](#)), § 60; «Х.У. проти Німеччини» ([H.W. v. Germany](#)), § 107).

247. Ініціювання провадження для оскарження законності адміністративного затримання з метою примусового видворення відповідно до пункту (f) частини 1 статті 5 не повинно призупиняти виконання постанови про примусове видворення. Така вимога, як не парадоксально, призвела б до продовження тієї ситуації, якій затриманий прагнув покласти край, оскарживши адміністративне затримання («А.М. проти Франції» ([A.M. v. France](#)), § 38).

248. Частина 4 статті 5 не зобов'язує суд, який розглядає скаргу на неправомірність тримання під вартою, досліджувати кожен аргумент, наведений заявником. Однак суд не може нехтувати або вважати неістотними конкретні факти, на які вказує затриманий і які можуть поставити під сумнів наявність необхідних умов «законності» позбавлення волі відповідно до Конвенції («Ілійков проти Болгарії» ([Ilijkov v. Bulgaria](#)), § 94).

Якщо суд не наводить належних підстав або ухвалює повторно стереотипні рішення, які не надають відповіді на аргументи заявника, це може становити порушення, позбавивши гарантії, встановлені частиною 4 статті 5, їхнього змісту («Г.Б. та інші проти Туреччини»* ([G.B. and Others v. Turkey*](#)), § 176).

249. «Суд» повинен мати повноваження звільнити особу, якщо він з'ясує, що її тримання під вартою є незаконним; повноваження суду на ухвалення рішень, що носять лише рекомендаційний характер, є недостатніми («Бенджамін та Уїлсон проти Сполученого Королівства» ([Benjamin and Wilson v. the United Kingdom](#)) §§ 33-34; «Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 128).

250. Провадження за частиною 4 статті 5 не обов'язково має призвести до звільнення, за результатами провадження може бути обрана інша форма тримання під вартою. Якщо тримання під вартою особи охоплюється підпунктами (а) та (е) частини 1 статті 5, було б несумісним з предметом та метою статті 5 таке тлумачення частини 4 цього положення, яке допускає, що перевірка законності тримання в психіатричній установі не вимагається лише на тій підставі, що початкове рішення про позбавлення волі було прийняте судом на підставі положень пункту (а) частини 1 статті 5. Причина, якою обумовлюється забезпечення судового контролю, що вимагається частиною 4 статті 5, має однакове значення для осіб, що тримаються у психіатричній установі, незалежно від того, чи відбувають вони при цьому покарання за вироком суду («Куттнер проти Австрії» ([Kuttner v. Austria](#)), § 31, де задоволення клопотання заявника про скасування міри тримання під вартою в психіатричному закладі могло призвести лише до його переведення до звичайної в'язниці).

4. Процесуальні гарантії

251. Вимога процесуальної справедливості, закріплена частиною 4 статті 5 не встановлює єдиний незмінний стандарт, який би застосовувався незалежно від контексту, фактів та обставин. Незважаючи на те, що не в усіх випадках провадження, передбачене частиною 4 статті 5 повинно забезпечувати ті ж самі гарантії, що вимагаються статтею 6 при розгляді кримінальної або цивільної справи, воно повинне мати судовий характер та забезпечувати гарантії, які відповідатимуть характеру позбавлення волі, що розглядається («А. та інші проти Сполученого Королівства [ВП]» ([A. and Others v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 203; «Ідалов проти Росії [ВП]» ([Idalov v. Russia \[GC\]](#)), § 161).

252. Якщо позбавлення волі підпадає під дію пункту (с) частини 1 статті 5, необхідним є проведення слухання («Ніколова проти Болгарії [ВП]» ([Nikolova v. Bulgaria \[GC\]](#)), § 58). Надання можливості бути заслуханим особисто або за допомогою представника займає важливе місце серед основоположних процесуальних гарантій у справах, що стосуються позбавлення волі («Кампаніс проти Греції» ([Kampanis v. Greece](#)), § 47).

Однак, частина 4 статті 5 не вимагає заслухання ув'язненого щоразу, коли він оскаржує рішення про продовження строку тримання під вартою, але він повинен мати можливість реалізувати своє право бути заслуханим через розумні проміжки часу («Чатал проти Туреччини» ([Catal v. Turkey](#)), § 33; «Алтинок проти Туреччини» ([Altinok v. Turkey](#)), § 45).

253. Слухання є також необхідним в контексті змагальності провадження, яке передбачає участь представників та можливість викликати та допитувати свідків, коли судові органи покликані вивчити особистість та рівень розвитку затриманого, щоб прийняти рішення щодо його небезпечності. Однак слухання не вимагається за будь-яких обставин, особливо коли воно навряд чи призведе до отримання додаткового роз'яснення щодо обставин справи («Дерунгс проти Швейцарії» ([Derungs v. Switzerland](#)), §§ 72 та 75, де особа, до якої було застосоване превентивне ув'язнення через наявність психіатричного захворювання, не надала жодної відповідної інформації або доказів стосовно власної особистості за період часу, що минув після проведення попереднього слухання, які викликали б необхідність призначити нове слухання).

254. Провадження має носити змагальний характер і забезпечувати рівноправність сторін («Рейнпрехт проти Австрії» ([Reinprecht v. Austria](#)), § 31; «А. та інші проти Сполученого Королівства [ВП]» ([A. and Others v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 204). У випадку попереднього ув'язнення, оскільки обов'язковою умовою законності безперервного тримання особи під вартою є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні обвинуваченим правопорушення, такій особі має бути надано можливість ефективно оскаржити підстави обвинувачення, висунутого проти неї. Це може вимагати від суду заслухання свідків, чий свідчення можуть вплинути на законність безперервного тримання під вартою. («Туркан проти Молдови» ([Turcan v. Moldova](#)) §§ 67-70).

Рівноправність сторін не забезпечується, якщо заявнику або його захиснику відмовлено у доступі до тих документів у матеріалах розслідування, які необхідні для ефективного оскарження законності його затримання («Овсьянников проти Естонії» ([Ovsjannikov v. Estonia](#)), § 72; «Фодале проти Італії» ([Fodale v. Italy](#)), § 41; та «Корнейкова проти України» ([Korneykova v. Ukraine](#)), § 68). Також може бути важливим, щоб відповідна особа мала не лише можливість бути заслуханою особисто, але й мати ефективну допомогу з боку свого адвоката («Чернак проти Словаччини» ([Cernák v. Slovakia](#)), § 78).

255. Оскільки провадження у справах про правомірність тримання під вартою вимагає особливої оперативності, суддя може вирішити не чекати, доки затриманий скористається правовою допомогою, а органи влади не зобов'язані забезпечувати надання безоплатної правової допомоги в рамках провадження щодо правомірності затримання («Караченцев проти Росії» ([Karachentsev v. Russia](#)), § 52).

256. Принципи змагальності провадження та рівноправності сторін повинні також бути дотримані під час провадження в апеляційній інстанції («Чатал проти Туреччини» ([Catal v. Turkey](#)), §§ 33-34 та вказані в ньому рішення), а також в ході проваджень, які мають право ініціювати ув'язнені після засудження, якщо таке право передбачене державою-учасницею («Штолленверк проти Німеччини» ([Stollenwerk v. Germany](#)), § 44).

257. Право на змагальне провадження означає, що сторони, загалом, мають право бути поінформованими та обговорювати будь-який документ чи зауваження, подані до суду з метою впливу на його рішення, навіть якщо воно надійшло від незалежної посадової особи апарату юстиції («Венет проти Бельгії»* ([Venet v. Belgium](#)*), §§ 42-43, де заявник не мав можливості надати відповідь на усні заяви генерального адвоката в Касаційному суді Бельгії).

258. Право на змагальне провадження із необхідністю передбачає право затриманого та його адвоката бути поінформованим протягом розумного строку щодо часу проведення слухання, без чого це право було б позбавлене своєї суті (*там само*, § 45).

259. Тероризм належить до особливої категорії. Частина 4 статті 5 не перешкоджає проведенню закритого судового засідання за відсутності затриманого або його адвоката, в якому суду представлені конфіденційні джерела інформації на підтримку напряду розслідування, що здійснюється органами влади. Важливим є розкриття належної інформації органами влади з тим, щоб затриманий був обізнаний про характер обвинувачень проти нього та мав можливість спростувати їх, а також ефективно брати участь у провадженні щодо продовження строку тримання під вартою («Шер та інші проти Сполученого Королівства» ([Sher and Others v. the United Kingdom](#)), § 149, де Суд визнав, що загроза негайного терористичного нападу обґрунтовує обмеження змагального характеру провадження, яке стосується видачі ордеру на подальше затримання, з міркувань національної безпеки. Див. також «Ал Хусін проти Боснії і Герцеговини (№ 2)» ([Al Husin v. Bosnia and Herzegovina \(no. 2\)](#)), §§ 120-122, де заявнику була надана розумна можливість версію представити свої аргументи, незважаючи на обмеження доступу до доказів, пов'язаних з питаннями національної безпеки).

5. Вимога «невідкладності»

260. Гарантуючи затриманим особам право оскаржити законність їх тримання під вартою, частина 4 статті 5 також проголошує право таких осіб, після відкриття відповідного провадження, на судові рішення, винесене «без зволікань», щодо законності тримання під вартою та щодо негайного звільнення, якщо буде доведено незаконність тримання під вартою («Ідалов проти Росії [ВП]» ([Idalov v. Russia \[GC\]](#)), § 154; «Барановський проти Польщі» ([Baranowski v. Poland](#)), § 68). Питання про дотримання чи порушення вимоги невідкладності судового розгляду визначається в світлі обставин кожної окремої справи («Інзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Inseher v. Germany \[GC\]](#)), § 252; «Ребок проти Словенії» ([Rehbock v. Slovenia](#)), § 84).

261. Можливість судової перевірки повинна надаватися невдовзі після взяття особи під варту, і надалі, якщо виникає така необхідність – у розумні проміжки часу («Молочко проти

262. Поняття «без зволікань» (*à bref délai*) вказує на меншу терміновість, аніж поняття «негайно», що вживається у частині 3 статті 5 («Е. проти Норвегії» ([E. v. Norway](#)), § 64; «Броуган та інші проти Сполученого Королівства» ([Brogan and Others v. the United Kingdom](#)), § 59).

Однак якщо рішення про позбавлення волі було прийнято позасудовим органом, а не судом, вимога про «невідкладність» судового перегляду відповідно до частини 4 статті 5 наближається до вимоги про «негайність» відповідно до частини 3 статті 5 («Щербіна проти Росії» ([Shcherbina v. Russia](#)), §§ 65-70, де шістнадцятиденна затримка перегляду судом рішення про позбавлення волі заявника, прийнятого прокурором, була визнана надмірною).

263. Вимога про «невідкладність» є менш суворою, коли справа стосується розгляду в суді апеляційної інстанції («Абдулханов проти Росії» ([Abdulkhanov v. Russia](#)), § 198). Якщо початкове рішення про взяття під варту було винесено судом у рамках належної процедури, що забезпечує відповідні гарантії, Суд готовий визнати правомірним більш тривалий період розгляду справи в суді другої інстанції («Інзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Inseher v. Germany \[GC\]](#)), § 255; «Щербіна проти Росії» ([Shcherbina v. Russia](#)), § 65). Ці міркування навіть більшою мірою стосуються скарг щодо провадження у конституційних судах, яке є відокремленим від провадження у судах загальної інстанції («Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» ([Mehmet Hasan Altan v. Turkey](#)), § 163; «Інзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Inseher v. Germany \[GC\]](#)), § 274). Провадження в судах вищої інстанції менше стосуються питання свавілля, проте надають додаткові гарантії, пов'язані насамперед з наданням оцінки доцільності продовження строку тримання під вартою («Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» ([Mehmet Hasan Altan v. Turkey](#)), § 165). Тим не менш, конституційні суди аналогічним чином зобов'язані дотримуватись вимоги щодо невідкладності, встановленої частиною 4 статті 5 («Г.Б. та інші проти Туреччини»* ([G.B. and Others v. Turkey*](#)), § 184; «Кавала проти Туреччини»* ([Kavala v. Turkey*](#)), § 184).

264. Загалом, однак, оскільки вирішується питання про свободу особистості, держава повинна забезпечити якомога оперативніший розгляд справи («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 131).

а. Період часу, який береться до уваги

265. За відправний пункт Суд прийняв момент, коли було подано клопотання про звільнення або відкрито відповідне провадження. Цей період закінчується прийняттям остаточного рішення про законність тримання під вартою заявника, включаючи розгляд апеляційної скарги («Санчес-Рейссе проти Швейцарії» ([Sanchez-Reisse v. Switzerland](#)), § 54; «Е. проти Норвегії» ([E. v. Norway](#)), § 64).

266. Якщо звернення до суду за захистом своїх прав можливе лише після вичерпання адміністративних засобів, початком перебігу цього періоду вважається початок розгляду справи адміністративним органом («Санчес-Рейссе проти Швейцарії» ([Sanchez-Reisse v. Switzerland](#)), § 54).

267. Якщо провадження здійснювалось судами двох рівнів юрисдикції, для визначення того, чи було дотримано вимоги «невідкладності», має бути проведена загальна оцінка («Хатчисон Рейд проти Сполученого Королівства» ([Hutchison Reid v. the United Kingdom](#)), § 78; «Наварра проти Франції» ([Navarra v. France](#)), § 28).

b. Фактори, які беруться до уваги при оцінці невідкладності

268. Термін «без зволікань» неможливо визначити абстрактно. Так само, як і поняття «розумного строку», передбачене положеннями частини 3 статті 5 та частини 1 статті 6, він визначається у світлі обставин кожної конкретної справи («Р.М.Д. проти Швейцарії» ([R.M.D. v. Switzerland](#)), § 42).

269. При проведенні такої оцінки, обставини, які слід враховувати, включають складність провадження, його ведення національними органами влади та заявником, значення справи для останнього («Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 252; «Мурен проти Німеччини» ([Mooren v. Germany](#)) [ВП], § 106; «Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» ([Mehmet Hasan Altan v. Turkey](#)), § 162) та будь-які особливості національної процедури («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]» ([Khlaifia and Others v. Italy \[GC\]](#)), § 131; «Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» ([Mehmet Hasan Altan v. Turkey](#)), § 163, і «Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), §§ 270-271 щодо провадження у конституційних судах).

270. В контексті частини 1 статті 6 один рік на розгляд справи однією інстанцією є звичайною практикою, тоді як положення частини 4 статті 5 вимагають особливої оперативності, оскільки вони стосуються питання свободи, («Панченко проти Росії» ([Panchenko v. Russia](#)), § 117). Якщо йдеться про свободу особистості, Суд додержується жорстких стандартів стосовно дотримання державою вимоги невідкладності судового перегляду законності тримання під вартою (див. наприклад, «Кадем проти Мальти» ([Kadem v. Malta](#)), §§ 44-45, де Суд розцінив період у сімнадцять днів для розгляду питання щодо законності тримання під вартою як такий, що перевищує розумний строк, а також «Мамедова проти Росії» ([Mamedova v. Russia](#)), § 96, де строк розгляду апеляційної скарги, який тривав, зокрема, двадцять шість днів, був визнаний таким, що порушує вимогу «невідкладності»).

271. Якщо національні органи влади за виняткових обставин приймають рішення про затримання дитини та її батьків у контексті здійснення імміграційного контролю, національні суди всіх рівнів повинні встановити законність такого затримання з особливою оперативністю та ретельністю («Г.Б. та інші проти Туреччини»* ([G.B. and Others v. Turkey*](#)), §§ 167 та 186).

272. Коли розгляд вимагає врахування складних питань – таких, як стан здоров'я затриманого – це також береться до уваги при оцінці «розумності» строку відповідно до частини 4 статті 5. Однак навіть у випадку складних справ, існують фактори, що вимагають від органів державної влади прискореного розгляду питання про законність тримання під вартою, в тому числі презумпція невинуватості у випадку попереднього ув'язнення («Фрасік проти Польщі» ([Frasik v. Poland](#)) § 63; «Яблонські проти Польщі» ([Jablonski v. Poland](#)), §§ 91-93; «Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), § 253).

273. У виняткових ситуаціях складність справи може виправдати тривалість розгляду, яка в звичайному контексті не відповідатиме критерію «невідкладності» («Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини» ([Mehmet Hasan Altan v. Turkey](#)), § 165-167, і «Шахін Альпай проти Туреччини» ([Sahin Alpay v. Turkey](#)), §§ 137 -139, де Суд дійшов висновку про відсутність порушення частини 4 статті 5 у зв'язку з провадженням у Конституційному суді, яке тривало від чотирнадцяти до шістнадцяти місяців, у справах, що стосувались нових та складних правових питань в умовах надзвичайного стану; див. також «Ілнзеєр проти Німеччини [ВП]» ([Ilseher v. Germany \[GC\]](#)), §§ 265-275, де провадження протягом восьми місяців та двадцяти

Посібник зі статті 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ трьох днів у Федеральному конституційному суді було визнано таким, що здійснювалось «без зволікань», враховуючи, зокрема, складність питань, пов'язаних з запровадженням нової системи превентивного затримання).

274. Попереднє ув'язнення у кримінальних справах вимагає коротких проміжків часу між відповідними перевірками («Безичері проти Італії» ([Bezicheri v. Italy](#)), § 21).

275. Якщо очевидно, що період часу, що минув до прийняття рішення, несумісний з поняттям «невідкладності», Суд пропонує державі пояснити причини затримки або вказати на виключні обставини, які б його виправдовували («Мусіал проти Польщі [ВП]» ([Musiat v. Poland \[GC\]](#)), § 44; «Кенджбихарі проти Нідерландів» ([Koendibiharie v. the Netherlands](#)), § 29).

276. Ані надмірне робоче навантаження, ні відпустка не можуть виправдати бездіяльності судових органів («Е. проти Норвегії» ([E. v. Norway](#)) § 66; «Безикері проти Італії» ([Bezicheri v. Italy](#)), § 25).

Е. Право на відшкодування за незаконне тримання під вартою (частина 5 статті 5)

Стаття 5 § 5 Конвенції

«5. Кожен, хто є потерпілим від арешту або затримання, здійсненого всупереч положенням цієї статті, має забезпечене правовою санкцією право на відшкодування.»

Ключові слова у HUDOC

Відшкодування (5-5)

1. Сфера застосування

277. Право на компенсацію, закріплене у частині 5, передбачає, що органом державної влади або Судом було встановлено порушення одного з попередніх положень статті 5 («Н.С. проти Італії [ВП]» ([N.C. v. Italy \[GC\]](#)), § 49; «Пантеа проти Румунії» ([Pantea v. Romania](#)), § 262; «Вачев проти Болгарії» ([Vachev v. Bulgaria](#)), § 78).

278. Якщо орган державної влади не встановив прямо або по суті порушення одного з попередніх положень статті 5, сам Суд має встановити наявність такого порушення для застосування частини 5 статті 5 (див., наприклад, «Нечіпорок і Йонкало проти України» ([Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine](#)) §§ 227 і 229; «Янков проти Болгарії» ([Yankov v. Bulgaria](#)), §§ 190-193).

279. Застосування частини 5 статті 5 не залежить від факту визнання незаконності національним органом влади чи від доказу того, що, якби не було порушення, особу було б звільнено («Блексток проти Сполученого Королівства» ([Blackstock v. the United Kingdom](#)), § 51; «Уейт проти Сполученого Королівства» ([Waite v. the United Kingdom](#)), § 73). Арешт або тримання під вартою можуть відповідати нормам національного законодавства, але при цьому порушувати приписи статті 5, що робить можливим застосування частини § 5 статті 5 («Харкман проти Естонії» ([Harkmann v. Estonia](#)), § 50).

2. Судовий засіб захисту

280. Частина 5 статті 5 закріплює пряме право на відшкодування, що може бути реалізоване в примусовому порядку в національних судах («А. та інші проти Сполученого Королівства [ВП]» ([A. and Others v. the United Kingdom \[GC\]](#)), § 229; «Шторк проти Німеччини» ([Storck v. Germany](#)), § 122).

3. Доступність відшкодування

281. Вважається, що вимог частини 5 статті 5 дотримано, якщо забезпечується можливість отримання відшкодування за позбавлення волі, здійснене з порушенням положень частини 1, 2, 3 або 4 («Михалак проти Словаччини» ([Michalák v. Slovakia](#)), § 204; «Лобанов проти Росії» ([Lobanov v. Russia](#)), § 54).

282. Право на відшкодування, яке може бути реалізовано в примусовому порядку, має бути надане або до, або після винесення рішення Суду («Станев проти Болгарії [ВП]» ([Stanev](#)

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ
[v. Bulgaria \[GC\]](#)), §§ 183-184; «Броуган та інші проти Сполученого Королівства» ([Brogan and Others v. the United Kingdom](#)), § 67).

283. Ефективність реалізації права на компенсацію має гарантуватись з достатнім ступенем певності («Чіулла проти Італії» ([Ciulla v. Italy](#)), § 44; «Сакік та інші проти Туреччини» ([Sakik and Others v. Turkey](#)), § 60). Необхідною умовою є існування як теоретичної («Дубовик проти України» ([Dubovik v. Ukraine](#)), § 74), так і практичної можливості отримання компенсації («Читаєв та Читаєв проти Росії» ([Chitayev and Chitayev v. Russia](#)), § 195).

284. При розгляді вимог про виплату відшкодування органи державної влади повинні тлумачити та застосовувати положення національного законодавства відповідно до духу статті 5, без надмірного формалізму («Шульгін проти України» ([Shulgain v. Ukraine](#)), § 65; «Хутман та Меус проти Бельгії» ([Houtman and Meeus v. Belgium](#)), § 46).

4. Характер відшкодування

285. Право на відшкодування стосується в першу чергу матеріальної компенсації. Це положення не забезпечує право на звільнення ув'язненої особи, що регулюється частиною 4 статті 5 Конвенції («Бозано проти Франції» ([Bozano v. France](#)), Рішення Комісії).

286. Зарахування строку попереднього ув'язнення в строк відбуття покарання не є відшкодуванням через нефінансовий характер такого заходу («Влох проти Польщі (№ 2)» ([Włoch v. Poland \(no. 2\)](#)), § 32).

Однак, зменшення строку покарання може становити відшкодування у значенні частини 5 статті 5, якщо таке рішення було очевидно прийнято з метою відшкодування шкоди, завданої відповідним порушенням, і воно мало пропорційні наслідки, що піддаються кількісному вимірюванню, для відбування покарання відповідною особою (рішення про неприйнятність у справі «Порчет проти Швейцарії» ([Porchet v. Switzerland \(dec.\)](#)), §§ 18-25).

287. У частині 5 статті 5 передбачено право на відшкодування не лише матеріальної шкоди, а й за будь-яке страждання, тривогу та розчарування, яких особа може зазнати внаслідок порушення інших положень статті 5 («Саакян проти Вірменії» ([Sahakyan v. Armenia](#)), § 29; «Теймуразян проти Вірменії» ([Teymurazyan v. Armenia](#)), § 76, щодо відсутності за вірменським законодавством можливості надання відшкодування моральної шкоди).

5. Наявність шкоди

288. Частина 5 статті 5 не забороняє державам-учасникам ставити питання про виплату відшкодування в залежність від здатності зацікавленої особи довести наявність шкоди, завданої порушенням. Компенсація неможлива за відсутності матеріальної або моральної шкоди, що має бути відшкодована («Вассинк проти Нідерландів» ([Wassink v. the Netherlands](#)), § 38).

289. У той же час, надмірний формалізм у вимозі доказів моральної шкоди, спричиненої незаконним позбавленням волі, не узгоджується з правом на відшкодування («Данєв проти Болгарії» ([Danev v. Bulgaria](#)), §§ 34-35).

6. Розмір відшкодування

290. Частина 5 статті 5 Конвенції не дає заявнику права на компенсацію у певному розмірі («Даміан-Буроеана та Даміан проти Румунії» ([Damian-Burueana and Damian v. Romania](#)), § 89; «Шахин Чагдаш проти Туреччини» ([Şahin Çağdaş v. Turkey](#)), § 34).

291. При встановленні наявності порушення частини 5 статті 5, Суд враховує власну практику відповідно до статті 41 Конвенції у подібних справах, а також фактичні елементи справи, такі як тривалість тримання заявника під вартою («Василевський і Богданов проти Росії» ([Vasilevskiy and Bogdanov v. Russia](#)), § 23).

292. Лише той факт, що сума, присуджена національними органами влади, є меншою, ніж сума, що призначає Суд у подібних справах, сам по собі не тягне за собою порушення частини 5 статті 5 («Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини», ([Mehmet Hasan Altan v. Turkey](#)), § 176).

293. Однак, виплата компенсації, що є мізерною чи непропорційною серйозності порушення, суперечить вимогам частини 5 статті 5, оскільки таким чином право, гарантоване цим положенням, перетворюється на теоретичне та ілюзорне («Василевський і Богданов проти Росії» ([Vasilevskiy and Bogdanov v. Russia](#)), § 22 і 26; «Камбер проти Сполученого Королівства» ([Cumber v. the United Kingdom](#)), рішення Комісії; рішення про неприйнятність у справі «Аттард проти Мальти» ([Attard v. Malta \(dec.\)](#)).

294. Сума присудженої компенсації не може бути значно меншою за суму, що призначається Судом у подібних справах («Ганеа проти Молдови» ([Ganea v. Moldova](#)), § 30; «Христина Бойченко проти Молдови» ([Cristina Boicenco v. Moldova](#)), § 43).

295. Можуть існувати розбіжності в підходах до оцінки втрати статусу жертви у зв'язку з порушенням положення частини 1 статті 5 з огляду на розмір компенсації, присудженої на національному рівні, з одного боку, і питання щодо права на відшкодування, гарантованого частиною 5 статті 5, з іншого боку (див. «Цветкова та інші проти Росії» ([Tsvetkova and Others v. Russia](#)), §§ 157-158, де виплата компенсації на національному рівні, розмір якої не підлягав порівнянню із тією, що могла бути присуджена Судом, не позбавила заявника статусу жертви, водночас компенсація не була настільки незначною, щоб свідчити про порушення права на відшкодування, передбаченого частиною 5 статті 5; див. також «Ведат Догру проти Туреччини» ([Vedat Doğru v. Turkey](#)), §§ 40-42 та 63-64, де сума компенсації, присудженої національними судами, була визнана явно недостатньою для того, щоб заявник втратив статус жертви, проте не було встановлено порушення вимог частини 5 статті 5).

Судова практика, на яку містяться посилання в цьому Посібнику, включає рішення щодо суті та рішення про неприйнятність, винесені Судом, а також рішення і звіти Європейської Комісії з прав людини («Комісії»).

За відсутності інших вказівок, усі посилання стосуються рішень щодо суті, винесених Палатою Суду. Абревіатура «(dec.)» вказує на те, що посилання стосується рішення про неприйнятність, а абревіатура «[ВП]» означає, що справа розглядалася Великою Палатою.

Рішення Палати, які не стали остаточними в порядку, передбаченому статтею 44 Конвенції, на момент опублікування цієї редакції, позначені зірочкою (*) у переліку нижче. Частина 2 статті 44 Конвенції передбачає таке: «Рішення палати стає остаточним: а) якщо сторони заявляють, що вони не звертатимуться з клопотанням про передання справи на розгляд Великої палати; або б) через три місяці від дати постановлення рішення, якщо клопотання про передання справи на розгляд Великої палати не було заявлено; або с) якщо колегія Великої палати відхиляє клопотання про передання справи на розгляд Великої палати згідно зі статтею 43». У випадках, коли колегія Великої Палати задовольняє клопотання про передання справи, рішення Палати не стає остаточним і, таким чином, не має юридичної сили; саме наступне рішення Великої Палати стає остаточним.

Гіперпосилання на справи, наведені в електронній версії Посібника, відсилають до бази даних HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>), яка надає доступ до всіх рішень, винесених Судом (рішень Великої палати, рішень про неприйнятність і рішень щодо суті, винесених Палатою та Комітетом, справ, доведених до відома Урядів, консультативних висновків і коротких правових викладів з «Інформаційного бюлетеню судової практики»), а також Комісією (рішення та звіти), та резолюцій Комітету Міністрів.

Суд виносить рішення англійською та/або французькою мовою (дві офіційні мови Суду). База даних HUDOC також містить переклади ряду важливих рішень, винесених Судом, на більш ніж тридцять неофіційних мов, і посилання приблизно на сотню онлайн-збірок прецедентної практики, підготовлених третіми особами. Усі наявні версії рішення різними мовами доступні у вкладці «Версії іншими мовами» (Language versions) в базі даних HUDOC; цю вкладку можна знайти після переходу за гіперпосиланням на справу.

—A—

A. and Others v. Bulgaria («А. та інші проти Болгарії») № 51776/08, 29 листопада 2011 р.

A. and Others v. the United Kingdom [GC] («А. та інші проти Сполученого Королівства [ВП]»), № 3455/05, ЄСПЛ, 2009 р.

A.B. and Others v. France («А.Б. та інші проти Франції»), № 11593/12, 12 липня 2016 р.

Abdulhanov v. Russia («Абдулханов проти Росії»), № 14743/11, 2 жовтня 2012 р.

Aboya Boa Jean v. Malta («Абоя Боа Жан проти Мальти»), № 62676/16, 2 квітня 2019 р.

Adamov v. Switzerland («Адамов проти Швейцарії»), № 3052/06, 21 червня 2011 р.

Airey v. Ireland («Ейрі проти Ірландії»), № 6289/73, рішення Комісії від 7 липня 1977 р., «Рішення та звіти», том 8, с. 42

Aleksandr Aleksandrov v. Russia («Александр Александров проти Росії»), № 14431/06, 27 березня 2018 р.

Aleksandr Makarov v. Russia («Олександр Макаров проти Росії»), № 15217/07, 12 березня 2009 р.

- Aleksanyan v. Russia* («Алексанян проти Росії»), № 46468/06, 22 грудня 2008 р.
- Al Husin v. Bosnia and Herzegovina* (no. 2) («Ал Хусін проти Боснії і Герцеговини»), № 10112/16, 25 червня 2019 р.
- Ali Osman Özmen v. Turkey*, («Алі Осман Озмен проти Туреччини»), № 42969/04, 5 липня 2016 р.
- Al Nashiri v. Poland* («Ал Наширі проти Польщі»), № 28761/11, 24 липня 2014 р.
- Altınok v. Turkey* («Алтинок проти Туреччини»), № 31610/08, 29 листопада 2011 р.
- A.M. v. France* («А.М. проти Франції»), № 56324/13, 12 липня 2016 р.
- Ambruszkiewicz v. Poland* («Амбрушкевич проти Польщі»), № 38797/03, 4 травня 2006
- Amie and Others v. Bulgaria* («Амі та інші проти Болгарії»), № 58149/08, 12 лютого 2013 р.
- Amuur v. France* («Амуур проти Франції»), 25 червня 1996 р., *Звіти про постанови і рішення 1996-III*
- Angelova v. Bulgaria* («Ангелова проти Болгарії»), № 38361/97, ЄСПЛ 2002-IV
- Aquilina v. Malta* [GC] («Аквіліна проти Мальти [ВП]»), № 25642/94, ЄСПЛ 1999-III
- Ashingdane v. the United Kingdom* («Ашингдейн проти Сполученого Королівства»), 28 травня 1985, Серії А № 93
- Assanidze v. Georgia* [GC] («Ассанідзе проти Грузії [ВП]»), № 71503/01, ЄСПЛ 2004-II
- Assenov and Others v. Bulgaria* («Ассенов та інші проти Болгарії»), 28 жовтня 1998, *Звіти про постанови і рішення 1998-VIII*
- Attard v. Malta* (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Аттард проти Мальти»), № 46750/99, 28 вересня 2000 р.
- Austin and Others v. the United Kingdom* [GC] («Остін та інші проти Сполученого Королівства [ВП]»), № 39692/09, 40713/09 ТА 41008/09, 15 березня 2012 р.
- Azimov v. Russia* («Азімов проти Росії»), № 67474/11, 18 квітень 2013 р.

— В —

- B. v. Austria* («Б. проти Австрії»), 28 березня 1990 р., Серії А № 175
- Baranowski v. Poland* («Барановський проти Польщі»), № 28358/95, ЄСПЛ 2000-III
- Becciev v. Moldova* («Бекчієв проти Молдови»), № 9190/03, 4 жовтня 2005 р.
- Beiere v. Latvia* («Бейре проти Латвії»), № 30954/05, 29 листопада 2011 р.
- Bejaoui v. Greece* («Бежауї проти Греції»), № 23916/94, Рішення комісії від 6 квітня 1995 р.
- Belchev v. Bulgaria* («Белчев проти Болгарії»), № 39270/98, 8 квітня 2004 р.
- Belevitskiy v. Russia* («Белевицький проти Росії»), № 72967/01, 1 березня 2007 р.
- Belozorov v. Russia and Ukraine* («Белозоров проти Росії та України»), № 43611/02, 15 жовтня 2015 р.
- Benham v. the United Kingdom* («Бенхем проти Сполученого Королівства»), 10 червня 1996, *Збірник 1996-III*
- Benjamin and Wilson v. the United Kingdom* («Бенджамін и Уїлсон проти Сполученого Королівства»), № 28212/95, 26 вересня 2002 р.
- Bergmann v. Estonia* («Бергманн проти Естонії»), № 38241/04, 29 травня 2008 р.
- Bezicheri v. Italy* («Безікері проти Італії»), 25 жовтня 1989, Серії А № 164
- Blackstock v. the United Kingdom* («Блексток проти Сполученого Королівства»), № 59512/00, 21 червня 2005 р.
- Blokhin v. Russia* [GC] («Блохін проти Росії [ВП]»), № 47152/06, *Збірник ЄСПЛ 2016*
- Voicenco v. Moldova* («Бойченко проти Молдови»), № 41088/05, 11 липня 2006 р.
- Vojilov v. Bulgaria* («Божилов проти Болгарії»), № 45114/98, 22 грудня 2004 р.
- Bollan v. the United Kingdom* (dec.) (рішенн про неприйнятність у справі «Боллан проти Сполученого Королівства»), № 42117/98, ЄСПЛ 2000-V
- Bordovskiy v. Russia* («Бордовський проти Росії»), № 49491/99, 8 лютого 2005 р.
- Bouamar v. Belgium* («Буамар проти Бельгії»), 29 лютого 1988, Серії А № 129
- Bozano v. France* («Бозано проти Франції»), № 9990/82, Рішення комісії від 15 травня 1984 р., D.R. 39, 119
- Bozano v. France* («Бозано проти Франції»), 18 грудня 1986, Серії А № 111

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ
Brand v. the Netherlands («Бранд проти Нідерландів»), № 49902/99, 11 травня 2004 р.
Brega and Others v. Moldova («Брега та інші проти Молдови»), № 61485/08, 24 січня 2012 р.
Brincat v. Italy («Брінкат проти Італії»), 26 листопада 1992, Серії А № 249-А
Brogan and Others v. the United Kingdom («Броуган та інші проти Сполученого Королівства»),
29 листопада 1988 р., Серії А № 145-В
Buzadji v. the Republic of Moldova [GC] («Бузаджи проти Республіки Молдова [ВП]»), № 23755/07,
Збірник ЄСПЛ 2016 (витяги)
Vykov v. Russia [GC] («Биков проти Росії [ВП]»), № 4378/02, 10 березня 2009 р.

—C—

Calmanovici v. Romania («Кальмановичі проти Румунії»), № 42250/02, 1 липня 2008 р.
Castravet v. Moldova («Кастравет проти Молдови»), № 23393/05, 13 березня 2007 р.
Çatal v. Turkey («Чатал проти Туреччини»), № 26808/08, 17 квітня 2012 р.
Cazan v. Romania («Казан проти Румунії»), № 30050/12, 5 квітня 2016 р.
Chahal v. the United Kingdom («Чahal проти Сполученого Королівства»), 15 листопада 1996 р., *Звіти про рішення 1996-V*
Chitayev and Chitayev v. Russia («Читаєв та Читаєв проти Росії»), № 59334/00, 18 січня 2007 р.
Chraidi v. Germany («Храїді проти Німеччини»), № 65655/01, ЄСПЛ 2006-XII
Cernák v. Slovakia («Чернак проти Словаччини»), № 36997/08, 17 грудня 2013 р.
Ciulla v. Italy («Чіулла проти Італії»), 22 лютого 1989, Серії А № 148
Clooth v. Belgium («Клоот проти Бельгії»), 12 грудня 1991, Серії А № 225
Constancia v. the Netherlands (dec.) (рішення про неприйнятність «Констанція проти Нідерландів»),
№ 73560/12, 3 березня 2015 р.
Čonka v. Belgium («Чонка проти Бельгії»), № 51564/99, ЄСПЛ 2002-I
Creangă v. Romania [GC] («Крянге проти Румунії [ВП]»), № 29226/03, 23 лютого 2012 р.
Cristina Boicenco v. Moldova («Крістіна Бойченко проти Молдови»), № 25688/09, 27 вересня 2011 р.
Cumber v. the United Kingdom («Камбер проти Сполученого Королівства»), № 28779/95, Рішення комісії від 27 листопада 1996 р.

—D—

D.D. v. Lithuania («Д.Д. проти Литви»), № 13469/06, 14 лютого 2012 р.
D.G. v. Ireland («Д.Г. проти Ірландії»), № 39474/98, ЄСПЛ 2002-III
D.J. v. Germany («Д.Дж. проти Німеччини»), № 45953/10, 7 вересня 2017 р.
D.L. v. Bulgaria («Д.Л. проти Болгарії»), № 7472/14, 19 травня 2016 р.
Dacosta Silva v. Spain («Дакоста Сілва проти Іспанії»), № 69966/01, ЄСПЛ 2006-XIII
Damian-Burueana and Damian v. Romania («Даміан-Буреана і Даміан проти Румунії»), № 6773/02,
26 травня 2009 р.
Danev v. Bulgaria («Данев проти Болгарії»), № 9411/05, 2 вересня 2010 р.
De Jong, Baljet and Van den Brink v. the Netherlands («Де Йонг, Балже і Ван ден Брінк проти Нідерландів»), 22 травня 1984, Серії А № 77
Delcourt v. Belgium («Делькур проти Бельгії»), № 2689/65, Рішення комісії від 7 лютого про яке говориться в доповіді комісії від 1 жовтня 1968 р.
Del Río Prada v. Spain [GC] («Дел Ріо Прада проти Іспанії [ВП]»), № 42750/09, Збірник ЄСПЛ 2013
Dereci v. Turkey («Дереджі проти Туреччини»), № 77845/01, 24 травня 2005 р.
Derungs v. Switzerland («Дерунгс проти Швейцарії»), № 52089/09, 10 травня 2016 р.
De Tommaso v. Italy [GC] («Де Томмазо проти Італії [ВП]»), № 43395/09, Збірник ЄСПЛ 2017 (витяги)
De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium («Де Вільде, Оомс та Версип проти Бельгії»), 18 листопада 1970, Серії А № 12

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ
Dikme v. Turkey («Дікме проти Туреччини»), № 20869/92, ЄСПЛ 2000-VIII
Douiye v. the Netherlands [GC] («Дуййеб проти Нідерландів [ВП]»), № 31464/96, 4 серпня 1999 р.
Drozd and Janousek v. France and Spain («Дрозд і Янусек проти Франції та Іспанії»), 26 червня 1992, Серії А № 240
Dubovik v. Ukraine («Дубовик проти України»), № 33210/07 та 41866/08, 15 жовтня 2009 р.

— E —

E. v. Norway («Е. проти Норвегії»), 29 серпня 1990, Серії А № 181-A
El-Masri v. the former Yugoslav Republic of Macedonia [GC] («Ель-Масрі проти колишньої Югославської Республіки Македонія [ВП]»), № 39630/09, Збірник ЄСПЛ 2012
Elci and Others v. Turkey («Ельчі та інші проти Туреччини»), № 23145/93 та 25091/94, 13 листопада 2003 р.
Engel and Others v. the Netherlands («Енгель та інші проти Нідерландів»), 8 червня 1976, Серії А № 22
Enhorn v. Sweden («Енхорн проти Швеції»), № 56529/00, ЄСПЛ 2005-I
Epple v. Germany («Еппле проти Німеччини»), № 77909/01, 24 березня 2005 р.
Erdagöz v. Turkey («Ердагоз проти Туреччини»), № 21890/93, 22 жовтня 1997, Збірник 1997-VI
Erkalo v. the Netherlands («Еркало проти Нідерландів»), 2 вересня 1998, Збірник 1998-VI
Etute v. Luxembourg («Етют проти Люксембурга»), № 18233/16, 30 січня 2018 р.

— F —

Farhad Aliyev v. Azerbaijan («Фарад Алієв проти Азербайджану»), № 37138/06, 9 листопада 2010 р.
Fernandes Pedroso v. Portugal («Фернандес Педросо проти Португалії»), № 59133/11, 12 червня 2018 р.
Fodale v. Italy («Фодале проти Італії»), № 70148/01, ЄСПЛ 2006-VII
Foka v. Turkey («Фока проти Туреччини»), № 28940/95, 24 червня 2008 р.
Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom («Фокс, Кемпбел і Хартлі проти Сполученого Королівства»), 30 серпня 1990, Серії А № 182
Frasik v. Poland («Фрасик проти Польщі»), № 22933/02, ЄСПЛ 2010 (витяги)
Freda v. Italy («Фреда проти Італії»), № 8916/80, Рішення комісії від 7 жовтня 1980, D.R. 21, с. 254

— G —

Gafà v. Malta («Гафа проти Мальти»), № 54335/14, 22 травня 2018 р.
Gahramanov v. Azerbaijan (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Гахраманов проти Азербайджану»), № 26291/06, 15 жовтня 2013 р.
Ganea v. Moldova («Ганеа проти Молдови»), № 2474/06, 17 травня 2011 р.
*G.B. and Others v. Turkey** («Г.Б. та інші проти Туреччини»), № 4633/15, 17 жовтня 2019 р.
G.K. v. Poland («Г.К. проти Польщі»), № 38816/97, 20 січня 2004 р.
Gaidjurgis v. Lithuania (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Гайдьюргіс проти Литви»), № 49098/99, 16 червня 2001 р.
Gallardo Sanchez v. Italy («Галлардо Санчес проти Італії»), № 11620/07, Збірник ЄСПЛ 2015
Galstyan v. Armenia («Галстян проти Вірменії»), № 26986/03, 15 листопада 2007 р.
Garycki v. Poland («Гарицький проти Польщі»), № 14348/02, 6 лютого 2007 р.
Gasiņš v. Latvia («Гасинс проти Латвії»), № 69458/01, 19 квітня 2011 р.
Gatt v. Malta («Гатт проти Мальти»), № 28221/08, ЄСПЛ 2010
Gebremedhin [Gaberamadhien] v. France («Гебремедхін [Габерамадхієн] проти Франції»), № 25389/05, ЄСПЛ 2007-II
Georgieva v. Bulgaria («Георгієва проти Болгарії»), № 16085/02, 3 липня 2008

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ
Gillan and Quinton v. the United Kingdom («Джиллан та Квінтон проти Сполученого Королівства»), № 4158/05, ЄСПЛ 2010-(витяги)
Giorgi Nikolaishvili v. Georgia («Гіоргі Ніколаїшвілі проти Грузії»), № 37048/04, 13 січня 2009 р.
Giulia Manzoni v. Italy («Джулія Манзоні проти Італії»), 1го липня 1997, *Збірник 1997-IV*
Glien v. Germany («Глієн проти Німеччини»), № 7345/12, 28 листопада 2013 р.
Górski v. Poland («Горські проти Польщі»), № 28904/02, 4 жовтня 2005 р.
Göthlin v. Sweden («Гьотлін проти Швеції»), № 8307/11, 16 жовтня 2014 р.
Gutsanovi v. Bulgaria («Гуцанові проти Болгарії»), № 34529/10, *Збірник ЄСПЛ 2013*
Güveç v. Turkey («Гювеч проти Туреччини»), № 70337/01, ЄСПЛ 2009 (витяги)
Guzzardi v. Italy («Гуццарді проти Італії»), 6 листопада 1980, Серії А № 39

—H—

Hassan v. the United Kingdom [GC] («Хассан проти Сполученого Королівства [ВП]»), № 29750/09, *Збірник ЄСПЛ 2014*
H.L. v. the United Kingdom («Х.Л. проти Сполученого Королівства»), № 45508/99, ЄСПЛ 2004- IX
H.M. v. Switzerland («Х.М. проти Швейцарії»), № 39187/98, ЄСПЛ 2002-II
Harkmann v. Estonia («Харкманн проти Естонії»), № 2192/03, 11 липня 2006 р.
Hilda Hafsteinsdóttir v. Iceland («Хільда Хафстейнсдоттір проти Ісландії»), № 40905/98, 8 червня 2004 р.
Hood v. the United Kingdom [GC] («Худ проти Сполученого Королівства [ВП]»), № 27267/95, ЄСПЛ 1999-I
Houtman and Meeus v. Belgium («Хутман і Меус проти Бельгії»), № 22945/07, 17 березня 2009 р.
Hristova v. Bulgaria («Хрїстова проти Болгарії»), № 60859/00, 7 грудня 2006 р.
Huber v. Switzerland («Губер проти Швейцарії»), 23 жовтня 1990, Серії А № 188
Hutchison Reid v. the United Kingdom («Хатчинсон Рейд проти Сполученого Королівства»), № 50272/99, ЄСПЛ 2003-IV

—I—

I.A. v. France («І.А. проти Франції»), 23 вересня 1998, *Збірник 1998-VII*
I.I. v. Bulgaria («І.І. проти Болгарії»), № 44082/98, 9 червня 2005 р.
Ichin and Others v. Ukraine («Ічин та інші проти України»), № 28189/04 та 28192/04, 21 грудня 2010 р.
Idalov v. Russia [GC] («Ідалов проти Росії [ВП]»), № 5826/03, 22 травня 2012 р.
Ilias and Ahmed v. Hungary [GC] («Іліас і Ахмед проти Угорщини [ВП]»), № 47287/15, 21 листопада 2019 р.
Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia [GC] («Ілашку та інші проти Молдови та Росії [ВП]»), № 48787/99, ЄСПЛ 2004-VII
Ilgar Mammadov v. Azerbaijan («Ілгар Маммадов проти Азербайджану»), № 15172/13, 22 травня 2014 р.
Ilijkov v. Bulgaria («Ілійков проти Болгарії»), № 33977/96, 26 липня 2001 р.
Iliya Stefanov v. Bulgaria («Ілля Стефанов проти Болгарії»), № 65755/01, 22 травня 2008 р.
Ilınseher v. Germany [GC] («Ілінзеєр проти Німеччини [ВП]»), №№ 10211/12 і 27505/14, 4 грудня 2018 р.
Ipek and Others v. Turkey («Іпек та інші проти Туреччини»), № 17019/02 та 30070/02, 3 лютого 2009 р.
Ireland v. the United Kingdom («Ірландія проти Сполученого Королівства»), 18 січня 1978, Серії А № 25
Iskandarov v. Russia («Іскандаров проти Росії»), № 17185/05, 23 вересня 2010 р.
Ivan Todorov v. Bulgaria («Іван Тодоров проти Росії»), № 71545/11, 19 січня 2017 р.

—J—

Jablonski v. Poland («Яблонські проти Польщі»), № 33492/96, 21 грудня 2000 р.
James, Wells and Lee v. the United Kingdom («Джеймс, Уеллс і Лі проти Сполученого Королівства»), №№ 25119/09, 57715/09 і 57877/09, 18 вересня 2012 р.
Jarzyński v. Poland («Яжинський проти Польщі»), № 15479/02, 4 жовтня 2005 р.
Ječius v. Lithuania («Єчус проти Литви»), № 34578/97, ЄСПЛ 2000-IX
J.N. v. the United Kingdom («Дж.Н. проти Сполученого Королівства»), № 37289/12, 19 травня 2016 р.
J.R. and Others v. Greece («Дж.Р. та інші проти Греції»), № 22696/16, 25 січня 2018 р.
Juncal v. the United Kingdom (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Джункал проти Сполученого Королівства»), № 32357/09, 17 вересня 2013 р.

—К—

Kadusic v. Switzerland («Кадушич проти Швейцарії»), № 43977/13, 9 січня 2018 р.
Karachentsev v. Russia («Караченцев проти Росії»), № 23229/11, 17 квітня 2018 р.
*Kavala v. Turkey** («Кавала проти Туреччини»), № 28749/18, 10 грудня 2019 р.
Kerr v. the United Kingdom (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Керр проти Сполученого Королівства»), № 40451/98, 7 грудня 1999 р.
Kaboulov v. Ukraine («Кабулов проти України»), № 41015/04, 19 листопада 2009 р.
Kadem v. Malta («Кадем проти Мальти»), № 55263/00, 9 січня 2003 р.
Kafkaris v. Cyprus (no. 2) (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Кафкаріс проти Кіпру (№ 2)»), № 9644/09, 21 червня 2011 р.
Kalashnikov v. Russia («Калашніков проти Росії»), № 47095/99, ЄСПЛ 2002-VI
Kallweit v. Germany («Кальвейт проти Німеччини»), № 17792/07, 13 січня 2011 р.
Kampanis v. Greece («Кампаніс проти Греції»), № 17977/91, 13 липня 1995 р.
Kanagaratnam v. Belgium («Канагаратнам проти Бельгії»), № 15297/09, 13 грудня 2011 р.
Kandzhov v. Bulgaria («Канджов проти Болгарії»), № 68294/01, 6 листопада 2008 р.
Kane v. Cyprus (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Кейн проти Кіпру»), № 33655/06, 13 вересня 2011 р.
Kasparov v. Russia («Каспаров проти Росії»), № 53659/07, 11 жовтня 2016 р.
Khamtokhu and Aksenchik v. Russia [GC] («Хамтоху та Аксенчик проти Росії [ВП]»), №№ 60367/08 і 961/11, Збірник ЄСПЛ 2017
Kharin v. Russia («Харін проти Росії»), № 37345/03, 3 лютого 2011 р.
Khlaifia and Others v. Italy [GC] («Хлаїфія та інші проти Італії [ВП]»), № 16483/12, Збірник ЄСПЛ 2016 (витяги)
Khodorkovskiy v. Russia («Ходорковський проти Росії»), № 5829/04, 31 травня 2011 р.
Khudoyorov v. Russia («Худойоров проти Росії»), № 6847/02, ЄСПЛ 2005-Х (витяги)
Kim v. Russia («Кім проти Росії»), № 44260/13, 17 липня 2014 р.
Klinkenbuß v. Germany («Клінкенбус проти Німеччини»), № 53157/11, 25 лютого 2016 р.
Koendjibiharie v. the Netherlands («Кенджбіхарі проти Нідерландів»), 25 жовтня 1990, Серія А № 185-В
Kolakovic v. Malta («Колакович проти Мальти»), № 76392/12, 19 березня 2015 р.
Kolompar v. Belgium («Коломпар проти Бельгії»), 24 вересня 1992, Серія А № 235-С
Koniarska v. United Kingdom (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Конярска проти Сполученого Королівства»), № 33670/96, 12 жовтня 2000 р.
Korneykova v. Ukraine («Корнейкова проти України»), № 39884/05, 19 січня 2012 р.
Kortesis v. Greece («Кортесіс проти Греції»), № 60593/10, 12 червня 2012 р.
Kováčik v. Slovakia («Ковачик проти Словаччини»), № 50903/06, 29 листопада 2011 р.
Krejčíř v. the Czech Republic («Крейчірж проти Чехії»), № 39298/04 та 8723/05, 26 березня 2009 р.
Krupko and Others v. Russia («Крупко та інші проти Росії»), № 26587/07, 26 червня 2014 р.

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ
Kučera v. Slovakia («Кучера проти Словаччини»), № 48666/99, 17 липня 2007 р.
Kuttner v. Austria («Куттнер проти Австрії»), № 7997/08, 16 липня 2015 р.
Kurt v. Turkey (Курт проти Туреччини), 25 травня 1998, *Збірник* 1998- III

— L —

L.B. v. Belgium («Л.Б. проти Бельгії»), № 22831/08, 2 жовтня 2012 р.
Labita v. Italy [GC] («Лабіта проти Італії [ВП]»), № 26772/95, ЄСПЛ 2000-IV
Ladent v. Poland («Ладент проти Польщі»), № 11036/03, 18 березня 2008 р.
Laumont v. France («Ломон проти Франції»), № 43626/98, ЄСПЛ 2001-XI
Lavents v. Latvia («Лавенц проти Латвії»), № 58442/00, 28 листопада 2002 р.
Lawless v. Ireland («Лоулес проти Ірландії») (№ 3), 1 липня 1961, Серії А № 3
Lebedev v. Russia («Лебедєв проти Росії»), № 4493/04, 25 жовтня 2007 р.
Lelièvre v. Belgium («Лельєвр проти Бельгії»), № 11287/03, 8 листопада 2007 р.
Letellier v. France («Летельє проти Франції»), 26 червня 1991, Серії А № 207
Lloyd and Others v. the United Kingdom («Ллойд та інші проти Сполученого Королівства»),
№№ 29798/96 та інші, 1 березня 2005 р.
Lobanov v. Russia («Лобанов проти Росії»), № 16159/03, 16 жовтня 2008 р.
Luberti v. Italy («Люберті проти Італії»), 23 лютого 1984, Серії А № 75

— M —

M. v. Germany («М. проти Німеччини»), № 19359/04, ЄСПЛ 2009 р.
M.A. v. Cyprus («М.А. проти Кіпру»), № 41872/10, *Збірник* ЄСПЛ 2013
Magee and Others v. the United Kingdom («Маджи та інші проти Сполученого Королівства»),
№№ 26289/12 і 2 інші, *Збірник* ЄСПЛ 2015 (витяги)
Mahamed Jama v. Malta («Махамед Джама проти Мальти»), № 10290/13, 26 листопада 2015 р.
Mahdid and Haddar v. Austria (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Махдід та Хаддар проти
Австрії»), № 74762/01, ЄСПЛ 2005-XIII (витяги)
Mamedova v. Russia («Мамедова проти Росії»), № 7064/05, 1 червня 2006 р.
Mancini v. Italy («Манчіні проти Італії»), № 44955/98, ЄСПЛ 2001-IX
Mangouras v. Spain [GC] («Мангурас проти Іспанії [ВП]»), № 12050/04, ЄСПЛ 2010
Marturana v. Italy («Мартурана проти Італії»), № 63154/00, 4 березня 2008 р.
Matznetter v. Austria («Мацнеттер проти Австрії»), 10 листопада 1969, Серії А № 10
McKay v. the United Kingdom [GC] («Маккей проти Сполученого Королівства [ВП]»), № 543/03,
ЄСПЛ 2006-X
McVeigh and Others v. United Kingdom («Маквей та інші проти Сполученого Королівства»),
№ 8022/77, 8025/77, 8027/77, Звіт комісії від 18 березня 1981р.
Medova v. Russia («Медова проти Росії»), № 25385/04, 15 січня 2009 р.
Medvedyev and Others v. France [GC] («Медведєв та інші проти Франції [ВП]»), № 3394/03,
ЄСПЛ 2010 р.
Mehmet Hasan Altan v. Turkey («Мехмет Хасан Алтан проти Туреччини»), № 13237/17,
20 березня 2018 р.
Meloni v. Switzerland («Мелоні проти Швейцарії»), № 61697/00, 10 квітня 2008 р.
M.H. v. the United Kingdom («М.Х. проти Сполученого Королівства»), № 11577/06, 22 жовтня 2013 р.
Merabishvili v. Georgia [GC] («Мерабішвілі проти Грузії [ВП]»), № 72508/13, *Збірник* ЄСПЛ 2017
(витяги)
Michalák v. Slovakia («Міхалак проти Словаччини»), № 30157/03, 8 лютого 2011 р.
Milanković and Bošnjak v. Croatia («Міланкович і Бошняк проти Хорватії»), №№ 37762/12 і
23530/13, 26 квітня 2016 р.
Minjat v. Switzerland («Мінжат проти Швейцарії»), № 38223/97, 28 жовтня 2003 р.

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ

Mogos and Others v. Romania (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Могос та інші проти Румунії»), № 20420/02, 6 травня 2004 р.

Molotchko v. Ukraine («Молочко проти України»), № 12275/10, 26 квітня 2012 р.

Monnell and Morris v. the United Kingdom («Моннел та Морріс проти Сполученого Королівства»), 2 березня 1987 р., Серії А № 115

Mooren v. Germany [GC] («Моорен проти Німеччини [ВП]»), № 11364/03, 9 липня 2009 р.

Morsink v. the Netherlands («Морсінк проти Нідерландів»), № 48865/99, 11 травня 2004 р.

M.S. v. Croatia (no. 2) («М.С. проти Хорватії (№2)»), № 75450/12, 19 лютого 2015 р.

Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium («Мубіланзіла Майека та Канікі Мітунга проти Бельгії»), № 13178/03, ЄСПЛ 2006-ХІ

Munjaz v. the United Kingdom («Мунджаз проти Сполученого Колорівства»), № 2913/06, 17 липня 2012 р.

Murray v. the United Kingdom [GC] («Мюррей проти Сполученого Королівства [ВП]»), 28 жовтня 1994 р., Серії А № 300-А

Musiak v. Poland [GC] («Мусяк проти Польщі [ВП]»), № 24557/94, ЄСПЛ 1999-ІІ

Musuc v. Moldova («Мусук проти Молдови»), № 42440/06, 6 листопада 2007 р.

—N—

N.C. v. Italy [GC] («Н.С. проти Італії [ВП]»), № 24952/94, ЄСПЛ 2002-Х

Nada v. Switzerland [GC] («Нада проти Швейцарії [ВП]»), № 10593/08, Збірник ЄСПЛ 2012

Nart v. Turkey («Нарт проти Туреччини»), № 20817/04, 6 травня 2008 р.

Nasrulloev v. Russia («Насруллоєв проти Росії»), № 656/06, 11 жовтня 2007 р.

Năstase-Silivestru v. Romania («Настасе-Сілівестру проти Румунії»), № 74785/01, 4 жовтня 2007 р.

Navarra v. France («Наварра проти Франції»), 23 листопада 1993, Серії А № 273-В

Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine («Нечипорук і Йонкало проти України»), № 42310/04, 21 квітня 2011 р.

Neumeister v. Austria («Ноймайстер проти Австрії»), 27 червня 1968, Серії А № 8

Niedbała v. Poland («Недбала проти Польщі»), № 27915/95, 4 липня 2000 р.

Nielsen v. Denmark («Нільсен проти Данії»), 28 листопада 1988, Серії А № 144

Nikolov v. Bulgaria («Ніколов проти Болгарії»), № 38884/97, 30 січня 2003 р.

Nikolova v. Bulgaria [GC] («Ніколова проти Болгарії [ВП]»), № 31195/96, ЄСПЛ 1999-ІІ

N. v. Romania («Н. проти Румунії»), № 59152/08, 28 листопада 2017 р.

Nikolova v. Bulgaria (no.2) («Ніколова проти Болгарії (№ 2)»), № 40896/98, 30 вересня 2004 р.

Novotka v. Slovakia (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Новотка проти Словаччини»), № 47244/99, 4 листопада 2003 р.

Nowak v. Ukraine («Новак проти України»), № 60846/10, 31 березня 2011 р.

Nowicka v. Poland («Новіцка проти Польщі»), № 30218/96, 3 грудня 2002 р.

—O—

O.H. v. Germany («О.Х. проти Німеччини»), № 4646/08, 24 листопада 2011 р.

O'Hara v. the United Kingdom («О'Хара проти Сполученого Королівства»), № 37555/97, ЄСПЛ 2001-Х

Ostendorf v. Germany («Остендорф проти Німеччини»), № 15598/08, 7 березня 2013 р.

Osyenko v. Ukraine («Осипенко проти України»), № 4634/04, 9 листопада 2010 р.

Öcalan v. Turkey (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Оджалан проти Туреччини»), № 46221/99, 14 грудня 2000 р.

Öcalan v. Turkey [GC] («Оджалан проти Туреччини [ВП]»), № 46221/99, ЄСПЛ 2005-ІV

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ
Oral and Atabay v. Turkey («Орал та Атабай проти Туреччини»), № 39686/02, 23 червня 2009 р.
Oravec v. Croatia («Оравец проти Хорватії»), № 51249/11, 11 липня 2017 р.
Osmanović v. Croatia («Османович проти Хорватії»), № 67604/10, 6 листопада 2012 р.
Ovsjannikov v. Estonia («Овсянніков проти Естонії»), № 1346/12, 20 лютого 2014 р.

—P—

P. and S. v. Poland («П. і С. проти Польщі»), № 57375/08, 30 жовтня 2012 р.
Paci v. Belgium («Пасі проти Бельгії»), № 45597/09, 17 квітня 2018 р.
Panchenko v. Russia («Панченко проти Росії»), № 45100/98, 8 лютого 2005 р.
Pankiewicz v. Poland («Панкевич проти Польщі»), № 34151/04, 12 лютого 2008 р.
Pantea v. Romania («Пантеа проти Румунії»), № 33343/96, ЄСПЛ 2003-VI (витяги)
Paradis v. Germany (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Параді проти Німеччини»), № 4065/04, 4 вересня 2007 р.
Petkov and Profirov v. Bulgaria («Петков і Профіров проти Болгарії»), №№ 50027/08 і 50781/09, 24 червня 2014 р.
Petschulies v. Germany («Пецуліс проти Німеччини»), № 6281/13, 2 червня 2016 р.
Petukhova v. Russia («Петухова проти Росії»), № 28796/07, 2 травня 2013 р.
Piotr Baranowski v. Poland («Пьотр Барановський проти Польщі»), № 39742/05, 2 жовтня 2007 р.
Piotr Osuch v. Poland («Пьотр Осух проти Польщі»), № 30028/06, 3 листопада 2009 р.
Pirozzi v. Belgium («Піроцці проти Бельгії»), № 21055/11, 17 квітня 2018 р.
Piruzyan v. Armenia («Пірузян проти Вірменії»), № 33376/07, 26 червня 2012 р.
Plesó v. Hungary («Плесо проти Угорщини»), № 41242/08, 2 жовтня 2012 р.
Podeschi v. San Marino («Подескі проти Сан Маріно»), № 66357/14, 13 квітня 2017 р.
Porchet v. Switzerland (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Порчет проти Швейцарії»), № 36391/16, 7 листопада 2019 р.
Prencipe v. Monaco («Прансип проти Монако»), № 43376/06, 16 липня 2009 р.

—Q—

Quinn v. France («Куїнн проти Франції»), 22 березня 1995, Серія А № 311

—R—

R.L. and M.-J.D. v. France («Р.Л. та М.-Ж.Д. проти Франції»), № 44568/98, 19 травня 2004 р.
R.M.D. v. Switzerland («Р.М.Д. проти Швейцарії»), 26 вересня 1997, *Збірник 1997-VI*
Radu v. Germany («Раду проти Німеччини»), № 20084/07, 16 травня 2013 р.
Rahimi v. Greece («Рахімі проти Греції»), № 8687/08, 5 квітня 2011 р.
Rakevich v. Russia («Ракевич проти Росії»), № 58973/00, 28 жовтня 2003 р.
Rantsev v. Cyprus and Russia («Ранцев проти Кіпру та Росії»), № 25965/04, ЄСПЛ 2010 (витяги)
Raudevs v. Latvia («Раудевс проти Латвії»), № 24086/03, 17 грудня 2013 р.
Rehbock v. Slovenia («Ребок проти Словенії»), № 29462/95, ЄСПЛ 2000-XII
Reinprecht v. Austria («Рейнпрехт проти Австрії»), № 67175/01, ЄСПЛ 2005-XII
Riad and Idiab v. Belgium («Ріад та Ідіаб проти Бельгії»), № 29787/03 та 29810/03, 24 січня 2008 р.
Riera Blume and Others v. Spain («Рієра Блуме та інші проти Іспанії»), № 37680/97, ЄСПЛ 1999-VII
Rooman v. Belgium [GC] («Руман проти Бельгії [ВП]»), № 18052/11, 31 січня 2019 р.
Rozhkov v. Russia (no. 2) («Рожков проти Росії»), № 38898/04, 31 січня 2017 р.
Rubtsov and Balayan v. Russia («Рубцов і Балаян проти Росії»), №№ 33707/14 і 3762/15, 10 квітня 2018 р.

—S—

- S.B.C. v. the United Kingdom* («S.B.C. проти Сполученого Королівства»), № 39360/98, 19 червня 2001 р.
S.P. v. Belgium (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «С.П. проти Бельгії»), № 12572/08, 14 червня 2011 р.
S.R. v. the Netherlands (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «С.Р. проти Нідерландів»), № 13837/07, 18 вересня 2012 р.
S., V. and A. v. Denmark [GC] («С., В. і А. проти Данії [ВП]»), №№ 35553/12 і 2 інші, 22 жовтня 2018 р.
Saadi v. the United Kingdom («Сааді проти Сполученого Королівства»), № 13229/03, 11 липня 2006 р.
Saadi v. the United Kingdom [GC] («Сааді проти Сполученого Королівства [ВП]»), № 13229/03, ЄСПЛ 2008р.
Sadegül Özdemir v. Turkey («Садегюль Оздемір проти Туреччини»), № 61441/00, 2 серпня 2005 р.
Sahakyan v. Armenia («Саакян проти Вірменії»), № 66256/11, 10 листопада 2015 р.
Şahin Alpay v. Turkey («Шахін Алпай проти Туреччини»), № 16538/17, 20 березня 2018 р.
Şahin Çağdaş v. Turkey («Шахин Чагдаш проти Туреччини»), № 28137/02, 11 квітня 2006 р.
Sakik and Others v. Turkey («Сакік та інші проти Туреччини»), 26 листопада 1997, *Збірник 1997-VII*
Salayev v. Azerbaijan («Салаєв проти Азербайджану»), № 40900/05, 9 листопада 2010 р.
Sanchez-Reisse v. Switzerland («Санчес-Рейссе проти Швейцарії»), 21 жовтня 1986, Серії А № 107
Sarigiannis v. Italy («Сарігіанніс проти Італії»), № 14569/05, 5 квітня 2011 р.
Schiesser v. Switzerland («Шиссер проти Швейцарії»), 4 грудня 1979, Серії А № 34
Schwabe and M.G. v. Germany («Швабе та М.Г. проти Німеччини»), № 8080/08, 1 грудня 2011 р.
Scott v. Spain («Скотт проти Іспанії»), 18 грудня 1996, *Збірник 1996-VI*
Selçuk v. Turkey («Сельчук проти Туреччини»), №. 21768/02, 10 січня 2006 р.
Shabani v. Switzerland («Шабані проти Швейцарії»), № 29044/06, 5 листопада 2009
Shamayev and Others v. Georgia and Russia («Шамаєв та інші проти Грузії та Росії»), № 36378/02, ЄСПЛ 2005-III
Shamsa v. Poland («Шамса проти Польщі»), № 45355/99 та 45357/99, 27 листопада 2003 р.
Shcherbina v. Russia («Щербіна проти Росії»), № 41970/11, 26 червня 2014 р.
Sher and Others v. the United Kingdom («Шер та інші проти Сполученого Королівства»), № 5201/11, Збірник ЄСПЛ 2015
Shimovolos v. Russia («Шимоволос проти Росії»), № 30194/09, 21 червня 2011 р.
Shtukaturov v. Russia («Штукатуров проти Росії»), № 44009/05, ЄСПЛ 2008
Shulgin v. Ukraine («Шульгін проти України»), № 29912/05, 8 грудня 2011 р.
Simons v. Belgium (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Сімонс проти Бельгії»), № 71407/10, 28 серпня 2012 р.
Skrobol v. Poland («Скроболь проти Польщі»), № 44165/98, 13 вересня 2005 р.
Smirnova v. Russia («Смірнова проти Росії»), № 46133/99 та 48183/99, § ..., ЄСПЛ 2003-IX (витяги)
Soldatenko v. Ukraine («Солдатенко проти України»), № 2440/07, 23 жовтня 2008 р.
Solmaz v. Turkey («Солмаз проти Туреччини»), № 27561/02, 16 січня 2007 р.
Stănculeanu v. Romania («Станкулеану проти Румунії»), № 26990/15, 9 січня 2018 р.
Stanev v. Bulgaria [GC] («Станев проти Болгарії [ВП]»), № 36760/06, 17 січня 2012 р.
Stašaitis v. Lithuania («Шашайтіс проти Литви»), № 47679/99, 21 березня 2002 р.
Steel and Others v. the United Kingdom («Стіл та інші проти Сполученого Королівства»), 23 вересня 1998, *Збірник 1998-VII*
Stephens v. Malta («Стівенс проти Мальти») (№ 1), № 11956/07, 21 квітня 2009 р.
Stephens v. Malta («Стівенс проти Мальти») (№ 2), № 33740/06, 21 квітня 2009 р.

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИТЬ

Stepuleac v. Moldova («Степуляк проти Молдови»), № 8207/06, 6 листопада 2007 р.
Stollenwerk v. Germany («Штолленверк проти Німеччини»), № 8844/12, 7 вересня 2017 р.
Stoichkov v. Bulgaria («Стоїчков проти Болгарії»), № 9808/02, 24 березня 2005 р.
Storck v. Germany («Шторк проти Німеччини»), № 61603/00, ЄСПЛ 2005-V
S.T.S. v. the Netherlands («S.T.S. проти Нідерландів»), № 277/05, Збірник ЄСПЛ 2011
Štvrtecký v. Slovakia («Штвртецький проти Словаччини»), № 55844/12, 5 червня 2018 р.
Sulaoja v. Estonia («Сулаойа проти Естонії»), № 55939/00, 15 лютого 2005
Suso Musa v. Malta («Сусо Муза проти Мальти»), № 42337/12, 23 липня 2013 р.
Svipsta v. Latvia («Свіпста проти Латвії»), № 66820/01, ЄСПЛ 2006-III (витяги)

—T—

Talat Tepe v. Turkey («Талат Тепе проти Туреччини»), № 31247/96, 21 грудня 2004 р.
Tarak and Depe v. Turkey («Тарак і Депе проти Туреччини»), № 70472/12, 9 квітня 2019 р.
Tepe v. Turkey («Тепе проти Туреччини»), № 31247/96, 21 грудня 2004 р.
Tase v. Romania («Тейс проти Румунії»), № 29761/02, 10 червня 2008 р.
Thimothawes v. Belgium («Тімотавес проти Бельгії»), № 39061/11, 4 квітня 2017 р.
Teymurazyan v. Armenia («Теймуразян проти Вірменії»), № 17521/09, 15 березня 2018 р.
Tim Henrik Bruun Hansen v. Denmark («Тім Хенрік Брун Хансен проти Данії»), № 51072/15, 9 липня 2019 р.
Tiron v. Romania («Тирон проти Румунії»), № 17689/03, 7 квітня 2009 р.
Toniolo v. San Marino and Italy («Тоніоло проти Сан-Марино та Італії»), № 44853/10, 26 червня 2012 р.
Toshev v. Bulgaria («Тошев проти Болгарії»), № 56308/00, 10 серпня 2006 р.
Toth v. Austria («Тот проти Австрії»), 12 грудня 1991, Серії А № 224
Trutko v. Russia («Трутко проти Росії»), № 40979/04, 6 грудня 2016 р.
Tsirlis and Kouloumpas v. Greece («Цирліс та Кулумпас проти Греції»), 29 травня 1997 р., Збірник 1997-III
Tsvetkova and Others v. Russia («Цветкова та інші проти Росії»), №№ 54381/08 і 5 інших, 10 квітня 2018 р.
Turcan v. Moldova («Туркан проти Молдови»), № 39835/05, 23 жовтня 2007 р.

—V—

Vachev v. Bulgaria («Вачев проти Болгарії»), № 42987/98, ЄСПЛ 2004-VIII (витяги)
Van der Leer v. the Netherlands («Ван дер Леер проти Нідерландів»), 21 лютого 1990, Серії А № 170-A
Van Droogenbroeck v. Belgium («Ван Дроогенбрук проти Бельгії»), 24 червня 1982, Серії А № 50
Varbanov v. Bulgaria («Варбанов проти Болгарії»), № 31365/96, ЄСПЛ 2000-X
Varga v. Romania («Варга проти Румунії»), № 73957/01, 1 квітня 2008 р.
Vasileva v. Denmark («Василева проти Данії»), № 52792/99, 25 вересня 2003 р.
Vasilevskiy and Bogdanov v. Russia («Василевський і Богданов проти Росії»), №№ 52241/14 і 74222/14, 10 липня 2018 р.
Vasiliuc v. the Republic of Moldova («Василицюк проти Республіки Молдова»), № 15944/11, 2 травня 2017 р.
Vassis and Others v. France («Вассіс та інші проти Франції»), № 62736/09, 27 червня 2013 р.
Vedat Doğru v. Turkey («Ведат Догру проти Туреччини»), № 2469/10, 5 квітня 2016 р.
Velinov v. the former Yugoslav Republic of Macedonia («Велінов проти колишньої Югославської Республіки Македонія»), № 16880/08, 19 вересня 2013 р.
*Venet v. Belgium** («Венет проти Бельгії»), № 27703/16, 22 жовтня 2019 р.
Viorel Burzo v. Romania («Вьорел Бурзо проти Румунії»), № 75109/01 і 12639/02, 30 червня 2009 р.

ПОСІБНИК ЗІ СТАТТІ 5 - ПРАВО НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ
V.K. v. Russia («В.К. проти Росії»), № 9139/08, 4 квітня 2017 р.
Voskuil v. the Netherlands («Воскуїл проти Нідерландів»), № 64752/01, 22 листопада 2007 р.
Vrenčev v. Serbia («Вренчев проти Сербії»), № 2361/05, 23 вересня 2008 р.

—W—

Waite v. the United Kingdom («Уейт проти Сполученого Королівства»), № 53236/99, 10 грудня 2002 р.
Wassink v. the Netherlands («Вассінк проти Нідерландів»), 27 вересня 1990, Серії А № 185-А
Weeks v. the United Kingdom («Уїкс проти Сполученого Королівства»), 2 березня 1987, Серії А № 114
Wemhoff v. Germany («Вемхофф проти Німеччини»), 27 червня 1968, Серії А № 7
Willcox and Hurford v. the United Kingdom (dec.) (рішення про неприйнятність у справі «Вілкокс та Хурфорд проти Сполученого Королівства»), №№ 43759/10 і 43771/12, 8 січня 2013 р.
Winterwerp v. the Netherlands («Вінтерверп проти Нідерландів»), 24 жовтня 1979 р., Серії А № 33
Witold Litwa v. Poland («Вітольд Литва проти Польщі»), № 26629/95, ЄСПЛ 2000-III
Włoch v. Poland («Влох проти Польщі»), № 27785/95, ЄСПЛ 2000-XI
Włoch v. Poland («Влох проти Польщі») (№ 2), № 33475/08, 10 травня 2011 р.

—X—

X. v. Austria («Х. проти Австрії»), № 8278/78, Рішення комісії від 13 грудня 1979 р., D.R. 18, р. 154
X v. Belgium («Х. проти Бельгії»), № 4741/71, Рішення комісії від 2 квітня 1973 р.
X. v. Finland («Х. проти Фінляндії»), № 34806/04, Збірник ЄСПЛ 2012
X. v. Germany («Х проти Німеччини»), № 1322/62, Рішення комісії від 14 грудня 1963 р.
X. v. Germany («Х проти Німеччини»), № 6659/74, Рішення комісії від 10 грудня 1975 р.
X v. Germany («Х проти Німеччини»), № 8098/77, Рішення комісії від 13 грудня 1978 р., D.R. 16, с. 111
X v. Switzerland («Х проти Швейцарії»), № 8500/79, Рішення комісії від 14 грудня 1979 р., D.R. 18, с. 244
X v. Switzerland («Х проти Швейцарії»), № 9012/80, Рішення комісії від 9 грудня 1980 р., D.R. 25, с. 213
X. v. the United Kingdom («Х. проти Сполученого Королівства»), № 6998/75, Рішення комісії від 16 липня 1980 р.
X. v. the United Kingdom («Х. проти Сполученого Королівства»), 5 листопада 1981 р., Серії А № 46

—Y—

Yankov v. Bulgaria («Янков проти Болгарії»), № 39084/97, ЄСПЛ 2003-XII (витяги)
Yefimenko v. Russia («Єфіменко проти Росії»), № 152/04, 12 лютого 2013 р.
Yoh-Ekale Mwanje v. Belgium («Йох-Екале Мванье проти Бельгії»), № 10486/10, 20 грудня 2011 р.

—Z—

Z.A. and Others v. Russia [GC] («З.А. та інші проти Росії [ВП]»), № 61411/15 і 3 інші, 21 листопада 2019 р.
Z.H. v. Hungary («З.Х. проти Угорщини»), № 28973/11, 8 листопада 2012 р.